

Masterthesis

Militairen in Beeld

De visuele representatie van Amerikaanse en Nederlandse militairen in Afghanistan in de Amerikaanse en Nederlandse kranten in 2012

Erasmus Universiteit Rotterdam

Erasmus School of History, Culture and Communication

Tessa Kersbergen

Vak: Masterthesis

Begeleider: Dr. S.L. Reijnders

2^e beoordelaar: Drs. M. Kleppe

Studentnummer: 362771

Email: 362771tk@student.eur.nl

Datum: 01-08-2013

"You don't take a photograph, you make it."

By Ansel Adams (1902-1984)

Militairen in Beeld

De visuele representatie van Amerikaanse en Nederlandse militairen in Afghanistan in de Amerikaanse en Nederlandse kranten in 2012

Masterthesis Tessa Kersbergen

Studentnummer: 362771

Email: 362771tk@student.eur.nl

Datum: 01-08-2013

Master Kunst- en Cultuurwetenschappen

Erasmus School of History, Culture and Communication

Erasmus Universiteit Rotterdam

Begeleider: Dr. S.L. Reijnders

2^e beoordelaar: Drs. M. Kleppe

Voorwoord

Fotografie heb ik altijd fascinerend gevonden. Een stukje van de wereld om ons heen wordt vastgelegd met een camera en blijft vervolgens onveranderd. Dit terwijl het leven ondertussen gewoon verder gaat.

Vanuit mijn eigen interesse voor fotografie stond in deze thesis oorlogsfotografie centraal, waardoor het onderzoek doen een stuk interessanter en leuker werd. Toch was het onderzoek nog een grote uitdaging en heb ik hard moeten werken om tot dit resultaat te komen. Ik dank hierbij iedereen die heeft bijgedragen aan dit resultaat, met in het bijzonder Stijn Reijnders als mijn scriptiebegeleider en Martijn Kleppe als tweede beoordelaar.

Met deze masterthesis sluit ik niet alleen mijn master Kunst- en Cultuurwetenschappen af, het afstuderen markeert ook het einde van mijn studietijd. Het is het einde van mijn drukste en meest bewogen jaren tot nu toe.

Tessa Kersbergen

Utrecht, juli 2013

Inhoudsopgave

1. Inleiding en probleemstelling	1
1.1 Nieuwsmedia en politiek	1
1.2 Probleemstelling	3
1.3 De oorlog in Afghanistan	4
1.3.1 War on Terrorism	4
1.3.2 Militairen in Afghanistan	5
1.3.2.1 Amerikaanse militairen in Afghanistan	5
1.3.2.2 Nederlandse militairen in Afghanistan	6
2. Theoretisch kader	7
2.1 Oorlogsjournalistiek	7
2.1.1 Nieuwsmedia en oorlog	7
2.1.1.1 Ideologie en de publieke opinie	8
2.1.1.2 Kritiek en kanttekeningen	11
2.1.1.3 Berichtgeving Afghanistan	12
2.1.2 Journalistieke vormen	13
2.1.2.1 Onafhankelijke journalistiek	13
2.1.2.2 Journalistiek vanuit Defensie	13
2.1.2.3 Embedded Journalism	15
2.1.3 Verschuiving	18
2.2 Beeld en betekenis	18
2.2.1 Geschiedenis genre oorlogsfotografie	19
2.2.2 Professionalisering fotojournalistiek	20
2.2.3 Verandering en werking	20
2.2.4 Visuele representatie en betekenisgeving	21
2.2.5 Ideologie, symboliek en iconen	24
2.3 Verwachtingen	27
2.3.1 Verwachtingen	27
3. Data en methode	29
3.1 Onderzoeksopzet	29
3.2 Data	29
3.2.1 Onderzoekseenheden	29
3.2.2 Selectiecriteria	30
3.2.3 Tijdsperiode	32
3.2.4 Dataverzameling	33
3.2.5 Invalshoek	34

3.3 Beeldanalyse en operationalisering	34
3.3.1 Operationalisering	34
3.3.2 Achtergrondgegevens	35
3.3.3 Denotatieve analyse	35
3.3.4 Connotatieve analyse	37
4. Analyse en resultaten	41
4.1 Analyse achtergrondgegevens	41
4.1.1 Aantal foto's per krant	41
4.1.2 Paginasectie, bron en journalistieke vorm	43
4.2 Denotatieve analyse	44
4.2.1 Typologie van thema's	45
4.2.2 Bevindingen denotatieve analyse	47
4.2.3 Soorten kranten	49
4.3 Connotatieve analyse	53
4.3.1 Fotografische laag en symbolische laag	54
4.3.2 Onderliggende structuren	82
4.3.2.1 Dichotomie	82
4.3.2.2 Politiek geweld en minder spectaculaire acties	83
4.3.2.3 Maatschappelijke thema's, problemen en tegenstelling	84
4.3.2.4 Stereotyperingen, ideologieën en icoonfoto's	85
4.3.2.5 Opiniepeilingen	86
4.3.2.6 Werkelijkheid versus symbolische waarde	87
4.4 Hypothesen	87
5. Conclusie	90
5.1 Visuele representatie militairen	90
5.2 Eenzijdigheid en verschuiving	90
5.3 Patriottisme	91
5.4 Oorlog en oorlogsfotografie	93
5.5 Relevantie	93
5.6 Toekomstig onderzoek	93
Literatuurlijst	95
Bijlagen	98
Bijlage A: variabelen en Codeerschema	98

1. Inleiding en probleemstelling

1.1 Nieuwsmedia en politiek

Wetenschappers stellen dat nieuwsmedia zich over het algemeen richten op het waardevrij en zo objectief mogelijk verspreiden van informatie. Ze zijn het erover eens dat de vrije pers als primaire en fundamentele functie de verantwoordelijkheid heeft het publiek volledig te informeren over gebeurtenissen wereldwijd; positief en negatief (Beunders, 2000; Nacos, 2007; Schudson, 2002; UNESCO, 1980). Daarbij bestaan journalistieke normen en waarden over wat de pers zou moeten zijn, waaronder de Code voor Journalistiek¹. In het verlengde hiervan hechten journalisten veel waarde aan hun eigen onafhankelijkheid en hun professionele objectiviteit (Page, 1996). Niet elk nieuwsmiddeel heeft echter primair als doel informatie te verstrekken. Elk nieuwsmiddeel heeft zijn eigen ideologische positie en politieke voorkeuren, betoogt Hamelink (2004). Binnen de normen en waarden van journalistiek kan elk nieuwsmiddeel functioneren vanuit zijn eigen ideologische visie en standpunten.

De geschiedenis laat zien dat in de praktijk verschillende factoren invloed hebben op nieuwsmedia, vaak ook buiten de invloed van het medium zelf om (Luyendijk, 2006; Schudson, 2002). Page (1996) beargumenteert dat diverse onderzoekers van mening zijn dat nieuws nooit waardevrij gerepresenteerd wordt. Volgens Page wijzen verschillende communicatiestudies uit dat de overheid de belangrijkste factor is met betrekking tot het beïnvloeden (en beperken) van nieuwsmedia. De media bezitten namelijk een sleutelpositie met betrekking tot politieke informatie. Politiek nieuws vormt daarnaast de kern van de informatie die nieuwsmedia verstrekken. De afhankelijkheid van de overheid impliceert dat de media simpel de standpunten van de politiek en overheidsfunctionarissen weerspiegelen in hun werk (Schudson). Dit heeft gevolgen voor de eventuele neutrale positie van de pers. Belangrijke andere factoren die invloed uitoefenen op de media zijn onder andere de journalisten en editors van een nieuwsmiddeel.

Volgens verschillende auteurs komen nieuwsmedia tijdens oorlogen en serieuze internationale crises echter onder grotere druk te staan van de overheid (Berenger, 2004; Hess & Kalb, 2003; Nacos, 2007, UNESCO, 1980). In oorlogstijden en bij veiligheidszaken controleren de overheden de pers die 'normaal' hoort te bestaan uit vrije stroming van nieuwsvergaring en berichtgeving (Taylor, 1991). De politiek oefent tijdens spanningen veel meer macht uit op de nieuwsmedia en functioneert tegelijkertijd als een controlerende macht (Berenger; Hess & Kalb; Knightley, 2004; Nacos). Volgzame nieuwsorganisaties geven overheidsleiders meer ruimte om hun eigen beleid door te voeren via de pers dan in 'normale' tijden, zoals Nacos dat noemt. Het nieuws

¹ <http://www.nvj.nl/ethiek/> Nederlandse Vereniging van Journalisten (2008). Geraadpleegd op: 24-01-2013

wordt dan gedomineerd door militaire zetten en statements van politieke leiders (UNESCO). Verschillende wetenschappers beschrijven dit als patriottisme en/of propaganda, waarbij voornamelijk 'sympathieke' berichtgeving over het eigen land naar buiten dient te worden gebracht. Als gevolg hiervan is berichtgeving verzorgd door nieuwsmedia over conflicten herhaaldelijk onderwerp geweest van verhitte debatten (The Hague Center for Strategic Studies [HCSS], 2008).

De belangrijkste verklaring voor het uitoefenen van macht op nieuwsorganisaties met betrekking tot oorlog door de overheden van landen, is dat massamedia de nationale opinie van het publiek kunnen veranderen tegen militaire betrokkenheid bij conflicten (Nacos, 2007). Steun van het thuisland is echter van cruciaal belang voor het succes van een oorlog, waardoor de politiek en het leger deze media proberen te domineren. Een puur objectieve weergave van situaties en gebeurtenissen is daardoor niet mogelijk, volgens Midden-Oosten correspondent Luyendijk (2006). De Amerikaanse professor Perlmutter (1998) concludeert in zijn boek dat er meer aandacht moet worden geschonken aan hoe politici (de overheid) beelden beheren, kaderen en verdraaien om de steun van het grote publiek te winnen.

De afhankelijkheid van nieuwsmedia van de overheid en politiek verschilt volgens Schudson (2002) per land. Militair en economisch gezien worden de Verenigde Staten [VS] samen als meest machtige natie in de wereld beschouwd (Kamalipour, 2004). Als eenzame democratische grootmacht beïnvloeden zijn activiteiten en beleidsmaatregelen ten opzichte van het buitenland de levens van mensen van over de hele wereld. In samenwerking met het *Pentagon* heeft de president van de VS relatief veel macht, betoogt Knightley (2004). Daar tegenover staan de kleinere, democratische machten in Europa die volgens Schudson relatief gezien veel minder invloed uitoefenen wereldwijd. Naar aanleiding hiervan is het relevant om Amerikaanse en Europese media met journalistieke doeleinden met elkaar te vergelijken. Eén van deze 'kleine' machten in Europa is Nederland, waarbij de regering bestaat uit samenwerkende partijen en de premier juist relatief weinig invloed uitoefent. Naar aanleiding van bovenstaande theorieën is het aannemelijk dat de VS meer invloed uitoefenen op de media ten tijde van oorlog dan Nederland.

Verschillende wetenschappers die onderzoek gedaan hebben naar nieuwsmedia betogen dat het uitoefenen van macht door de overheid en politiek op de opinie van het publiek vooral gebaseerd is op visuele beelden (Griffin, 2004; Nacos, 2007). Uit een Amerikaans onderzoek naar de visualisatie van de *War on Terrorism* komt bijvoorbeeld naar voren dat de foto's uit nieuwstijdschriften alleen bestaande thema's dienen die binnen de normen, waarden en opvattingen van de heersende overheid vallen (Griffin). De druk van de politiek op nieuwsorganisaties beïnvloedt dus mogelijk ook de *visuele* representatie van oorlogen in de media. Om dit te onderzoeken staan in dit onderzoek oorlogsfoto's uit de nieuwsmedia centraal.

Elke foto kan verschillende betekenissen bevatten die door de tijd heen veranderen, volgens wetenschappers (Bezner, 1999; Gripsrud, 2006; Kress & Van Leeuwen, 2006). (Oorlogs-)foto's bevatten daarbij juist vaak een symbolische betekenis in plaats van dat ze de objectieve werkelijkheid representeren. Verschillende wetenschappers hebben methoden ontwikkeld om de betekenis van foto's te interpreteren. Hierbij wordt vaak gebruik gemaakt van elementen uit de methoden van de semiotiek en iconografie (Kleppe, 2013), die ook in dit onderzoek toegepast zijn.

1.2 Probleemstelling

Luyendijk (2006) betoogt dat het belangrijk is dat mensen zich bewust worden van de factoren en mechanismen die van invloed zijn op de berichtgeving in de media, waaronder bijvoorbeeld de berichtgeving over de oorlog in Afghanistan. Als onderdeel van de *War on Terrorism* woedt tot op de dag van vandaag de oorlog in Afghanistan voort. Vanaf de start eind 2001 berichten de media over de gebeurtenissen die plaatsvinden tijdens deze oorlog. Nijhuis (2008) stelt dat de verslaggeving over Afghanistan van groot belang is, aangezien de oorlog en de gevolgen ervan langdurig zijn en van grote betekenis voor de internationale verhoudingen. Volgens Luyendijk komen alle elementen die eerder genoemd zijn met betrekking tot het uitoefenen van invloed op de media, zoals vervorming, versimpeling, partijdigheid en manipulatie, terug in de berichtgeving over de oorlog in Afghanistan.

Naar aanleiding hiervan is de verwachting dat voornamelijk een positief en patriottisch beeld wordt neergezet door de overheid in de media over de militaire conflicten in Afghanistan. Om na te gaan in hoeverre dit beeld van de militairen voldoet aan de bovenstaande verwachting staat de volgende vraagstelling centraal in dit onderzoek: op welke wijze worden Amerikaanse en Nederlandse militairen in Afghanistan visueel gerepresenteerd in Amerikaanse en Nederlandse kranten in 2012? Welke verschillen en overeenkomsten kunnen worden onderscheiden en hoe kunnen die verklaard worden? Om de vraagstelling te kunnen beantwoorden, wordt een beeldanalyse uitgevoerd van oorlogsfoto's uit diverse kranten uit het jaar 2012.

Door het beeld te onderzoeken dat een nieuwsmiddeel naar buiten brengt, wordt in kaart gebracht in hoeverre een overheid invloed uitoefent op nieuwsorganisaties. Het geeft inzicht in de mechanismen die in relatie staan tot nieuwsmedia en hun uitwerking daarop. Dit is van belang, omdat de nationale opinie van het publiek grote invloed kan uitoefenen op de besluitvorming rondom militaire betrokkenheid tijdens oorlogsconflicten, zoals eerder is gebleken. De gevolgen van een oorlog kunnen van lange duur en van grote betekenis zijn voor de internationale verhoudingen (Nijhuis, 2008).

Gekozen is voor het jaar 2012, omdat dit het meest recente jaar is dat zowel Amerikaanse als Nederlandse militairen een volledig jaar actief in Afghanistan opereerden. Daarnaast staan in dit onderzoek kranten centraal, aangezien het medium dagbladen één van de belangrijkste media is die dagelijks het nieuws van over de hele wereld communiceren. Daarbij berichten zij ook over de oorlog in Afghanistan inclusief beeld. Kranten vormen een dagelijkse nieuwsbron met een dagelijkse circulatie. Snelle beslissingen rondom publicatie kunnen de besluitvorming wat betreft de foto's van Amerikaanse en Nederlandse militairen in Afghanistan beïnvloeden. Er is op dat moment minder tijd voor een weloverwogen, analytische keuze door de redacties van kranten.

De kranten die worden meegenomen in de analyse zijn de Nederlandse krant het *NRC Handelsblad* en de Amerikaanse krant *The New York Times* als kwaliteitskranten tegenover de Nederlandse krant *De Telegraaf* en de Amerikaanse krant *USA Today* als populaire kranten. Op deze manier is het mogelijk om de visuele representatie van zowel Amerikaanse als Nederlandse militairen te onderzoeken en daarnaast verschillen tussen de kranten waar te nemen.

1.3 De oorlog in Afghanistan

In dit onderzoek komen de militairen ten tijde van de oorlog in Afghanistan aan bod. In deze paragraaf wordt daarom achtergrondinformatie gegeven over de oorlog in Afghanistan en de Amerikaanse en Nederlandse militairen in dat land.

1.3.1 War on Terrorism

Op 11 september 2001 vonden er in de VS aanslagen plaats op het *World Trade Center* en het *Pentagon*. Hierbij kwamen 2.974 mensen om het leven. Volgens meerdere bronnen, waaronder oorlogsverslaggeefster Derksen (2010) en het Ministerie van Buitenlandse Zaken [BuZa] & Ministerie van Defensie [MINDEF] (2001), werd door de toenmalige president George W. Bush de Saoedi-Arabiër Osama Bin Laden verantwoordelijk gehouden voor de aanslagen. Hij zou zich met zijn moslimfundamentalistische paramilitaire beweging Al Qaida verschuilen in Afghanistan waar hij gesteund werd door de Taliban: het plaatselijke regime. De Taliban is een radicaalislamitische groepering die vanaf 1994 begon met een greep naar de macht in Afghanistan². Nadat Afghanistan weigerde terreurverdachten uit te leveren aan de VS, riep Bush in oktober 2001 de *War on Terrorism* uit (BuZa & MINDEF; Derksen).

Hierop volgde een groot aantal maatregelen om het terrorisme vanuit Afghanistan tegen te gaan (Knightley, 2004). Het MINDEF beschrijft dat nog in dezelfde maand een wereldwijde coalitie werd gevormd tegen het terrorisme die vooral vanuit Afghanistan opereerde, waarbij de

² <http://www.defensie.nl/missies/Afghanistan> Ministerie van Defensie. Geraadpleegd op: 24-01-2013

belangrijkste doelwitten de Taliban en Al Qaida waren³. In totaal steunden 40 landen deze coalitie en beloofden verschillende landen troepen te sturen. De logistieke verantwoordelijkheid kwam bij de NAVO te liggen.

Op 7 oktober 2001 startten de VS samen met troepen uit Groot-Brittannië, Australië, Frankrijk en de Noordelijke Alliantie uit Afghanistan zelf de operatie *Enduring Freedom* (Derksen, 2010). Deze internationale operatie was gericht tegen de Taliban en tegen de trainingskampen van Al Qaida, waarbij het doel was terrorisme en radicalisering uit Afghanistan te verwijderen, betoogt het MINDEF⁴. Dit markeerde het begin van de oorlog in Afghanistan. Vanaf dat moment hebben vele landen wereldwijd zich ingezet om Afghanistan bij te staan bij het vormen van een stabiele, democratische staat: het doel van de *International Security Assistance Force* [ISAF] die in december 2001 werd opgericht⁵. ISAF is de stationering van NAVO-eenheden in Afghanistan. Derksen beschrijft dat het streven was naar een staat waarin de autoriteiten zelf in staat zijn tot het verzorgen van de veiligheid, stabiliteit en de wederopbouw van het land. De maatregelen tegen het terrorisme leidden, naast de oorlog in Afghanistan, onder andere ook tot de oorlog in Irak.

1.3.2 Militairen in Afghanistan

Tot op de dag van vandaag duurt de oorlog in Afghanistan voort. De ISAF is er echter van overtuigd dat de doelstellingen van de oorlog zijn behaald en streeft ernaar nog in 2013 de gevechtsmissies over te dragen aan het Afghaanse leger en tegen eind 2014 de NAVO-troepen uit Afghanistan terug te hebben gehaald. Zowel Amerikaanse als Nederlandse militairen zijn vrijwel vanaf het begin bij de oorlog betrokken geweest.

1.3.2.1 Amerikaanse militairen in Afghanistan

Met de VS als initiatiefnemers, is het leger van de VS al sinds het begin van de oorlog in Afghanistan in 2001 betrokken (Derksen, 2010). Gedurende de oorlog heeft het leger geparticipeerd in verschillende operaties waaronder *Enduring Freedom* en nemen de VS tot op de dag van vandaag deel aan de ISAF. Het aantal Amerikaanse troepen is vanaf de start van de oorlog toegenomen, maar vanaf 2011 is president Obama bezig met het versneld terughalen van zijn groepen. Tot eind 2014 zal van de resterende 66.000 militairen het grootste gedeelte teruggehaald worden naar de VS. De planning is dat vanaf het einde van 2014 maximaal 10.000 militairen overblijven met de verantwoordelijkheid om de Afghaanse veiligheidsdiensten te trainen en te voorkomen dat troepen van Al Qaida terrein terugwinnen. Ten tijde van dit onderzoek wordt de primaire

³ <http://rijksoverheid.nl> Rijksoverheid. Geraadpleegd op: 23-01-2013

⁴ <http://rijksoverheid.nl> Rijksoverheid. Geraadpleegd op: 23-01-2013

⁵ <http://www.isaf.nato.int/mission.html> International Security Assistance Force. Geraadpleegd op: 24-01-2013

verantwoordelijkheid van de veiligheid van de door de VS geleide NAVO-troepen overgedragen aan de Afghaanse leiders waar ze mee samenwerken. Hierdoor verandert het karakter van een gevechtsmissie in een trainingsmissie.⁶

Uit peilingen van de nationale opinie blijkt dat de waardering en steun voor de militaire betrokkenheid van het Amerikaanse leger in Afghanistan sinds 2009 sterk zijn afgenomen. Uit de opiniepeiling van *CNN* blijkt dat in maart 2012 slechts 25% van de Amerikaanse bevolking voor de oorlog in Afghanistan is (CNN/ORC Poll, 2012). Dit verschilt enorm met de 72% die voor het begin van de oorlog voorstander was. Opiniepeilingen van *CBS News* en *The New York Times* geven aan dat 23% van de ondervraagden in 2012 vond dat de VS het juiste doen door troepen in te zetten in Afghanistan. Ruim 59% was echter tegen militaire betrokkenheid. Deze resultaten staan in groot contrast met de 88% Amerikaanse steun dat in 2001 voor militaire actie in Afghanistan was tegenover 10% tegen.⁷

1.3.2.2 Nederlandse militairen in Afghanistan

Het Nederlandse leger is sinds 2002 betrokken bij de oorlog in Afghanistan (HCSS, 2008). Het steunde onder andere de operatie *Enduring Freedom* die door de VS werd geleid. Vanaf maart 2006 werd het leger daadwerkelijk onderdeel van de ondersteuningsmacht ISAF onder leiding van de NAVO. Van augustus 2006 tot augustus 2010 was het hierbinnen actief in de provincie Uruzgan in het zuiden van Afghanistan. Het leger was verantwoordelijk voor het creëren van een veilige omgeving voor bestuurlijke en economische opbouw. Het werd dan ook een wederopbouwmissie genoemd. Vanaf de zomer van 2011 was het Nederlandse leger actief in Afghanistan voor het trainen van de Afghaanse civiele politie in de provincie Kunduz in het noorden van Afghanistan. Deze trainingsmissie is in juli 2013 versneld afgelopen.⁸

Uit opiniepeilingen in Nederland blijkt dat de Nederlandse waardering in 2012 voor de missie in Kunduz 67% was. Dit ligt ruim hoger dan de waardering Amerikaanse waardering van de inzet van het leger in hetzelfde jaar. Met de stelling of de inzet van militairen in Afghanistan terecht was, was 42% van de Nederlandse bevolking het eens. Ten opzicht van 2009, 2010 en 2011 was dit een lichte stijging. Met uitzondering van de Tweede Wereldoorlog is de Nederlandse bevolking zelden met een meerderheid voor militaire betrokkenheid bij een oorlog geweest. Dit resultaat komt hiermee overeen.

⁶ <http://www.ipsnews.net/2013/06/u-s-taliban-talks-set-to-begin/> IPS NEWS. Geraadpleegd op: 20-06-2013

⁷ <http://www.gallup.com/poll/116233/afghanistan.aspx> Gallup Daily. Geraadpleegd op: 20-06-2013

⁸ <http://www.defensie.nl/missies/Afghanistan> Ministerie van Defensie. Geraadpleegd op: 24-01-2013

2. Theoretisch kader

In dit onderzoek wordt gekeken naar het beeld van Amerikaanse en Nederlandse militairen in kranten. In dit theoretisch kader wordt oorlogsjournalistiek toegelicht, waarbij de relatie tussen media en oorlog aan bod komt. Verschillende soorten journalistiek en de kritiek erop worden besproken en de rol van het specifieke genre oorlogsfotografie wordt toegelicht. Om oorlogsfoto's van militairen te kunnen onderzoeken wordt vervolgens ingegaan op de betekenis van beelden en beelden als symbolen en iconen. Het theoretisch kader wordt afgesloten met de uitwerking van de centrale vraagstelling die centraal staat in dit onderzoek en de hypothesen die gesteld zijn naar aanleiding van de besproken theorieën.

2.1 Oorlogsjournalistiek

Oorlogskonflikten zoals in Afghanistan worden tegenwoordig breed in de nieuwsmedia uitgemeten. Door oorlogscorrespondenten wordt vanaf locatie in woord en beeld verslag gedaan van recente gebeurtenissen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een groot aantal verschillende soorten nieuwsmedia. Het concept oorlogscorrespondent is een relatief recent begrip (Knightley, 2004). In 1854 stuurde de krant *The Times* van Londen voor het eerst een algemene verslaggever naar de Krimoorlog. Dit markeerde een grote verandering in de geschiedenis van de journalistiek en sindsdien spelen oorlogscorrespondenten een belangrijke rol binnen de journalistiek. Sinds de technologie zich de afgelopen decennia steeds sneller is gaan ontwikkelen, hebben nieuwsorganisaties de mogelijkheid internationaal te opereren. Onderwerpen van internationaal belang komen regelmatig aan bod (Nacos, 2007). Ook de oorlog in Afghanistan, die sinds eind 2001 gaande is, komt frequent in het nieuws. In 2001 was de oorlog in Afghanistan zelfs het meest voorkomende onderwerp in verschillende nieuwsmedia in Amerika zoals *CBS*, *ABC* en *NBW Networks* (Carruthers, 2011).

2.1.1 Nieuwsmedia en oorlog

In verschillende mediastudies wordt door wetenschappers verwacht dat de pers de verantwoordelijkheid neemt primair een informerende functie te vervullen, waarbij het grote publiek volledig op de hoogte wordt gesteld van de belangrijkste gebeurtenissen op dat moment (Beunders, 2000; Nacos, 2007; Schudson, 2002; UNESCO, 1980). Om deze democratische functie te vervullen zouden zij het publiek een grote variatie aan standpunten en perspectieven moeten aanbieden (Schudson). Journalistiek is echter een vrij beroep dat openstaat voor iedereen⁹. Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen journalistieke opleiding of het feit dat iemand inkomsten genereert uit

⁹ <http://www.nvj.nl/ethiek/> Nederlandse Vereniging van Journalisten (2008) Geraadpleegd op: 24-01-2013

de journalistiek of niet. Binnen de journalistiek in Nederland dient iedereen zich wel te houden aan de Code voor Journalistiek¹⁰, zowel journalisten als niet-journalisten. De code biedt ethische normen voor binnen de journalistiek. Voor journalisten geeft het richtlijnen voor het handelen binnen de journalistiek. Voor niet-journalisten is het een manier om journalisten verantwoording af te laten leggen over hun journalistieke werk. Vrijheid van de pers is een fundamenteel recht in liberale democratieën, want alleen pers vrij van controle van de overheid kan functioneren als een check van de overheid in het belang van de burgers (Carruthers, 2011; Nacos). Volgens Carruthers bezitten zij daardoor een belangrijke positie binnen de samenleving. Er zijn echter geen sancties aan de code verbonden voor het niet naleven ervan aangezien dat in strijd zou zijn met de vrijheid van meningsuiting¹¹.

Niet elk nieuwsmedium heeft echter primair als doel objectief en waardevrij informatie naar buiten te brengen. Page (1996) betoogt dat de pers nooit waardevrij en objectief kan zijn. Elk nieuwsmedium heeft zijn eigen ideologische positie en politieke voorkeuren volgens Hamelink (2004). Deze zijn opgesteld vanuit de eigen achtergrond die gebaseerd is op hun grondbeginselen. Zolang de normen en waarden van de journalistiek worden gerespecteerd heeft elke nieuwswinstelling de mogelijkheid te functioneren vanuit zijn eigen ideologische visie en standpunten.

In de praktijk laat de geschiedenis zien dat nieuwsmedia onderhevig zijn aan diverse mechanismen die allemaal invloed uitoefenen op de nieuwsorganisaties (Luyendijk, 2006; Schudson, 2002). Hieronder vallen onder andere journalisten, die op hun beurt weer onder de media vallen, en editors en redacteuren van nieuwsmedia. Meerdere wetenschappers geven echter aan dat vooral politici en overheidsfunctionarissen geavanceerde strategieën ontwikkelen met betrekking tot de media om hun standpunten door te voeren (Nacos, 2007; Page, 1996; Schudson). Nieuwsinstellingen zijn al vanaf het ontstaan van de nieuwsmedia nauw verbonden met de overheid. Schudson geeft als reden dat media voor een groot deel afhankelijk zijn van de overheid omdat de informatie die zij verstrekken als officieel wordt beschouwd en hun standpunten legitiem worden bevonden door de media en het publiek. De overheid is daartegenover bereid de informatiebehoefte van nieuwsorganisaties te bevredigen. Ze maken informatie beschikbaar op reguliere basis in een vorm die door de nieuwsmedia gemakkelijk te gebruiken is (Schudson). Op deze wijze komt de democratische functie van de media in gevaar en is nieuws nooit waardevrij.

De verhoudingen tussen nieuwsmedia en overheid veranderen op het moment dat zich oorlogssituaties voordoen (Nacos, 2007). Zoals eerder genoemd kan de pers onder grote druk komen te staan van de overheid tijdens oorlogen en internationale crises (Berenger, 2004; Carruthers, 2011;

¹⁰ <http://www.nvj.nl/ethiek/> Nederlandse Vereniging van Journalisten (2008) Geraadpleegd op: 24-01-2013

¹¹ <http://www.nvj.nl/ethiek/> Nederlandse Vereniging van Journalisten (2008) Geraadpleegd op: 24-01-2013

Hess & Kalb, 2003; Knightley, 2004; Nacos). Al sinds de late negentiende eeuw hebben oorlog en media een ingewikkelde relatie met elkaar, waarbij zij elkaar zowel steunen als bestrijden. Volgens Nacos verhouden tijdens oorlogsconflicten drie groepen belanghebbenden zich in een driehoek tot elkaar: de (massa)media, het algemene publiek en de politiek. Dit noemt Nacos *"The Triangle of Political Communication"* (p. 15). In dit onderzoek zullen journalisten vallen onder de (massa)media. 'De politiek' zal vallen onder de noemer 'de overheid', waaronder tevens het leger valt. Naar aanleiding van onder andere terroristische bedreigingen kunnen de verhoudingen tussen de groepen veranderen. In dit onderzoek naar het visuele beeld van militairen in Afghanistan, speelt dit drietal een belangrijke rol in relatie tot de berichtgeving over de oorlog in Afghanistan.

Uit de literatuur komt duidelijk naar voren dat de overheid (de politiek in samenwerking met het leger) de grootste factor is die invloed uitoefent op de berichtgeving in de nieuwsmedia in tijden van oorlog (Berenger, 2004; Carruthers, 2011; Hess & Kalb, 2003; Knightley, 2004; Nacos, 2007). De berichtgeving die wordt geacht vrij, onafhankelijk en kritisch te zijn wordt in oorlogstijden gecontroleerd door de overheid van de betreffende natie (Taylor, 1991). Bij terroristische bedreigingen reageren de media door berichtgeving naar buiten te brengen waarbij de focus ligt op patriottisme en eenheid. Zowel nationaal als internationaal zijn overheden in de positie hun boodschappen te communiceren door middel van nieuwsorganisaties en gebruiken de media in hun eigen voordeel. Dit is tevens in lijn met de theorie van Griffin (2004) die stelt dat de berichtgeving wordt aangepast aan de normen en waarden van de heersende overheid. De berichtgeving over het buitenland en veiligheid wordt gedomineerd en dan met name met betrekking tot militaire conflicten of mogelijkheden voor militaire inzet. De controlerende en primaire taken van de pers worden hierbij vaak ondermijnd en daarnaast wordt veel ruimte gegeven aan de wil van de politiek in samenwerking met het leger (Nacos). Hieruit blijkt dat oorlog naast militaire acties en geweld ook psychologische oorlogsvoering is geworden, uitgevoerd door de overheid tegen hun eigen bevolking (Hamelink, 2004; Kamalipour, 2004). Dit is mede mogelijk gemaakt door de snelle groei van communicatietechnologieën in de afgelopen decennia stelt Carruthers. Nieuws op economisch, sociaal of cultureel gebied wordt minder beïnvloed.

2.1.1.1 Ideologie en de publieke opinie

Een groot aantal wetenschappers stellen dat bij het uitoefenen van macht op de nieuwsmedia door de overheid het nationale belang en de eigen ideologie voorop staan (Buchanan, 2011; Carruthers, 2011; Kress & Van Leeuwen, 2006; Knightley, 2004; Schudson, 2002). Hieronder valt ook de publicatiekeuze in kranten. Deze focus op de eigen natie is onder andere het gevolg van hevige kritiek op de berichtgeving met betrekking tot eerdere oorlogen in het verleden. Het belangrijkste voorbeeld is de Vietnamoorlog waarin journalisten grote vrijheid hadden (Buchanan; Carruthers;

HCSS, 2008; Katovsky, 2003; Nacos, 2007). De negatieve berichten in de media over de conflicten tijdens de Vietnamoorlog zorgden echter voor veel kritiek op de oorlog. Daarnaast betoogden de berichten dat de oorlog was verloren. Volgens de VS was dit het gevolg van het ontbreken van steun van het publiek van het thuisland. Het leger van de VS leerde hiervan dat onafhankelijke berichtgeving over oorlogen in het nieuws het beeld van het grote publiek negatief beïnvloedt, waardoor het de steun van de mensen ondermijnt.

Tegenwoordig wordt door verschillende wetenschappers deze steun van het thuisfront als cruciaal gezien voor het succes van een oorlog in het buitenland. Onafhankelijke berichtgeving wordt gezien als een bedreiging voor de beeldvorming en eenheid van het thuisfront en daarom als een bedreiging voor de oorlogsinspanningen zelf. Sindsdien worden nieuwsmedia bij militaire betrokkenheid van de eigen natie gecontroleerd door beleidsmakers, betoogt Nacos (2007). Bijvoorbeeld door te verbieden om lijkkasten te tonen die terugkeren naar de VS met de dode lichamen van militairen die zijn omgekomen in Irak of Afghanistan (Carruthers, 2011). Dit omdat wordt gedacht dat de media de nationale opinie kan veranderen tegen militaire betrokkenheid bij conflicten, vooral gebaseerd op visuele beelden van de lelijke kant van de oorlog.

Voor een groot aantal wetenschappers en een groot deel van het algemene publiek worden de invloeden op nieuwsmedia gezien als propagandamodellen, omdat het eigen belang en de eigen ideologie worden nagestreefd (Schudson, 2002). Een propagandamodel wordt uitgeoefend aan de hand van meerdere technieken die overheden aangrijpen om te bepalen wat kan worden gecommuniceerd of getoond met betrekking tot een oorlog (Carruthers, 2011). Carruthers noemt het actief achterhouden van informatie censuur. Deze technieken worden onder verschillende noemers ondergebracht door verschillende wetenschappers: *agendasetting* (Berenger, 2004; Schudson), *hegemony* en *priming* (Schudson). Volgens Kamalipour (2004) is het doel van propaganda het bereiken van specifieke resultaten, waaronder het beïnvloeden van de publieke opinie. Het gericht beïnvloeden van de publieke opinie wordt ook wel *opinion management* genoemd en is de afgelopen 100 jaar een centraal element geworden bij staten die in oorlog verwickeld zijn (Carruthers). Naar aanleiding van bovenstaande theorieën lijkt de focus van overheden ten tijde van oorlog te liggen op patriottisme en eenheid. Als gevolg van deze praktijken fungeren nieuwsorganisaties als politieke actoren. Het volgende citaat van Schudson illustreert de bovenstaande theorieën:

“The assumption is that media content matters and is to some degree an independent influence on the world, either through affecting public opinion (this is the most common assumption) or through playing a role in the internal rough and tumble of political insiders.” (p. 251)

2.1.1.2 Kritiek en kanttekeningen

Er is veel kritiek op de wijze waarop overheden de nieuwsmedia beïnvloeden om enkel positieve berichtgeving naar buiten te brengen (Schudson, 2002). In de VS werden anti-Amerikaanse protesten bijvoorbeeld nauwelijks in het nieuws genoemd, net zoals anti-oorlogsdemonstraties (Nacos, 2007). Een zelfde situatie deed zich volgens Hamelink (2004) voor in enkele Europese landen, waaronder Nederland. Als gevolg van dit soort situaties is berichtgeving in de media over conflicten herhaaldelijk onderwerp geweest van verhitte debatten (HCSS, 2008). Het is namelijk niet begrijpelijk dat de pers in zogenaamde 'vrije' landen als de VS en Nederland zo volgbaar is en faalt in het grondig onderzoeken van beweegredenen van een oorlog en zo weinig aandacht besteedt aan de andere kant van het verhaal (Nacos). Volgens Nacos verliest het recht van vrijheid van meningsuiting zijn waarde als het alleen gerespecteerd wordt op het moment dat het een positieve uitwerking heeft in het belang van de eigen natie. Nieuwsinstellingen zouden meer hun democratische rol moeten vervullen, zoals eerder genoemd, en niet alleen het beperkte scala aan onderwerpen moeten gebruiken dat gepresenteerd wordt door degene met politieke macht (Nacos; Schudson).

Tevens zijn enkele kanttekeningen te maken met betrekking tot de invloed van de overheid op de nieuwsmedia. Ten eerste wordt tegenwoordig nog steeds bediscussieerd of de politiek daadwerkelijk berichtgeving van nieuwsmedia beïnvloedt. Cooper & Kuypers (2004) betogen bijvoorbeeld dat politieke vooroordelen de berichtgeving zelf niet beïnvloeden, maar dat dit gebeurt door verslaggevers en editors van nieuwsinstellingen op een manier welke hun eigen standpunten reflecteert. In lijn hiermee betoogt Luyendijk (2008) dat ook andere mechanismen de media beïnvloeden, zoals journalisten die hun eigen culturele normen en waarden (onbewust) in hun publicaties verwerken. Nieuwsmedia geven volgens hem altijd slechts een klein deel van de werkelijkheid weer dat cultureel bepaald is. Hierdoor is het beeld ook nog eens vertekend.

Ten tweede schuwt niet elke overheid negatieve berichtgeving (Carruthers, 2011). De invloed op de nieuwsorganisaties gaat dus ook niet op voor elke oorlog en elke politieke leider. Soms worden schokkende beelden bijvoorbeeld *juist* ingezet als middel in de oorlog. Beelden van gewonde en dode lichamen kunnen beperkt worden door de overheid, maar er kan ook voor gekozen worden om ze juist wijd te verspreiden. Volgens Sontag (2005) kan het tonen van het lijden van mensen een oproep voor vrede zijn, maar daartegenover kan het ook oproepen tot wraak. Dit is afhankelijk van het doel van de betreffende oorlog, betoogt Carruthers. De afhankelijkheid van de overheid verschilt dus per land. Volgens Schudson komt overheidsingrijpen in het nieuws bijvoorbeeld veel vaker voor in de VS dan in Europese democratieën. Dit is een reden om de nieuwsmedia van de VS te vergelijken met een Europese democratie.

Ten derde bereiken machthebbers niet altijd het verwachte succes bij het vormen van de opinie in de gewenste richting en voor de gewenste duur (Carruthers, 2011). Een duidelijk voorbeeld hiervan is de oorlog in Irak, begonnen in 2003. Het werd als een aantrekkelijke strategie gezien om Irak aan de *War on Terrorism* te koppelen (Carruthers; Hamelink, 2004; Knightley, 2004). Met behulp van zogenaamde perceptiemanagers werd de bevolking, in zowel de VS als in Europa, overtuigd van de noodzaak Irak binnen te vallen. Op deze manier werd de aanval gelegitimeerd en gerechtvaardigd. Daarbij waren protesten in landen als het Verenigd Koninkrijk en Nederland te verwaarlozen aangezien zij als kleine democratieën niet dezelfde macht kunnen uitoefenen als de VS. Dit gebeurde ook met eerdere invasies volgens Hamelink: in Panama, de Golfoorlog van 1991, de NAVO-interventie in Kosovo en de militaire operaties in Afghanistan. In Irak werden echter geen massavernietigingswapens gevonden en de publieke opinie keerde zich als gevolg steeds meer tegen de oorlog. De lange nasleep van de oorlog in Irak zorgde dat het algemene publiek de berichten zat werd en daardoor nog meer weerstand opriepen (Buchanan, 2011).

Tot slot trekt volgens Schudson (2002) de oorlog van andere landen dan de eigen natie veel minder aandacht van de nieuwsmedia en dus ook van het grote publiek. Niet elk internationaal conflict komt in elk land even uitgebreid aan bod. Alleen op het moment dat het eigen nationale belang een rol speelt binnen een conflict komt het uitgebreid in de media aan bod.

2.1.1.3 Berichtgeving Afghanistan

Met betrekking tot Afghanistan geven de nieuwsmedia veel aandacht aan politiek geweld (Nacos, 2007). Dit in tegenstelling tot het gebrek aan nieuws over minder spectaculaire acties van de bestrijding van terrorisme. Nieuws is volgens Luyendijk (2006) wat afwijkt. Aangezien vaak alleen gebeurtenissen in de nieuwsmedia komen die 'afwijken', zoals oorlogsconflicten, wordt een vertekend beeld geschetst. Zoals is gebleken zullen belanghebbenden daarbij altijd proberen de beeldvorming te manipuleren en deze naar hun eigen hand te zetten (Berenger, 2004; Carruthers, 2011; Hess & Kalb, 2003; Knightley, 2004; Nacos, 2007). Dit gebeurt op dit moment meer dan ooit. Luyendijk geeft aan dat zelfs militairen met een vertekend beeld naar Afghanistan trekken. Uit onderzoek van HCSS (2008) blijkt dat de berichtgeving over de oorlog in Afghanistan vooral gaat om nieuws over militaire acties en de militairen zelf, ongeveer 93 procent. De oorzaak hiervan is *embedded journalism* dat in de volgende paragraaf aan bod komt. De bredere context komt echter marginaal aan bod. De verwachting is dat dit ook zo terug te zien is in de oorlogsfotografie over de oorlog in Afghanistan in de Amerikaanse en Nederlandse kranten.

2.1.2 Journalistieke vormen

Journalistiek is er om informatie over te dragen op het publiek (Beunders, 2000; Nacos, 2007; Schudson, 2002; UNESCO, 1980). Binnen de journalistiek bestaan verschillende vormen van berichtgeving over oorlogssituaties. De verschillen komen vooral tot uitdrukking in de manier waarop nieuws wordt vergaard en vervolgens wordt gepubliceerd. Bij oorlogsconflicten heeft men te maken met drie stromen van journalistiek, namelijk: onafhankelijke journalistiek, journalistiek vanuit Defensie zelf en de vrij recent geïmplementeerde *embedded* journalistiek. Elke vorm vergaart nieuws op een andere manier, waarbij verschillende belanghebbenden een verschillende rol vervullen. Hierdoor kunnen eventueel de visuele representaties van elkaar kunnen verschillen. De oorlogsfoto's uit dit onderzoek zullen waarschijnlijk uit één van deze drie journalistieke vormen (manieren van werken) zijn voortgekomen. In de volgende paragrafen worden deze drie vormen van journalistiek beschreven en toegelicht.

2.1.2.1 Onafhankelijke journalistiek

Onafhankelijke journalisten verzamelen informatie over recente nieuwswaardige gebeurtenissen en publiceren daarover in de media. Vaak zijn zij verbonden aan een persbureau of werken zij in opdracht van een nieuwsorganisatie.¹² De journalisten die berichten over conflicten reizen zelf af naar conflictgebieden om vanuit daar de verslaggeving te verzorgen van belangrijke gebeurtenissen. Journalisten die onafhankelijk naar oorlogsgebieden afreizen hebben grote bewegingsvrijheid (Katovsky, 2003). De situatie in Afghanistan is echter volgens Katovsky en Knightley (2004) erg gevaarlijk, waardoor het erg moeilijk is om dicht bij de gevechtszones te komen. Daardoor zijn zij voor hun publicaties vaak afhankelijk van informatie uit de tweede hand (Cooper & Kuypers, 2004). Bacon en Morton (2012) stellen dat de relatie tussen de journalisten en hun bron een belangrijk element is van journalistiek. Vooral in conflictgebieden is het volgens hen van belang een balans te vinden tussen het beschermen van de bron en het publiceren van een geloofwaardig nieuwsitem.

2.1.2.2 Journalistiek vanuit Defensie

Tijdens oorlogsconflicten wordt naast onafhankelijke journalistiek ook journalistiek bedreven door het leger van betrokken landen zelf. In de VS wordt deze functie vervuld door *United States Department of Defense* [DoD] en in Nederland door het MINDEF. Zij hebben hun eigen afdeling voor persvoorlichting.

In de VS wordt het officiële nieuws van de DoD verzorgd door de *Department of Defense Press Office* in het *Pentagon*. Nieuwsitems van DoD worden zowel online als via email gepubliceerd en zijn bedoeld voor de nieuwsmedia en het grote publiek. Online publiceert het een groot aantal

¹² <http://www.carrieretijger.nl/beroep/> *CarrièreTijger*. Geraadpleegd op: 20-06-2013

producten. Een aantal persadviseurs zijn verantwoordelijk voor het aankondigen van media-evenementen, briefings, publicaties en andere mogelijkheden.¹³

Het *Assistant Secretary of Defense for Public Affairs* [OASD[PA]] is de belangrijkste adviseur en assistent van de staatssecretaris van DoD met betrekking tot openbare informatie, interne informatie, maatschappelijke betrokkenheid, informatietraining en audiovisuele zaken. Het werkt volgens richtlijnen die zijn opgesteld voor het verspreiden van informatie van DoD naar het publiek en de (nieuws)media. Het zegt informatie alleen in te houden wanneer de openbaarmaking ervan de nationale veiligheid in gevaar brengt of in strijd is met de wet.¹⁴ Er bestaat een aparte afdeling voor de visuele informatie die het DoD verspreidt. Voor de directie communicatie van nieuws en informatie naar Amerikaanse troepen wereldwijd bestaat de *Defense Media Activity* [DMA] die gebruik maakt van verschillende soorten media.¹⁵

In Nederland is *De Directie Communicatie* [DCO] binnen Defensie verantwoordelijk voor alle communicatie van Defensie en is onderdeel van de Bestuursstaf die het Defensiebeleid verzorgt¹⁶. Het DCO heeft onder andere de taak om de informatie en voorlichting over Defensie- en krijgsmachtaangelegenheden aan de media en het publiek te verzorgen. De communicatie vindt plaats via de website van Defensie.¹⁷ De directie verstuurt persberichten over de gehele Landmacht naar publieke kanalen. Dit gebeurt ook op lagere niveaus binnen Defensie. Elk krijgsmachtdeel heeft bijvoorbeeld ook zijn eigen communicatieafdelingen. Zij leggen verantwoording af aan DCO, maar hebben de mogelijkheid om met een bepaalde vrijheid intern en extern te communiceren. Defensie maakt in principe geen gebruik van informatie voor voorlichtingen uit publieke bronnen. Alleen op lager niveau wordt in contact met de pers en freelancers wel gebruik gemaakt van beeldmateriaal (A. Westerterp, persoonlijke communicatie, 7 juni, 2013).

In Nederland zijn een aantal adviseurs binnen de directie verantwoordelijk voor alle woordvoering rondom de missies van uitgezonden militairen, zowel met de Nederlandse pers, Afghaanse pers en internationale pers. Zij worden WOPS genoemd: woordvoerders operaties. Hierbij maken zij gebruik van een opgesteld communicatieplan. In uitzendgebieden gelden voor de communicatieadviseurs specifieke regels, maar de meeste afspraken worden gemaakt afhankelijk van de situatie. Vooraf maakt de WOPS afspraken over wanneer te publiceren, of het wel of niet vooraf wordt ingezien (zonder censuur), of wel of niet censuur toegepast kan worden in verband met de privacy of operationele veiligheid, en waar beelden wel en niet gemaakt mogen worden. In Nederland zelf gelden deze regels ook, maar zijn ze veel minder streng. Journalistieke vrijheid is

¹³ <http://www.defense.gov/news> U.S. Department of Defense. Geraadpleegd op: 20-06-2013

¹⁴ <http://www.defense.gov/news> U.S. Department of Defense. Geraadpleegd op: 20-06-2013

¹⁵ <http://www.dma.mil/> Defense Media Activity. Geraadpleegd op: 20-06-2013

¹⁶ <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries> Het ministerie van Defensie. Geraadpleegd op: 11-06-2013

¹⁷ <http://almanak.overheid.nl/> Overheidsorganisaties. Geraadpleegd op: 11-06-2013

gewaarborgd in de grondwet, waardoor Defensie nooit zal beletten te publiceren. Een journalist wordt echter wel door Defensie gewezen op zijn verantwoordelijkheid en gemaakte afspraken. Staatsveiligheid is hierbij een uitzondering. Een Voorbeeld van een regel van specifieke uitzendingen is dat een journalist nooit mag publiceren over een Nederlands slachtoffer voordat de relaties in Nederland op de hoogte zijn gebracht. Een ander voorbeeld is dat een *embedded* journalist zich altijd moet houden aan de aanwijzingen van een patrouillecommandant en een beveiligde locatie niet zelfstandig mag verlaten (A. Westerterp, persoonlijke communicatie, 7 juni, 2013).

Bij bladen die worden uitgegeven door Defensie werken militaire redacteurs met een journalistieke achtergrond en leggen verslag van eigen activiteit, soms in samenwerking met de Audio Visuele Dienst Defensie [AVDD] die verslag doet op een *YouTube* kanaal. Hiervoor werken fulltime militaire fotografen en videografen die op afroep bij de eenheden beelden maken of in opdracht van DCO. De krijgsmachtonderdelen en eenheden daaronder hebben echter ook de mogelijkheid om zelf de verslaglegging te regelen (A. Westerterp, persoonlijke communicatie, 7 juni, 2013).

2.1.2.3 Embedded journalistiek

Zoals eerder genoemd is berichtgeving over conflicten in de nieuwsmedia herhaaldelijk onderwerp geweest van verhitte debatten (HCSS, 2008). Bekende voorbeelden zijn de twee wereldoorlogen waarbij op grote schaal propaganda campagnes werden gevoerd. Daarnaast is de ervaring van de VS bekend over de invloed op de berichtgeving over de Vietnamoorlog door de nieuwsmedia op het grote publiek (Buchanan, 2011; Carruthers, 2011; HCSS; Nacos, 2007).

De afgelopen twintig jaar zijn veel nieuwe mediavormen opgekomen die de verspreiding van nieuws beïnvloedden (Buchanan, 2011; Katovsky, 2003). Dit onder andere door de groei van internet. Technisch werd het mogelijk direct verslag te doen van de gebeurtenissen tijdens conflicten aan de hand van verschillende audiovisuele media. Daarbij kwam een mediaklimaat op dat zich vooral richtte op programma's gebaseerd op de werkelijkheid. Volgens Buchanan bleef de berichtgeving van het leger van de VS, actief in conflictgebieden, beperkt tot voorgeschreven, tweedehands, vertraagde en gefilterde beschrijvingen van militaire acties. Hij betoogt dat als reactie hierop en de ontwikkelingen in de media, het *Pentagon* op zoek ging naar alternatieve manieren voor de berichtgeving die militaire missies of de steun van het grote publiek niet ondermijnden. Er werd gezocht naar een strategie die de aandacht weer terug zou brengen naar de militaire rol van de mannen en vrouwen in dienst. Volgens Katovsky gaf de Amerikaanse minister van Defensie, Donald Rumsfeld, aan dat het *Pentagon* op zoek ging naar nieuwe mediastrategieën om tegenwicht te bieden aan de Taliban en Al Qaida in Afghanistan die zeer goed bleken te zijn in het managen van

nieuws. De beste manier om dit te bestrijden was volgens hem door het hebben van accurate, professionele journalisten in het veld om te zien wat zich werkelijk afspeelde.

Ervaringen met journalisten geïntegreerd in militaire eenheden in conflicten met lage risico's in 1991 waren positief (Buchanan, 2011). Naar aanleiding hiervan werd tijdens de voorbereiding van de invasie in Irak door de VS het plan ontwikkeld om journalisten binnen de militaire eenheden te integreren voor directe verslaggeving tijdens de oorlog in Irak. Dit wordt ook wel *embedded journalism* genoemd. Het doel hiervan was de berichtgeving over de oorlog in de media te beheersen door gecontroleerd toegang te geven tot de gevechtszones (Buchanan; Katovsky, 2003). Op deze wijze was het mogelijk de beeldvorming en mening van het grote publiek te vormen, betoogt Knightley (2004). Dit was in lijn met wat volgens Buchanan werd gewenst door het *Pentagon*. Belangrijk is dat het principe van het laten integreren van oorlogscorrespondenten niet een recente uitvinding is. Deze manier van werken met journalisten reikt al terug tot de Krimoorlog. Niet eerder was het concept echter op deze schaal uitgevoerd (HCSS, 2008; Katovsky).

De eenheid waartoe de zogenaamde *embedded* journalisten behoren, verzorgt het eten en drinken, accommodatie, transport en bescherming (Buchanan, 2011; Katovsky, 2003). De journalisten moeten zich houden aan verschillende opgestelde regels en richtlijnen. Ze mogen schrijven en vastleggen wat zij willen, mits het geen waardevolle informatie onthult voor de vijand.

Het concept werd in eerste instantie door de VS ingezet tijdens de invasie in Irak in 2003. Na de implementatie van het plan werd het concept in de jaren daarna overgenomen door andere landen in de wereld, waaronder veel partners van de VS (Buchanan, 2011). Ook Nederland implementeerde het plan tijdens de missie in Afghanistan vanaf 2006 (HCSS, 2008). Later implementeerden de VS het concept tevens in de oorlog in Afghanistan waarin zij al vanaf 2001 deelnamen. Uiteindelijk is *embedded journalism* in het eerste decennium van het huidige millennium een standaard kenmerk geworden in de berichtgeving over oorlog in de nieuwsmedia volgens Buchanan.

Het concept leek te leiden tot een win-win situatie voor alle betrokken partijen, zowel het *Pentagon* als het leger als de journalisten als de media. Het plan leidde volgens Buchanan (2011) tot beter begrip van het leven van de militairen en meer kennis van hun acties, omdat de journalisten dichterbij de gevechten kwamen. Uit onderzoek blijkt dat ongeveer 93 procent van het nieuws afkomstig van *embedded* journalisten het leger en hun activiteiten gerelateerd aan hun militaire missie als onderwerp hebben (HCSS, 2008). Dit droeg bij aan positieve berichtgeving direct vanuit het veld. Tevens droeg het aansluiten bij een eenheid bij aan de veiligheid van de journalisten (Buchanan; Katovsky, 2003). In Irak en Afghanistan was de situatie bijvoorbeeld erg gevaarlijk voor journalisten.

Er is echter ook een keerzijde aan *embedded journalism* waardoor ook veel kritiek is geuit door verschillende wetenschappers op deze manier van oorlogsverslaggeving bijvoorbeeld in Afghanistan (Buchanan, 2011; HCSS, 2008; Katovsky, 2003). Binnen deze discussie is objectiviteit een groot discussiepunt, betoogt Katovsky. Het oogpunt van de *embedded* journalisten is beperkt door de afhankelijkheid van de militaire eenheid. Hierdoor vertelt de berichtgeving uit *embedded journalism* altijd maar één kant van het verhaal (Nijhuis, 2008). Daarbij komt dat *embedded* journalisten verplicht zijn voorafgaand aan publicatie hun rapportages te laten controleren door instanties gelinkt aan het leger of van het leger zelf (Buchanan; Carruthers, 2011; Derksen, 2010; Knightley, 2004). Er is zelfs een vooraf opgestelde lijst met onderwerpen die niet door de journalisten mogen worden genoemd (Derksen; HCSS; Katovsky). Hierdoor worden zij belet in het weergeven van berichten van de negatieve gevolgen van militaire acties op onschuldige mensen en komt de objectiviteit in het gevaar. Daarnaast zetten journalisten de legereenheid waartoe zij op dat moment behoren zo positief mogelijk neer. Door met de militaire eenheid op te trekken en door hen te worden beschermd, gaan journalisten zichzelf identificeren met de eenheid waartoe zij behoren. Hamelink (2004) beschrijft dat dit patriottische gevoelens sterkt.

Samengevat bestaat binnen het nieuwe concept van *embedded* journalistiek een spanning tussen de vrijheid van meningsuiting van de journalisten en het navolgen van de regels (Katovsky, 2003). Uiteindelijk leidde dit tot discussies over de scheiding tussen propaganda en journalistiek. Volgens Buchanan (2011) bijvoorbeeld steunt het concept propagandadoelen. Het is echter niet helemaal te reduceren tot propaganda, aangezien journalisten hun eigen perspectief mogen toevoegen in eigen woorden en gedachten. Knightley (2004) betoogt dat de wens om de berichtgeving te controleren heeft geleid tot het ontbreken van een onafhankelijke en kritische weergave van de oorlog in Afghanistan. Het volgende citaat illustreert dit:

“Strategic breadth is sacrifices in order to achieve tactical dept and immediacy in reporting.” (Cockburn, 2010, geciteerd in Buchanan, 2011, p. 104)

Uit het onderzoek van Buchanan blijkt tevens dat ten tijde van oorlog binnen de nieuwsindustrie de focus ligt op informatie over de acties van de militaire troepen. Dit in plaats van op informatie over de context waarin de militairen opereren.

Journalisten staan dus voor de keuze onafhankelijk te opereren of *embedded* te gaan. Eenmaal *embedded* wordt de bewegingsvrijheid drastisch beperkt. De afweging is dus tussen veel bewegingsvrijheid, maar niet dichtbij gevechten kunnen komen, of beperkte toegang, maar wel de gevechten van dichtbij kunnen aanschouwen (Katovsky, 2003). Goede oorlogsverslaggeving vraagt constante afwisseling van en het herschikken van verhalen. Zowel de bewegingsvrijheid als dicht bij de gebeurtenissen komen zijn hierin beide belangrijke factoren.

Uit de bovenstaande alinea's blijkt dat *embedded journalism* de nieuwsmedia geen substantiële en kritische weergave van de situatie in Afghanistan geeft, maar de dominante, politieke visie van onder andere de VS ondersteunt. Dit komt tevens naar voren in een Amerikaans onderzoek naar de visualisatie van de *War on Terrorism*. De foto's uit nieuwstijdschriften blijken alleen bestaande thema's te dienen binnen de normen, waarden en opvattingen van de heersende overheid (Griffin, 2004). Zelden toonden de gepubliceerde foto's uit de analyse van het onderzoek onafhankelijke, nieuwe en unieke visuele informatie. Het onderwerp op huidige oorlogsfoto's bestaat uit voorspelbare en steeds terugkerende beelden. De publicatiekeuze lijkt in dienst te staan van het nationale belang, betoogt Griffin.

Tot slot is de besproken journalistieke vorm *embedded journalism* ook te scharen onder de journalistieke vorm 'journalistiek vanuit Defensie'. Door de bijzondere omstandigheden van de *embedded* journalisten en de grote schaal waarop het is ingezet, en het nog steeds wordt ingezet, wordt het in dit onderzoek echter behandeld als een derde vorm van journalistiek.

2.1.3 Verschuiving

Na jarenlange oorlogsvoering en mediacontrole was het grote publiek de nationalistische, positieve en sympathieke beelden van militairen en hun acties in Afghanistan zat door de eentonigheid (Buchanan, 2011). Het werd beschouwd als saaie informatie en vaak ook als propaganda en als gevolg hiervan veranderden de voorkeuren van het publiek. Om hun doelgroep vast te houden gingen mediamanagers zich steeds meer richten op berichtgeving die kritische perspectieven toonden of beschreven over de oorlog. Hierbij steeg ook het aantal rapportages van onafhankelijke journalisten. De *embedded* journalisten werden hierbij soms beschouwd als 'vijand' van binnenuit. Als gevolg hiervan verschoof het accent van de *embedded* journalisten van de militaire acties naar de bredere, analytische context van de oorlog in Afghanistan. Volgens Buchanan was de overheid van de VS steeds minder in staat de berichtgeving te beheersen en te controleren. Ondanks deze verschuivingen en veranderingen zitten ook vandaag de dag verslaggevers gevangen tussen aan de ene kant patriottisme en aan de andere kant onafhankelijke en kritische verslaggeving. De balans vinden binnen deze contradictie is een uitdaging (HCSS, 2008).

2.2 Beeld en betekenis

In de voorgaande paragrafen werd genoemd dat er diverse vormen en soorten nieuwsmedia bestaan. In dit onderzoek wordt gekeken naar de visuele representatie van militairen in Afghanistan aan de hand van oorlogsfotografie. Uit de literatuur komt namelijk naar voren dat vooral visuele beelden de mogelijkheid hebben de publieke opinie te beïnvloeden met betrekking tot bepaalde

gebeurtenissen en/of onderwerpen (Nacos, 2007). Zoals eerder genoemd blijkt uit een Amerikaans onderzoek naar de visualisatie van de *War on Terrorism* dat de foto's uit nieuwstijdschriften alleen bestaande thema's dienen binnen de normen, waarden en opvattingen van de heersende overheid (Griffin, 2004). Oorlogsfotografie kan dus een grote rol spelen met betrekking tot de berichtgeving over een oorlog. In deze paragraaf wordt het genre oorlogsfotografie besproken en zijn rol toegelicht. Vervolgens wordt ingegaan op de betekenisgeving van beelden.

2.2.1 *Geschiedenis genre oorlogsfotografie*

Nieuwsmedia maken dagelijks veelvuldig gebruik van fotografie, ook wel fotojournalistiek genoemd. Onder fotojournalistiek wordt door Kester (2002) verstaan:

“... de systematische inzet van de fotografie bij de verslaggeving van kranten en tijdschriften” (p. 237).

In dit onderzoek staat het specifieke genre oorlogsfotografie centraal wat onder fotojournalistiek valt. De geschiedenis van oorlogsfotografie gaat terug tot halverwege de negentiende eeuw waarbij drie oorlogen het ontstaan van oorlogsfotografie markeren (Kester). De Mexicaanse oorlog (1846-1848) was de eerste gefotografeerde oorlog. De beelden van de Krimoorlog (1854-1856) en de Amerikaanse burgeroorlog (1861-1865) waren echter van grotere journalistieke waarde. De populariteit van oorlogsfotografie begon vooral met de foto's van Matthew Brady van de Amerikaanse oorlog die voor het eerst de nasleep van een gevecht toonden (Carruthers, 2011, Katovsky, 2003; Kester). Voor het eerst werd een oorlog van het begin tot het einde visueel in beeld gebracht. Dit had groot effect op het algemene publiek en de foto's kregen naast historische waarde ook journalistieke waarde. Het genre oorlogsfotografie was geboren en de populariteit steeg (Kester; Knightley, 2004).

Robert Capa is één van 's werelds beroemdste oorlogsfotografen. Hij heeft met zijn oorlogsfoto's veel invloed gehad op de beeldvorming van mensen over verschillende oorlogen¹⁸. Voorbeelden hiervan zijn de Tweede Wereldoorlog en de Vietnamoorlog. Hij ging mee met soldaten op missie, waardoor zijn beelden de praktijken uit de oorlogen van dichtbij en zeer gedetailleerd toonden. Op dat moment was dit vrij uniek materiaal dat mensen over de hele wereld inzicht gaf in de oorlogsacties en oorlogssituaties. Uiteindelijk is hij omgekomen doordat hij in Vietnam op een landmijn stapte in 1954.

¹⁸ <http://www.biography.com> *Biografie Robert Capa*. Geraadpleegd op: 23-04-2013.

2.2.2 *Professionalisering fotojournalistiek*

Door de jaren heen maakten technische ontwikkelingen met betrekking tot fotografie het mogelijk om (oorlogs-)fotografie een steeds meer prominente functie te laten vervullen binnen de nieuwsmedia. De Eerste Wereldoorlog gaf oorlogsfotografie een grote impuls (Kester 2002). Ontwikkelingen binnen de fotografie zorgden ervoor dat fotografen dicht bij de conflicten en de actie kwamen.

De eerste persbureaus werden opgericht rondom de eeuwwisseling naar de twintigste eeuw, zowel in Amerika als een paar jaar later in Nederland (Kester, 2002). De fotopersbureaus speelden uiteindelijk een grote rol in de professionalisering van de fotojournalistiek. De functie persfotograaf werd lange tijd onderkend en pas vanaf de Tweede Wereldoorlog werd de term fotojournalist officieel gebruikt. Volgens Carruthers (2011) streefden fotografen ernaar serieus genomen te worden als een kunstenaar en morele leraar. Vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw heeft de Nederlandse fotojournalistiek een zekere mate van professionalisering bereikt. Er ontstonden beroepsorganisaties en -verenigingen, vakopleidingen en een beroepscode waardoor de status van de fotojournalist werd verhoogd. Daarnaast ontstond meer aandacht voor foto's in de pers. Vandaag de dag is de verhouding tussen geleverde inspanningen en financiële waardering voor fotojournalisten echter vaak nog onevenwichtig.

2.2.3 *Verandering en werking*

Volgens Beunders (2000) is de aard van persfotografie sinds het ontstaan ervan veranderd. Waar eerst de nadruk vooral lag op de historische waarde van de persfoto, ligt tegenwoordig de nadruk op de symbolische waarde van de persfoto. Toch heeft elke foto een zekere relatie tot de werkelijkheid. Zowel Beunders als Sontag (1977) betogen dat van de persfotografie wordt verwacht dat zij een fragment van de werkelijkheid laat zien. Dit als bewijs dat iets daadwerkelijk gebeurd is, ondanks de mogelijkheden om te manipuleren. Door Taylor (1991) wordt dit omschreven als het gebruik van oorlogsfotografie als bewijs van de authenticiteit van de informatie die de persindustrie verstrekt. De nieuws waarde van de foto is daarbij afhankelijk van de authenticiteit van de foto, waarbij de foto als beeld van de werkelijkheid wordt gebruikt.

Ook de persfotografie is verwikkeld in de invloedpraktijken die zich afspelen binnen de nieuwsmedia (Beunders, 2000; Kester, 2002; Taylor, 1991). Een nieuwsmedium heeft de mogelijkheid de persfoto's te misbruiken en de waargebeurde situaties te verdraaien voor hun eigen doel zoals eerder uitgebreid aan bod gekomen is. In werkelijkheid worden de foto's aangepast en geretoucheerd om aan te sluiten bij de schokkende gebeurtenissen. Fotojournalisten worden geacht foto's aan te leveren die vervolgens door foto-editors van de pers worden bewerkt voorafgaande aan publicatie. Bij persfoto's is dus duidelijk de behoefte om te zien wat men wil zien en om er politiek

mee te bedrijven, zowel bij het publiek als de machthebbers, betoogt Beunders. Op deze manier heeft oorlogsfotografie door de jaren heen een stempel gedrukt op hoe we tegen oorlog aankijken en hoe we over oorlog denken stelt Lewinsky (1978).

In het digitale tijdperk waarin we op dit moment verkeren zijn de mogelijkheden om foto's te manipuleren toegenomen volgens Beunders (2000). Sontag (2005) beschrijft dat in deze tijd waarin een overdaad aan informatie op de mensen afkomt, foto's een snelle manier bieden om iets te begrijpen en het in een compacte vorm in het geheugen op te slaan. Bij oorlogsfoto's die tot stand zijn gekomen in opdracht van de overheid is het volgens Beunders duidelijk dat de aard van de foto's en de receptie ervan het meest gestuurd worden. Dit statement is in lijn met de theorieën over de invloed van de overheid op nieuwsorganisaties van Luyendijk (2006) en Schudson (2002). Van vrijwel alle oorlogen die sinds de Krimoorlog hebben plaatsgevonden, is het beeld van de oorlog zoveel mogelijk gestuurd door belanghebbenden (Beunders).

Om het beeld van Amerikaanse en Nederlandse militairen in kranten te onderzoeken aan de hand van oorlogsfotografie, is het van belang inzicht te krijgen in de betekenisgeving van beelden. In de volgende paragrafen worden daarom eerst de visuele representatie en betekenisgeving van beelden toegelicht. Vervolgens wordt ingegaan op de ideologie, symboliek en iconografie die een rol kunnen spelen in de betekenisgeving en representatie van visuele beelden.

2.2.4 Visuele representatie en betekenisgeving

Bij het onderzoeken naar het beeld van militairen in Afghanistan wordt gekeken naar de representatie van de oorlogsfoto's. Representatie valt onder *cultural studies* en is volgens Hall (1997) het proces waarbij mensen uit een bepaalde cultuur tekens interpreteren en een betekenis eraan toekennen. Het is dan ook een essentieel onderdeel bij het produceren van betekenis en uitwisseling van die betekenis tussen mensen van een bepaalde cultuur. Kress en Van Leeuwen (2006) voegen hier aan toe dat dit proces altijd meervoudig is. Er bestaat echter geen standaardmethode om dit volgens bepaalde regels uit te voeren, omdat dit proces gaat om interpretatie. Verschillende wetenschappers hebben echter wel geprobeerd zo dicht mogelijk de representatie van foto's te benaderen. De theorieën ten opzichte van het analyseren van foto's zijn door de jaren heen sterk aan verandering onderhevig geweest.

Naast het gegeven dat foto's een mechanische productie zijn, waren wetenschappers het lange tijd met elkaar eens dat fotografie een objectief medium was om de werkelijkheid mee te representeren komt uit de literatuur naar voren (Bezner, 1999; Hall, 1997; Taylor, 1991). De werkelijkheid kan gevormd worden door personen, een plaats, maar ook door gebeurtenissen. In de loop van de twintigste eeuw benadrukten steeds meer onderzoekers en filosofen dat foto's echter juist vaak een symbolische betekenis bevatten in plaats van de objectieve werkelijkheid te

representeren (Bezner). Daarnaast betoogde Peirce al ruim een eeuw geleden dat een fotograaf een aantal keuzes maakt, waardoor veel ruimte wordt gegeven aan de eigen subjectiviteit van de fotograaf. Het gaat dan bijvoorbeeld om keuzes met betrekking tot het frame van de foto, het camerastandpunt, de belichting, het gebruik van lenzen en de sluitertijd (Peirce, Houser & Kloesel, 1992).

Hall (1997) geeft aan dat in het algemeen drie benaderingen bestaan die verklaren hoe de representatie van betekenisgeving werkt. De eerste benadering is de *reflective approach* die ervan uitgaat dat de betekenis ligt in hetgene wat bestudeerd wordt. Het reflecteert simpel de werkelijkheid. De tweede benadering is de *intentional approach* waarin de maker betekenis aan het 'object' geeft. Het gaat hierbij om de intenties van de maker zelf. De derde benadering is de *constructionist approach* en gaat er van uit dat betekenis nooit vaststaat, maar wordt gecreëerd door representatiesystemen, concepten en tekens en gecreëerd door de toeschouwer. Hierbij moet de materiële wereld niet verward worden met de wereld van symbolische betekenis. In dit onderzoek zal de *constructionist approach* centraal staan, waarbij de betekenis van de oorlogsfoto's zal worden afgeleid.

Barthes wordt als eerste filosoof beschouwd die belangrijke bijdragen heeft geleverd met betrekken tot de betekenis van foto's (Hall, 1997). In zijn essays maakt hij onderscheid tussen twee verschillende lagen van betekenis: de denotatieve laag en connotatieve laag (Barthes, 1967). Bij de eerste laag van betekenis gaat het puur om de beschrijving van de foto, dus een beschrijving van wat er op de foto te zien is door de aanschouwer. De tweede laag van betekenis gaat om de symbolische betekenis van de foto. Deze is afhankelijk van de interpretatie van de aanschouwer en wordt gedaan aan de hand van bestaande sociale conventies. Elke foto kan hierdoor verschillende betekenissen bevatten die veranderen door de tijd heen (Bezner, 1999; Gripsrud, 2006; Kress & Van Leeuwen, 2006). Bij oorlogsfotografie bestaat er een spanning tussen de twee verschillende functies/betekenen. Zoals eerder duidelijk naar voren is gekomen is de politiek namelijk in staat om ook de interpreterende functie van oorlogsfoto's te sturen.

Om de twee betekenislagen van Barthes te kunnen duiden kan bij het analyseren van de representatie van foto's onder andere gebruik gemaakt worden van elementen uit de sociale semiotiek (Gripsrud, 2006; Hall, 1997; Kress & Van Leeuwen, 2006). Het was de Zwitserse taalkundige Saussure (1960) die een grote impuls gaf aan het model van de semiologie, tegenwoordig semiotiek genoemd. Binnen de semiotiek is het sleutelbegrip het 'teken'. Saussure ontwikkelde het model waarin met tekens de *signifiers* worden aangeduid: vormen die worden gebruikt om betekenissen te creëren. De *signifieds* zijn de betekenissen zelf, oftewel: waar de *signifiers* naar verwijzen. De combinatie van een *signified* en een *signifier* is een *sign*: een teken.

Representatie is vervolgens het proces waarin makers van tekens zoeken naar het creëren van de representatie van een object of geheel. Bij het interpreteren van die representatie kan gekeken worden naar de *signifiers* zelf (denotatie) om daar vervolgens een betekenis aan toe te kennen (connotatie). Dit komt grotendeels overeen met de theorie van Hall (1980) *encoding* (vertaling) en *decoding* (interpreteren). Semiotische codes kunnen dus alleen gebruikt worden om de betekenis van een foto te kunnen interpreteren, concluderen Hall en Kress en Van Leeuwen (2006). Uiteindelijk was het Barthes die semiotische methoden begon toe te passen op visuele beelden (Gripsrud, 2006).

Het proces van representatie en interpretatie zijn beiden afhankelijk van de context van zowel de maker van het beeld als de aanschouwer (Kress & Van Leeuwen, 2006). De context bestaat volgens Kress en Van Leeuwen uit een complexe samenhang van culturele, sociale en psychologische geschiedenis en bepaalt de betekenis van een beeld en hoe het beeld gestructureerd is. Het volgende citaat van Bezner (1999) illustreert dit:

“But each photograph also contains a symbolic order with cultural determinants, a message both sent and received.” (p. 3)

Als onderdeel van een cultuur hebben mensen cultureel geproduceerde semiotische vormen tot hun beschikking die bewust en onbewust kunnen worden gebruikt bij het creëren of interpreteren van een beeld. Mensen die tot dezelfde cultuur behoren, zijn in staat op dezelfde manier tekens te interpreteren (Hall, 1997). Deze theorie komt overeen met de theorieën van een groot aantal andere wetenschappers (Sontag, 1979; Gripsrud, 2006), waarbij de Franse filosoof Foucault de eerste was die het belang van de specifieke context benadrukte.

In lijn hiermee betoogt Gripsrud (2006) dat betekenisgeving dus een cultureel en sociaal proces is waardoor de betekenis vaak onduidelijk en meerduidig is. Schudson (2002) voegt hieraan toe dat deze culturele en sociale dimensies zowel de vorm als de inhoud van het nieuws bepalen. Bij het zoeken naar de betekenis van een foto is het van belang bewust te zijn van de conventies en beperkingen die cultureel en sociaal worden opgelegd (Kress & Van Leeuwen, 2006). Ook journalisten nemen de culturele conventies van hun eigen cultuur over en brengen dit (vaak onbewust) over in hun werk, waaronder ook in oorlogsfotografie (Schudson). Hieronder vallen onder andere belangrijke aannemingen met betrekking tot de wereld. Fotojournalistiek en de foto's uit dit onderzoek spreken dus niet voor zichzelf maar moeten in de context worden geplaatst om het te begrijpen.

Een stap verder gaan Kress en Van Leeuwen (2006) door te betogen dat het interpreteren van beelden ook wel als 'visuele grammatica' wordt aangeduid. Deze zogenaamde grammatica is echter niet universeel te begrijpen aangezien het, zoals net is toegelicht, cultureel en sociaal

gerelateerd is. Mensen die tot dezelfde cultuur behoren, delen grotendeels dezelfde tekens en zijn daardoor in staat tekens op dezelfde manier te interpreteren (Hall, 1997). Het is echter wel mogelijk dat grammatica verschillende culturen tegelijk overlapt. Een voorbeeld hiervan is dat 'het Westen' grotendeels dezelfde visuele grammatica gebruikt door een vergelijkbare cultuur. Maar ook binnen de westerse wereld bestaan lokale verschillen (Kress & Van Leeuwen).

De pers is een voorbeeld van een medium dat gebruik maakt van visuele communicatie om bepaalde gebeurtenissen te communiceren via de media betogen Kress & Van Leeuwen (2006). In dit onderzoek staan oorlogsfoto's centraal die aan de hand van de visuele grammatica geïnterpreteerd kunnen worden. Binnen de massamedia wordt op dit moment de dominante visuele taal vooral door globale machten gereguleerd, maar daarnaast ook door culturele en technische machten (Kress & Van Leeuwen). Visuele informatie is dan ook nooit neutraal en wordt gemanipuleerd, zowel door degene die het produceert als door de vooroordelen van degene die de foto bekijkt (Bezner, 1999). Dit is in lijn met de eerder beschreven theorieën over de verschillende mechanismen die invloed uitoefenen op de nieuwsmedia.

De macht wordt volgens Vos (1991) uitgeoefend aan de hand van codes. De manier waarop tekens zijn gegroepeerd is een code. Om de tekens beter te kunnen begrijpen, gebruiken nieuwsminstellingen codes die algemeen geaccepteerd zijn binnen de maatschappij. Volgens Vos zijn de codes dan opgenomen in de ideologie van de makers. Het identificeren en blootleggen van de codes in analyses is echter niet eenvoudig. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op deze ideologie en daarnaast op de symbolische en iconische betekenis van beelden die de interpretatie van de oorlogsfoto's mogelijk kunnen verduidelijken.

2.2.5 Ideologie, Symboliek en Iconen

Bij het analyseren van beeldmateriaal wordt volgens Martijn Kleppe (2013), onderzoeker aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, meestal begonnen met het omschrijven van het beeld. Naast de besproken semiotiek, maken onderzoekers hierbij vaak gebruik van elementen uit de methoden van iconografie. Deze methoden kunnen vervolgens helpen bij het interpreteren van de symbolische en iconische betekenis van beelden.

Elk medium om betekenis mee te creëren heeft volgens Kress en Van Leeuwen (2006) zijn eigen beperkingen. Schudson (2002) is van mening dat nieuwsmedia primair fungeren als culturele actoren. Dit wil zeggen dat zij betekenis, symboliek en boodschappen produceren om op dagelijkse basis over te brengen op de brede samenleving. Binnen de fotografie voor documentaire doeleinden worden steeds meer conventionele symbolen gebruikt om de essentie van het 'probleem' te illustreren. Dit in plaats van het documenteren van nieuwswaardige gebeurtenissen. Er is een verschuiving waar te nemen van zogenaamde ongestructureerde replica's van de realiteit naar

vormen van visuele representatie die duidelijk gestructureerd zijn (Kress & Van Leeuwen). In lijn met de theorie van Vos (1991) betogen Kress en Van Leeuwen dat beelden bijna altijd de realisering en concretisering zijn van ideologieën. Visuele beelden in de nieuwsmedia articuleren veelal ideologische posities van machthebbers. Vervolgens betoogt Kamalipour (2004) dat de stereotype beelden die de massamedia representeren van dingen en/of gebeurtenissen op hun beurt weer de publieke percepties vormen. Deze percepties worden werkelijkheid en deze werkelijkheden beïnvloeden de manier waarop mensen reageren op dingen. In dit onderzoek draait het daarbij vooral om het positieve beeld dat naties van zichzelf in nieuwsmedia gereflecteerd willen zien.

Gepubliceerde foto's worden dus vooral gebruikt als gemakkelijk te begrijpen, symbolische en/of iconische beelden. Hieruit blijkt dat representatie onlosmakelijk blijft verbonden met macht (Griffin, 2004). Het is daarom relevant om in dit onderzoek ook de symbolische en iconische representatie van de oorlogsfoto's mee te nemen in de analyse en te onderzoeken.

Om ideologieën te communiceren wordt gebruik gemaakt van de zogenaamde bestaande schemata van mensen: de bestaande, stereotype beelden in de herinnering van mensen (Kress & Van Leeuwen, 2006; Solso, 1994). Deze kunnen vergeleken worden met de *signifieds* als mentale concepten in de hoofden van mensen van Saussure (1960). De tekens (*signifiers*) die bij dit proces gebruikt worden om de codes te creëren, worden door de Amerikaan Peirce ingedeeld in drie soorten: het symbool, de index en het icoon (Peirce, Houser & Kloesel, 1992). Deze zijn opgesteld naar aanleiding van de relatie tussen het teken en waar het voor staat.

Ten eerste komt een index volgens Peirce voort uit een causaal verband. Het wijst verbanden aan en verwijst daarmee naar het grotere geheel van het uitgebeelde. Ten tweede is iets een symbool waarover is afgesproken wat het betekent of waar het naar verwijst (Peirce). Dit kan zowel iets concreets zijn als iets abstracts. Om deze te kunnen interpreteren is het van belang kennis te hebben van deze conventies. Zoals Kleppe (2013) omschrijft, kunnen alleen de mensen die de codes herkennen die 'in het symbool verpakt zitten' dit soort beelden coderen. Hartmann & Husband (1973) zeggen het volgende over de media:

"The media operate within the culture and are obliged to use cultural symbols"
(Genoemd in Schudson, 2002, p. 274).

Op het moment dat symbolen worden ingezet om de eigen ideologie te communiceren naar het publiek, spelen symbolen dus een rol bij patriottisme. Ten derde heeft de icoon een fysieke overeenkomst in relatie met hetgene waar het voor staat (Peirce).

Kleppe (2013) heeft recent onderzoek uitgevoerd naar icoonfoto's. Bij icoonfoto's gaat het om de foto in het geheel in plaats van om een enkel element op een foto. Volgens hem zijn de belangrijkste kenmerken van icoonfoto's herhaaldelijke publicatie, hebben ze vaak een bijzondere

compositie en zijn ze vaak symbolisch waarbij de foto naar meer verwijst dan alleen wat op de foto wordt afgebeeld. Ze kunnen fungeren als een samenvatting van een bepaalde gebeurtenis en het belangrijkste daarbij in één beeld samenbrengen betoogt Kleppe. Daarbij zijn ze vaak in staat om emoties op te roepen. De foto's hoeven echter niet aan elk criteria te voldoen. Icoonfoto's zijn de foto's die mensen voor zich zien als ze aan een bepaalde gebeurtenis denken. Ook de betekenis (interpretatie) van deze foto's kan door de tijd heen veranderen en ook verschillen per groep mensen. Of iemand de bredere betekenis kan interpreteren, hangt af van de context van de betreffende persoon. Het gaat vaak echter niet om de informatieve functie van de foto, maar om de symbolische (Griffen, 2004). Veel kenmerken van iconfoto's zijn alleen subjectief vast te stellen.

Perlmutter (1998) maakt vervolgens het onderscheid tussen unieke en generieke iconfoto's. Unieke iconfoto's zijn foto's van één unieke gebeurtenis. Generieke iconfoto's zijn foto's van meerdere gebeurtenissen, maar die wel kenmerken hebben die overeenkomen. Door de herhaling van steeds dezelfde kenmerken in foto's worden stereotype beelden gecreëerd. Deze stereotypen kunnen gebruikt worden bij het interpreteren van foto's. Tijd en plaats zijn hierbij minder belangrijk. Aangezien Kress en Van Leeuwen (2006) betogen dat zelfs in foto's ideologieën verwerkt zitten, is de verwachting dat er meerdere generieke iconfoto's uit de analyse naar voren komen die een positief beeld schetsen van de betreffende natie.

Volgens Kress en Van Leeuwen (2006) is er veel eerder onderzoek gedaan naar de betekenis van beelden, maar is echter weinig aandacht besteed aan de manier waarop beeldelementen zijn gebruikt op een expliciete of systematische manier. Beeldstructuren zijn te vergelijken met de structuur van talen, waarbij ze net als taalstructuren kunnen verwijzen naar bepaalde interpretaties van gebeurtenissen of belevenissen en vormen van sociale interactie. Door naar de symbolische en iconische representaties te kijken die besproken zijn, kunnen deze beeldstructuren mogelijk geanalyseerd worden.

Alle bovenstaande theorieën met betrekking tot de betekenisgeving van beelden zijn met elkaar te vergelijken en/of borduren op elkaar voort. Over het algemeen brengt elke wetenschapper een tweedeling in stappen naar voren bij het analyseren van beelden die uitgaat van een eerste en een tweede laag van betekenis. De eerste stap is het beschrijven van de foto en vervolgens wordt dit geïnterpreteerd om het thema vast te stellen. Deze lagen van betekenis en methoden zijn als uitgangspunt genomen tijdens de analyse van de oorlogsfoto's.

2.3 Verwachtingen

De vraagstelling die centraal staat in dit onderzoek is als volgt geformuleerd: op welke wijze worden Amerikaanse en Nederlandse militairen in Afghanistan visueel gerepresenteerd in Amerikaanse en Nederlandse kranten in 2012? Welke verschillen en overeenkomsten kunnen worden onderscheiden en hoe kunnen die verklaard worden? Naar aanleiding van de besproken theorieën zijn vier verwachtingen uit deze centrale vraagstelling afgeleid. In het volgende worden deze verwachtingen genoemd en toegelicht.

2.3.1 Verwachtingen

Hypothese 1: de visuele representatie van Amerikaanse en Nederlandse militairen in de Amerikaanse en Nederlandse kranten is eenzijdig en partijdig.

De verwachting is dat het beeld van Amerikaanse en Nederlandse militairen in de Amerikaanse en Nederlandse kranten eenzijdig en partijdig is. Uit de literatuur blijkt dat visuele beelden bijna altijd bestaande thema's en ideologieën van de overheid representeren (Kress & Van Leeuwen, 2006) aan de hand van stereotype beelden die vaak een symbolische of iconische functie vervullen. Daarnaast beperkt *embedded journalism* journalisten, gesitueerd in Afghanistan, nog steeds deels door ze aan een militaire eenheid te binden waarvan de journalisten afhankelijk zijn. Hierbij wordt nog steeds controle uitgevoerd voorafgaand aan de publicatie van de oorlogsfotografie.

Hypothese 2: bij de visuele representatie van Amerikaanse militairen in de Amerikaanse kranten speelt patriottisme een grotere rol dan bij Nederlandse militairen in de Nederlandse kranten.

Uit het theoretisch kader kwam naar voren dat de invloed op de nieuwsmedia kan verschillen per land (Schudson, 2002). De VS oefenen meer macht uit op nieuwsorganisaties dan de relatief 'kleinere' democratieën in Europa, waaronder Nederland. De VS worden gezien als een grootmacht waarbij de president in samenwerking met politici en het *Pentagon* relatief gezien veel macht in handen heeft (Knightley, 2004). Zij worden tevens gezien als één van de belangrijkste wereldmachten volgens Kamalipour (2004). Nederland daarentegen wordt beschouwd als een vrij 'kleine' macht met een regering die bestaat uit samenwerkende partijen. Hierbij oefent de premier relatief gezien weinig macht uit. Ten tijde van oorlog oefenen de VS meer invloed uit op de nieuwsmedia vergeleken Nederland (Schudson). Naar aanleiding hiervan is de verwachting dat het beeld van Amerikaanse militairen sympathieker en nationalistischer is dan het beeld van Nederlandse militairen.

Hypothese 3: de visuele representatie van Amerikaanse en Nederlandse militairen in kwaliteitskranten verschilt van die van populaire kranten.

In de analyse zullen vier kranten meegenomen worden, waarvan twee kranten zogenaamde kwaliteitskranten zijn en twee kranten zogenaamde populaire kranten zijn (zie hoofdstuk 3 *Data en methode*). Aangezien kwaliteitskranten streven naar een hoge mate van diepgang en veelzijdige berichtgeving en populaire kranten meer sensationeel nieuws over populaire onderwerpen verspreiden (Bakker & Scholten, 2009), is de verwachting dat de visuele representatie van Amerikaanse en Nederlandse militairen in de kwaliteitskranten verschilt van de visuele representatie van populaire kranten. Dit aangezien sensatie vaak samen gaat met visuele beelden.

Hypothese 4: Amerikaanse en Nederlandse militairen worden visueel gerepresenteerd in de kranten aan de hand van iconische beelden en symbolische representaties van landen.

De verwachting is dat de Amerikaanse en Nederlandse militairen in de kranten visueel gerepresenteerd worden aan de hand van iconische en symbolische representaties van de betreffende naties. Uit de theorie naar voren komt dat gepubliceerde foto's worden gebruikt als gemakkelijk te begrijpen symbolische en/of iconische beelden (Griffin, 2004). Om ideologieën te communiceren wordt gebruik gemaakt van bestaande en stereotype beelden in de herinnering van mensen (Kress & Van Leeuwen, Solso, 1994). Deze worden op foto's gecommuniceerd aan de hand van zogenaamde *codes* die vooral aan de hand van conventionele symbolen gecommuniceerd worden. De verwachting is dat dit terug te zien is op de foto's van de Amerikaanse en Nederlandse militairen in Afghanistan.

3 Data en methode

3.1 Onderzoeksopzet

Oorlogsfotografie staat centraal in dit onderzoek. Zoals eerder genoemd kunnen beelden meerdere betekenissen bevatten die, afhankelijk van de context, verschillend geïnterpreteerd kunnen worden (Bezner, 1999; Gripsrud, 2006; Kress & Van Leeuwen, 2006). Door middel van interpretatie kunnen betekenissen worden afgeleid en interpretatie is kwalitatief onderzoek. Om de betekenissen van de oorlogsfoto's uit kranten te analyseren, is daarom in dit onderzoek gekozen voor de methode van kwalitatieve data-analyse. In navolging van de filmtheoretica en docente filmstudie Muriël Andrin die in 2007 een instrument ontwikkelde voor het analyseren van beelden, wordt de kwalitatieve data-analyse in dit onderzoek beeldanalyse genoemd.

3.2 Data

Om de visuele representatie van Amerikaanse en Nederlandse militairen te onderzoeken, is gebruik gemaakt van een beeldanalyse.

3.2.1 Onderzoekseenheden

De onderzoekseenheden binnen deze beeldanalyse zijn oorlogsfoto's uit kranten. De krant is één van de belangrijkste nieuwsmedia die dagelijks het nieuws van de over de hele wereld communiceren (Bakker & Scholten, 2009). Kranten berichten ook over de oorlog in Afghanistan inclusief beeld. Uit een Amerikaans onderzoek komt naar voren dat nieuwstijdschriften vooral bestaande thema's dienen binnen de normen en waarden van de overheid (Griffin, 2004). Daarom was het relevant om te onderzoeken in hoeverre dit ook geldt voor het traditionele medium kranten.

In totaal zijn vier kranten meegenomen in de analyse. Om uiteindelijk de hypothesen te toetsen en de verschillen tussen de VS en Nederland waar te nemen, zijn foto's uit zowel twee Amerikaanse kranten als twee Nederlandse kranten in de analyse betrokken. De Amerikaanse kranten zijn *The New York Times* en *USA Today*. De Nederlandse kranten zijn het *NRC Handelsblad* en *De Telegraaf*. Alle vier deze kranten behoren tot de top vijf van grootste kranten van het betreffende land met een wijdverspreid bereik.

Zowel het *NRC Handelsblad* als *The New York Times* zijn zogenaamde kwaliteitskranten. Kwaliteitskranten streven naar een hoge mate van diepgang en veelzijdige berichtgeving (Bakker & Scholten, 2009). In relatieve zin publiceren deze kranten veel (politieke) informatie en weinig amusement. Het *NRC Handelsblad* is een landelijke, onafhankelijke, Nederlandse kwaliteitskrant die in de avond verschijnt op tabloidformaat. De eerste editie van de krant werd uitgegeven op 1

oktober 1970. Op dit moment heeft het een oplage van ongeveer 202.000 met een gemiddeld bereik van 491.000. Daar bovenop komt een gemiddeld bereik van gemiddeld 65.020 van de digitale krant. Hiermee staat het op de vierde plaats van grootste nationale dagbladen. Het *NRC Handelsblad* ziet zichzelf als een krant van liberale signatuur. Het richt zich op goed opgeleide, koopkrachtige lezers die zelf in staat zijn hun mening te vormen over wat er gebeurt in de wereld en goed geïnformeerd willen worden over de gebeurtenissen die plaatsvinden.¹⁹

The New York Times is een Amerikaanse kwaliteitskrant die is opgericht op 18 september 1951. Het richt zich op het creëren, verzamelen en verspreiden van nieuws en informatie van hoge kwaliteit. De nadruk daarbij ligt op diversiteit en *inclusion*. De signatuur van de krant wordt gezien als voornamelijk liberaal. Gemiddeld heeft het een oplage van 1.670.500 en op zondag is dat gemiddeld zelfs 2.138.500. Deze gemiddeldes zijn inclusief de digitale edities van de krant. *The New York Times Company* waaronder de krant valt, verspreidt tevens een internationale krant. Hierdoor is het bedrijf ook internationaal van belang.²⁰

De Telegraaf en de *USA Today* worden gezien als populaire kranten. Deze kranten verspreiden meer sensationeel nieuws over populaire onderwerpen (Bakker & Scholten, 2009). Relatief gezien publiceren deze kranten weinig (politieke) informatie en veel amusement. *De Telegraaf* is in Nederland het grootste dagblad, zowel in oplage als online, en is opgericht op 1 januari 1893. De krant verschijnt in de ochtend met een oplage van ongeveer 529.000 op *broadsheet*-formaat. Gezien het hoge amusementsgehalte is het een populaire krant. Het richt zich op een breed publiek dat bestaat uit een dwarsdoorsnede van de Nederlandse samenleving. De krant wordt ook wel als conservatief gedefinieerd.

De *USA Today* is een Amerikaans dagblad. De krant is opgericht op 15 september 1982. Met een oplage van 1.817.000 is het nationaal de grootste, geprinte, circulerende krant. Online bereikt het zelfs gemiddeld 6.600.000 lezers per dag. Ook wordt de krant in verschillende landen wereldwijd uitgegeven. De missie van de krant is om te functioneren als een forum voor beter begrip en eenheid om de VS te vormen tot één natie. Het beschrijft zichzelf als een krant met een unieke *visuele* manier om nieuws te verspreiden via verschillende mediavormen.²¹

3.2.2 Selectiecriteria

In de analyse zijn alleen foto's als uitgangspunt genomen met als onderwerp 'het leger en de acties die het uitvoert gerelateerd aan de militaire missie'. Dit onderwerp komt veelvuldig terug in de berichtgeving over Afghanistan (HCSS, 2008). Mogelijk is dit het gevolg van *embedded journalism*,

¹⁹ <http://www.nrcmedia.nl> *NRC Media* (uitgever van onder andere *NRC Handelsblad*). Geraadpleegd op: 14-05-2013

²⁰ <http://www.nytimes.com> *The New York Times Company*. Geraadpleegd op: 14-05-2013

²¹ <http://www.usatoday.com/about> *USA Today*. Geraadpleegd op: 14-05-2013

waardoor de militaire eenheid waartoe *embedded* journalisten behoren waarschijnlijk relatief veel in beeld zijn gebracht. Foto's die zijn meegenomen in de analyse moesten aan de volgende selectiecriteria voldoen:

- Alle foto's waar Amerikaanse of Nederlandse militairen in Afghanistan op staan.
- Alle foto's die de acties van de Amerikaanse of Nederlandse militairen in Afghanistan uitbeelden of een *direct* gevolg daarvan.
- Alle foto's van Amerikaanse of Nederlandse militairen in uniform *direct* gerelateerd aan de missie in Afghanistan.

Ter verduidelijking staan hieronder drie foto's afgebeeld die uit de kranten naar voren kwamen.

Figuur 4.1 beeldt militairen uit in actie in Afghanistan, het zijn echter Franse militairen. Hierdoor

voldoet de foto niet aan de criteria voldoet en is hij niet meegenomen in de analyse. *Figuur 4.2*

beeldt wel een Amerikaanse militair uit die op missie is geweest in Afghanistan, maar de foto is genomen in Amerika en de militair draagt geen uniform op de foto. De foto voldoet dus niet aan de criteria. Het gevolg is dat deze foto ook niet meegenomen is in de analyse. *Figuur 4.3* beeldt een

Amerikaanse militair uit op patrouille in Afghanistan. De foto voldoet aan de criteria en is dus *wel* meegenomen in de analyse.

Figuur 4.1: French soldiers returning from patrol last month in eastern Afghanistan. French has about 3,900 troops in the war (The New York Times).

Figuur 4.2: Sgt. Ron Strang exercising with his girlfriend, Monica Michna. He lost part of his left quadriceps to a bomb in Afghanistan (The New York Times).

Figuur 4.3: First Lt. Terence Sawick patrolling in Helmand Province, Afghanistan (The New York Times).

Voor de relevantie van de foto is tevens naar het onderschrift gekeken om de foto te kunnen duiden. Het was bijvoorbeeld soms onduidelijk of Amerikaanse, Nederlandse, Afghaanse of militairen uit een ander land werden afgebeeld op de foto's. Volgens Barthes (1977) kunnen onderschriften duidelijkheid geven over wat wordt afgebeeld op de foto. De letters en woorden waaruit een onderschrift bestaat kunnen tevens als *signifiers* worden beschouwd, die verwijzen naar een bepaalde betekenis in overeenstemming met de theorie van Saussure (1960). Het onderschrift is niet uitgebreid geanalyseerd tijdens de analyses, maar is bij het verzamelen gebruikt om te bepalen of de foto's voldeden aan de selectiecriteria.

De verschillen en overeenkomsten tussen de kranten die meegenomen zijn in het onderzoek zijn mogelijk van invloed geweest op het beeld dat de kranten tonen van militairen in Afghanistan. De verwachting was dat de populaire kranten in vergelijking met de kwaliteitskranten meer foto's publiceren over of gerelateerd aan de missies in Afghanistan, omdat sensatie vaak samen gaat met (soms schokkende) visuele beelden. Oorlogsfoto's kunnen immers schokkende gebeurtenissen in beeld brengen.

3.2.3 Tijdsperiode

Bij de beeldanalyse was het belangrijk om een afgebakende periode te onderzoeken. Om een betrouwbaar beeld te schetsen van Amerikaanse en Nederlandse militairen weergegeven in de vier kranten, is in de analyse een volledig jaar als uitgangspunt genomen. Het jaar dat als uitgangspunt is genomen is 2012. Voor dit jaar is gekozen omdat dit het meest recente volledige jaar is waarin het leger van de VS en Nederland tegelijkertijd in Afghanistan gelegerd zaten. Het Nederlandse leger begon in de zomer 2011 met een nieuwe missie in Kunduz²². In totaal zijn alle foto's die in het jaar 2012 in de genoemde kranten zijn verschenen over de oorlog in Afghanistan, die voldoen aan de selectiecriteria (zie 3.2.1 *Onderzoekseenheden*), meegenomen in de analyse.

²² <http://defensie.nl/missies> Ministerie van Defensie. Geraadpleegd op: 23-01-2013

3.2.4 Dataverzameling

Om de beeldanalyse uit te voeren, zijn eerst de data verzameld. Het *NRC Handelsblad* en *De Telegraaf* zijn beide digitaal gearchiveerd. Bij de meeste artikelen worden online echter geen foto's gepubliceerd. Daarom werd voor de dataverzameling gebruik gemaakt van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. De bibliotheek bezit in haar archief kranten van zowel *NRC Handelsblad* als *De Telegraaf*. De foto's in de kranten zijn met de hand gefotografeerd en vervolgens digitaal opgeslagen. Tegelijkertijd zijn ter plekke de achtergrondgegevens van de foto's op de computer in het statistiekprogramma *SPSS* ingevoerd (zie 3.3.2 *Achtergrondgegevens*).

In Nederland bestaat geen instantie die de kranten *USA Today* en *The New York Times* die langer dan drie maanden terug gepubliceerd zijn archiveert. Amerikaanse kranten publiceren echter wel online foto's bij de artikelen. Daarom zijn de foto's uit deze kranten opgezocht met de zoekfunctie van de krantenbank *LexisNexis*. Via de termen Afghanistan (*GRAPHIC photo or graphic*) zijn de afbeeldingen getraceerd, waarna ze via de websites van de kranten zelf zijn opgezocht. Wel is per foto gekeken of het voldeed aan de vooraf opgestelde selectiecriteria. Voldeed de foto niet aan de selectiecriteria, dan werd de foto niet meegenomen in de analyse. De foto's die wel aan de selectiecriteria voldeden zijn ook digitaal opgeslagen en de achtergrondgegevens zijn in *SPSS* ingevoerd.

Tijdens het verzamelen van de foto's via *LexisNexis* en de sites van de kranten, is uitgegaan van *LexisNexis*. Bij twijfel gaf *LexisNexis* de doorslag door te kijken naar het artikel en het onderschrift van de foto's. *LexisNexis* noemde alleen de onderschriften van de foto's die daadwerkelijk in de papieren Amerikaanse kranten zijn gepubliceerd. Via de officiële site van de betreffende krant zijn dan ook alleen deze foto's geselecteerd. Een krant heeft namelijk online de mogelijkheid om meer foto's te publiceren dan in de papieren versie. Tevens werd het onderschrift gebruikt bij het selecteren van de juiste foto's, omdat op de site deze onderschriften herhaaldelijk aangepast en veranderd kunnen zijn. Als de foto niet op de site gepubliceerd stond, dan werd de foto op de officiële site van de krant bij het betreffende artikel meegenomen in de analyse.

In totaal zijn 227 foto's uit de dataverzameling naar voren gekomen die voldoen aan de selectiecriteria. Daarvan zijn 26 foto's niet terug te vinden via de officiële sites van *The New York Times* en de *USA Today*. Dit zorgt voor 26 *missing values* in totaal, waardoor uiteindelijk 201 foto's meegenomen zijn in de analyses. Eén van deze *missing values* bestaat uit 1000 portretten die zijn gepubliceerd in *The New York Times* op 22 augustus 2012 van Amerikaanse militairen die zijn omgekomen in Afghanistan. Eerder werden ook al 1000 portretten gepubliceerd van omgekomen militairen. Helaas zijn deze portretten niet terug te halen via de officiële site. Aangezien de foto's in één keer gepubliceerd zijn, is gekozen om binnen de analyses de 1000 portretten te beschouwen als één portret van een Amerikaanse militair. Vergelijkbaar zijn de 25 portretten die in het *NRC*

Handelsblad zijn gepubliceerd op 9 februari 2012 van Nederlandse militairen die zijn omgekomen. Ook in dit geval worden de gepubliceerde portretten beschouwd als één portret.

3.2.5 Invalshoek

De invalshoek in dit onderzoek was het gezichtspunt vanuit zowel de VS als Nederland. Het beeld dat de kranten van de militairen representeren is bekeken vanuit het nationale belang van de betreffende naties.

3.3 Beeldanalyse en operationalisering

In dit onderzoek is een beeldanalyse uitgevoerd, waarvan de uitkomsten met elkaar vergeleken zijn. In de volgende paragrafen worden eerst de theoretische concepten en achtergrondgegevens toegelicht die van belang zijn in dit onderzoek. Daarna komen de twee analyses aan bod waaraan de verzamelde oorlogsfoto's onderworpen zijn.

3.3.1 Operationalisering

Voor het uitvoeren van de beeldanalyse, zijn eerst de theoretische concepten in dit onderzoek vastgesteld. Deze concepten zijn vervolgens geoperationaliseerd om de centrale vraagstelling te beantwoorden. Bij het vaststellen van de theoretische concepten, is gekeken naar zowel de centrale vraagstelling als de vier gestelde hypothesen. Uit de centrale vraagstelling is het theoretische concept 'visuele representatie' afgeleid. Uit de vier hypothesen komen de volgende concepten naar voren die vervolgens geoperationaliseerd zijn, namelijk: 'eenzijdigheid', 'verschillen in representatie', 'patriottisme', 'symbolische representatie' en 'iconische representatie'. Aan de hand van het operationaliseren uit van deze vijf concepten is het overkoepelende concept 'visuele representatie' geoperationaliseerd.

De genoemde concepten zijn geoperationaliseerd aan de hand van twee verschillende analyses in lijn met de besproken tweedeling van Barthes (1967). Het eerste deel bestond uit het denotatieve (descriptieve) deel, waarbij het vooral draaide om het beschrijven van de oorlogsfoto's uit de kranten. Het tweede deel bestond uit het afleiden van de (symbolische en iconische) betekenis van de oorlogsfoto's, het connotatieve deel. In de volgende paragrafen zijn deze delen uitgewerkt en toegelicht. De analyse is echter begonnen met het verzamelen van de achtergrondgegevens van de oorlogsfoto's uit de analyse.

3.3.2 Achtergrondgegevens

Binnen de analyse zijn eerst de achtergrondgegevens van de foto's verzameld. Dit zijn variabelen die betrekking hebben op de basiseigenschappen van de foto's. De achtergrondgegevens die in dit onderzoek van belang zijn en zijn meegenomen in dit onderzoek worden hier toegelicht.

Ten eerste heeft elke te analyseren foto een nummer toegewezen gekregen om de foto terug te kunnen vinden. Welke krant de foto heeft gepubliceerd was als achtergrondgegeven van belang voor de vergelijking tussen de (kwaliteits- en populaire) kranten. De variabele datum van de foto gaf aan in welke maand de foto is gepubliceerd in de krant. Daarnaast is de bron van de foto genoteerd, mits dit bekend was. De bron werd niet altijd vermeld in de krant bij de foto. De journalistieke vorm waarin de foto tot stand is gekomen was relevant aangezien de manier waarop de foto tot stand is gekomen mogelijk invloed heeft op het beeld op de foto. Hierbij werd onderscheid gemaakt tussen onafhankelijke journalistiek, journalistiek vanuit Defensie en *embedded journalism*. Dit onderscheid was echter niet te achterhalen. Om de foto's terug te kunnen vinden in de desbetreffende kranten, zijn de titels van de foto's genoteerd. Het onderschrift was van belang om te duiden wat op de foto werd afgebeeld en om de betekenis af te leiden. Vervolgens werden zowel de sectie waarin en de pagina waarop de foto is verschenen betrokken in de analyse, met als doel na te gaan wat het belang van de foto was. Hierbij is gebruik gemaakt categorieën uit het onderzoek van Wester, Pleijter en Hijmans (2006). Voor het verzamelen van de gewenste variabelen, zijn de variabelen omgezet in een aantal vragen in een codeerschema. Het codeerschema is uitgewerkt in *Bijlage A*.

3.3.3 Denotatieve analyse

In dit denotatieve deel van de analyse is gekeken naar wat op de oorlogsfoto's afgebeeld staat. Hierbij draaide het om de eerste laag van betekenis die Barthes (1967) onderscheidt. De foto's zijn via een bepaalde methode 'beschreven', om vervolgens de betekenis van de foto's te interpreteren. Hierbij is gebruikt gemaakt van de *Grounded Theory* van de wetenschapper Russel (2000). Deze benadering bestaat uit technieken om categorieën en concepten te identificeren die naar voren komen uit kwalitatieve data. Vervolgens kunnen deze concepten gelinkt worden aan theorie. Het was een manier om de foto's te analyseren en in het verdere onderzoek, het tweede deel van de analyse, de foto's beter te begrijpen. Deze methode van onderzoek doen wordt inductief onderzoek genoemd. In dit eerste gedeelte van de analyse zijn alle verzamelde foto's meegenomen in de denotatieve analyse, ook wel descriptieve analyse genoemd. In totaal zijn dit 201 foto's.

Centraal binnen de *Grounded Theory* staat het identificeren van het 'thema' van de data (Russel, 2000). Als eerste stap binnen dit deel van de analyse is het identificeren van het thema letterlijk overgenomen door aan de hand van observatie het thema (onderwerp) van een foto af te leiden. Aan de hand van het thema is het mogelijk gemaakt om de foto's met elkaar te vergelijken.

Wat op de foto staat afgebeeld is kernachtig beschreven aan de hand van trefwoorden. De elementen die beschreven zijn, worden beschouwd als de *signifiers* van Saussure (1960). Hierin kwamen vooral de personen aan bod die op de foto afgebeeld staan en daarbij de eventuele afgebeelde objecten en/of gebeurtenissen. Bij deze beschrijvingen zijn veelal algemene termen gebruikt. Binnen het leger bestaan bijvoorbeeld veel verschillende rangen, standen en functies. Daarom is in dit onderzoek ervoor gekozen om elke persoon die tot het leger behoort als militair te beschrijven. Ook voor de objecten en/of gebeurtenissen op de foto zijn op dezelfde manier algemene overkoepelende termen gebruikt om te duiden wat is afgebeeld.

Aangezien de meeste oorlogsfoto's uit de analyse waarschijnlijk uit *embedded journalism* zijn voortgekomen, was de verwachting dat relatief veel foto's militair optreden laten zien. Naar aanleiding van het eerder genoemde patriotisme van de overheid in de nieuwsmedia ten tijde van oorlogssituaties, was de verwachting dat oorlogsslachtoffers zoveel mogelijk in het nieuws gemeden werden. Vooral als het gaat om burgerslachtoffers in Afghanistan. Het was dus van belang om te kijken of bepaalde onderwerpen juist niet werden weergegeven, zoals oorlogsslachtoffers.

De beschrijvingen zijn, door te kijken naar verschillen en overeenkomsten, vervolgens gereduceerd tot een aantal grotere, overkoepelende thema's die van toepassing zijn op alle oorlogsfoto's. Aan de hand van deze verschillen en overeenkomsten zijn de beschrijvingen omgezet in beschrijvingen op een abstracter niveau. Hieruit kwamen in totaal 14 beschrijvingen naar voren die als de overkoepelende thema's beschouwd worden. Daarbij zijn de thema's *Overig* en *Foto niet beschikbaar* toegevoegd. Elke foto is onder één van deze thema's ondergebracht en geeft het onderwerp van de foto aan.

Bij het onderverdelen in overkoepelende thema's, die zijn afgeleid uit de onderwerpen van de foto's, kwamen ook foto's naar voren die tot meer dan één thema konden behoren. Personen, objecten en/of gebeurtenissen afgebeeld op de foto's konden soms met elkaar 'wringen', omdat ze gezamenlijk verschillende thema's tegelijk uitbeelden. Daarom is een aantal keuzes gemaakt tijdens deze onderverdeling, elke foto mag namelijk maar onder één thema vallen. Bij deze keuze is gekeken op welke personen, objecten en/of gebeurtenissen de meeste nadruk is gelegd op de foto door de fotograaf. Hieronder staan twee foto's afgebeeld ter illustratie van de gemaakte keuzes.

Figuur 4.4: A U.S. soldier keeps watch while his colleagues speak to Afghans about the possible presence of Taliban in Nagham village (USA Today).

Figuur 4.5: Mohammed Tahir Safi, who led an investigation into deaths in Kapisa Province, showed a photo Monday of one of the victims (The New York Times).

Op de foto van *figuur 4.4* is een Amerikaanse militair te zien die de wacht houdt terwijl zijn collega's met Afghanen in gesprek zijn. Meer op achtergrond zijn zowel de Afghanen te zien waarmee de Amerikaanse militairen in gesprek, als een Afghaans jongetje dat om zich heen kijkt. Hoewel er Afghaanse mensen staan afgebeeld op deze foto, is deze foto onderverdeeld onder het thema *Militairen en agenten als bewaking of beveiliging*. De nadruk op de foto lijkt namelijk meer te liggen op de militair op de voorgrond die van dichtbij in beeld is gebracht.

Op de foto van *figuur 4.5* is een Afghaanse man te zien met een foto in zijn hand waarop een Afghaans jongetje te zien is die is omgekomen tijdens gevechten waar ook de NAVO aan deelnam. Terwijl de foto die de man omhoog houdt maar een deel van de foto inneemt, wordt het oog toch naar het slachtoffer getrokken. De nadruk lijkt te liggen op de foto met het jongetje als slachtoffer van de aanvallen. Daarom is gekozen om de foto onder te brengen onder het thema *Militaire en burgerslachtoffers*. De resultaten uit de descriptieve analyse zijn gebruikt om het tweede deel van de analyse uit te voeren: de (symbolische) betekenis van de oorlogsfoto's, de connotatieve analyse.

3.3.4 Connotatieve analyse

Het tweede deel van de analyse wordt door Barthes (1967) de connotatieve analyse genoemd. Hierbinnen draaide het om de tweede laag van betekenis en om het analyseren van de (symbolische) betekenis van de oorlogsfoto's. Het doel van deze analyse van kwalitatieve data is om, naast het thema, ook de betekenis van de foto's te bepalen (Barthes; Kress & Van Leeuwen, 2006). Aangezien het hierbij vooral draait om de interpretatie van de oorlogsfoto's, is het volgens Barthes lastig om met precisie de betekenis te bepalen. Aan de hand van een connotatieve analyse zijn de betekenissen van de foto's zo dicht mogelijk benaderd en geconstrueerd. Hierbij zijn verschillende methoden en technieken uit de semiotiek en iconografie gebruikt.

Voor de connotatieve analyse zijn een aantal oorlogsfoto's nader onderzocht. De denotatieve analyse heeft de foto's onderverdeeld in 14 thema's, plus een thema *Overig*. Om een representatief beeld van de militairen in Afghanistan te analyseren is voor de connotatieve analyse van elk thema één foto als uitgangspunt genomen die het betreffende thema representeert. Door een kleiner aantal foto's te analyseren, is de analyse meer gedetailleerd uitgevoerd en de betekenis dichter benaderd. In totaal zijn uiteindelijk 14 foto's onderworpen aan een diepgaande analyse. Naar de verhoudingen van de aantallen foto's per krant die uit de dataverzameling naar voren kwamen, is een groter aantal foto's van *The New York Times* meegenomen in de connotatieve analyse dan van de overige drie kranten. Dit komt neer op 8 foto's uit *The New York Times* en 2 uit zowel de *USA Today*, het *NRC Handelsblad* en *De Telegraaf*.

Bij het interpreteren van de visuele representaties op de geselecteerde oorlogsfoto's is gekeken naar de *signifiers* zelf die zijn voortgekomen uit de denotatieve analyse, waarna daar een betekenis aan toegekend is (connotatief). Bij deze tekens (*signifiers*) die codes creëren is onder andere gekeken naar de relatie naar waar het voor staat om te vast te stellen of het ging om een index, symbool of icoon (de driedeling van Peirce).

Bij deze analyse van de *signifiers* is in dit onderzoek gebruik gemaakt van elementen uit het analysemodel van zowel Barthes (1977) als Vos (1991). Barthes draagt in zijn essay *The photographic message* (1977) zes elementen aan waarnaar gekeken kan worden bij het analyseren van foto's. Hiervan zijn drie elementen uiteindelijk gebruikt. Ten eerste is elk object op de geselecteerde oorlogsfoto's apart geanalyseerd. Ten tweede is gekeken naar de pose en houding van de afgebeelde personen. Dit is volgens Barthes van belang omdat een bepaalde houding of gelaatsuitdrukking binnen de journalistiek regelmatig voor kan komen. Het laatste element van Barthes dat in dit onderzoek toegepast is, is het meenemen van het toegevoegde onderschrift bij de foto in de publicatie in de analyse. Het onderschrift kan de betekenis van de foto eventueel beter helpen begrijpen of juist beïnvloeden. Bij de onderstaande foto verduidelijkt het onderschrift bijvoorbeeld dat de foto zowel Amerikaanse als Afghaanse militairen toont en dat de foto is genomen in de provincie Kandahar. Deze informatie is van belang om de betekenis van de foto te analyseren.

Figuur 4.6: American and Afghan soldiers patrolled two weeks ago in a village in Kandahar Province. NATO-led forces are scaling back such joint operations.

Het model van Vos (1991) is gebaseerd op bewegende beelden, zoals films, series en documentaires. Het was tevens mogelijk om het als uitgangspunt te nemen voor de stilstaande beelden uit dit onderzoek: oorlogsfoto's. Het analysemodel is opgebouwd uit drie verschillende lagen: de fotografie laag, de narratieve laag en de symbolische laag. De narratieve laag is te vergelijken met de denotatieve (descriptieve) analyse. Daarom is in dit deel van de analyse alleen gekeken naar de fotografische laag en de symbolische laag van de foto's.

Bij de fotografische laag die Vos (1991) onderscheidt ligt de nadruk op het concrete product zelf. In dit onderzoek zijn binnen deze laag alle objecten in de oorlogsfoto's geanalyseerd. Dit komt overeen met het analysemodel van Barthes (1977). De drie soorten tekens van Peirce zijn waar mogelijk gebruikt om de objecten te duiden. Het beeldkader en het camerastandpunt zijn volgens Vos ook van belang om mee te nemen in de analyse. De fotograaf kan de intentie hebben gehad een bepaald gevoel op het publiek over te willen brengen door middel van het kader en/of camerastandpunt, betoogt Vos. Door te kijken naar de manier waarop de foto genomen is, zijn eventuele manipulaties geanalyseerd. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen een foto genomen van dichtbij (*close-up*), veraf (*total-shot*) of er tussenin (*medium-schot*). Daarnaast is onderscheid gemaakt tussen foto's die zijn genomen vanuit een laag camerastandpunt (kikvorsperspectief), hoog camerastandpunt (vogelperspectief) of recht camerastandpunt (ooghoogte). Dit onderscheid is gebaseerd op het onderzoek van Sandman (2012).

De tweede laag binnen de connotatieve analyse die Vos (1991) onderscheidt is de symbolische laag. Deze is onderzocht door te kijken naar zogenaamde tekens of codes die naar iets verwijzen die afgesproken zijn binnen een bepaalde groep mensen en/of cultuur. Het draait volgens Vos uiteindelijk om de maatschappelijke betekenis. Hierbij is gekeken of de oorlogsfoto's bepaalde maatschappelijke thema's of problemen bevatten. Bij het analyseren van de symboliek in de foto's was het ook van belang te kijken naar eventuele iconen. Symbolen en iconen kunnen allebei verwijzen naar bepaalde stereotyperingen en ideologieën die volgens Kress en Van Leeuwen (2006) veelvuldig in visuele beelden in de nieuwsmidia voorkomen. Gekeken is of bepaalde tekens meer dan normaal zijn benadrukt. Herhaling was hierbij van groot belang in lijn met de theorie van Kleppe (2013) over icoonfoto's. De (sociale) relaties tussen karakters op de foto's kunnen volgens Vos (1991) duiden op stereotyperingen en/of iconen. De drie verschillende relaties tussen de tekens en hetgene waar ze naar verwijzen, zoals Peirce die onderscheidt, zijn bij dit gedeelte van de analyse gebruikt om de symbolen en iconen aan te wijzen.

De uitkomsten van de bovenstaande analyse waren tevens afhankelijk van de context van de toeschouwer (Kress & Van Leeuwen, 2006). In dit geval is de toeschouwer de uitvoerder van dit onderzoek. Het was daarbij van belang om ervan bewust te zijn dat de context van de onderzoeker

een belangrijke rol speelt in de interpretatie van de oorlogsfoto's. Deze context is voor een groot deel bepaald door de cultuur waartoe diegene behoort.

Na de analyse van de verschillende lagen van de oorlogsfoto's, is gekeken naar de onderliggende structuren in de resultaten (Miller & Grabtree, 1992, genoemd in Marsh & White, 2003). Dit is gedaan aan de hand van het vaststellen van verschillen en overeenkomsten die tussen de oorlogsfoto's naar voren kwamen. Met gebruikmaking van de genoemde lagen is de betekenis van een foto grotendeels geconstrueerd. Deze betekenissen zijn vervolgens in een bredere context geplaatst om ze te linken aan de besproken theorie. Aan de hand hiervan zijn de vooraf opgestelde hypothesen getoetst. In de onderstaande tabel zijn de stappen uit de twee analyses weergegeven:

Schema overzicht analyses	Stappen
1. Denotatieve analyse	Identificeren van de thema's
	Groeperen van de thema's
2. Connotatieve analyse	Fotografische laag
	- Objecten
	- Pose en houding
	- Onderschrift
	- Camerastandpunt
	Symbolische laag
	- Tekens/ Codes identificeren
	- Maatschappelijke thema's of problemen
	- Symbolen en iconen
	- Herhaling
	- Context
	Overeenkomsten en verschillen/ onderliggende structuren

4 Analyse en resultaten

De oorlogsfoto's zijn geselecteerd aan de hand van de vooraf gestelde criteria. De centrale vraagstelling zal beantwoord worden aan de hand van de verzamelde data die zijn verwerkt in SPSS. In de volgende analyses zijn de oorlogsfoto's uit de verschillende kranten met elkaar vergeleken. Ten eerste zijn de achtergrondgegevens behandeld. Ten tweede komt de denotatieve analyse aan bod en ten derde de connotatieve analyse. Tot slot zijn met behulp van de resultaten uit de analyses de vooraf gestelde analyses getoetst.

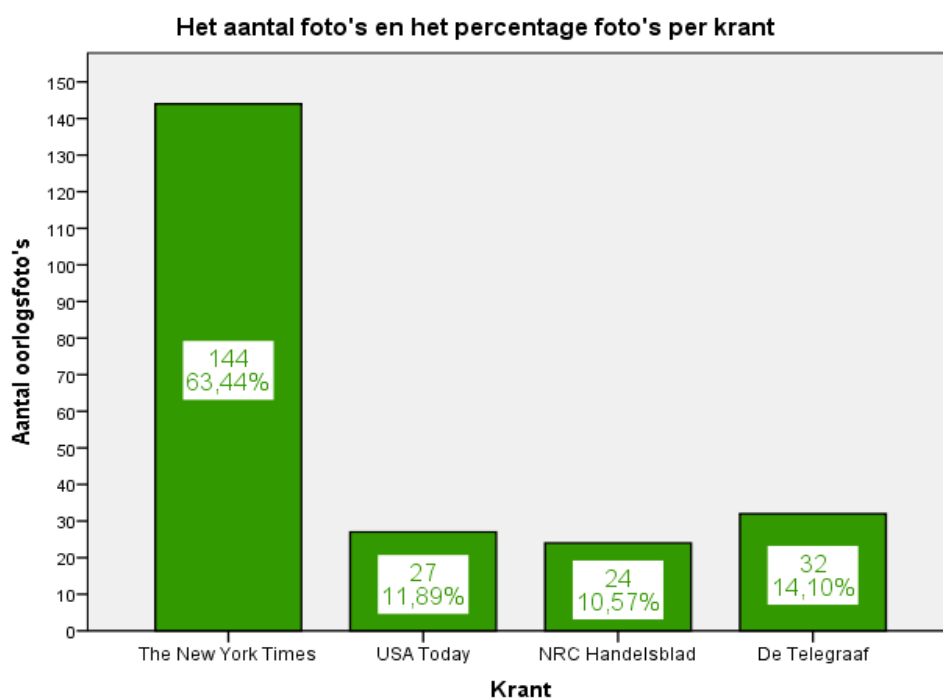
4.1 Analyse achtergrondgegevens

Uit de achtergrondgegevens komen een aantal resultaten naar voren. In de volgende paragrafen zijn deze resultaten uitgewerkt. Grafieken zijn gebruikt om de resultaten te ondersteunen.

4.1.1 Aantal foto's per krant

In totaal zijn 227 oorlogsfoto's verschenen in de vier kranten in het jaar 2012 die voldoen aan de selectiecriteria. Een aantal foto's van *The New York Times* en de *USA Today* waren echter niet terug te halen via de officiële sites van de Amerikaanse kranten, de zogenaamde *missing values*.

Uiteindelijk zijn 201 foto's meegenomen in de denotatieve analyse (zie 4.2 *Denotatieve analyse*). In de onderstaande tabel zijn de aantallen foto's per krant weergegeven. Tevens is het percentage foto's per krant van het totale aantal foto's aangegeven.

Figuur 4.7: aantal foto's en percentage foto's per krant.

Zoals in de bovenstaande grafiek te zien is, is veruit het grootste deel van de verzamelde oorlogsfoto's afkomstig uit de Amerikaanse krant *The New York Times*, namelijk 144 foto's. Dit komt neer op ruim 60 procent van het totale aantal oorlogsfoto's. De aantallen van de overige drie kranten zijn vele malen lager en liggen relatief gezien dicht bij elkaar vergeleken *The New York Times*. In de *USA Today* zijn 27 foto's verschenen, in het *NRC Handelsblad* 24 foto's en in *De Telegraaf* 32 foto's. Respectievelijk is dit 12 procent, 11 procent en 14 procent van het totale aantal verzamelde foto's.

Een verklaring voor het relatief gezien groot aantal foto's dat in 2012 verschenen is in *The New York Times* die voldoen aan de selectiecriteria, is het feit dat het Amerikaanse leger met veel grotere aantallen militairen in Afghanistan gestationeerd zat in 2012 vergeleken het Nederlandse leger. Op dit moment zijn ongeveer 66.000 Amerikaanse militairen in Afghanistan aanwezig. Volgens het MINDEF zijn 454 Nederlandse personen uitgezonden naar Afghanistan in 2012²³. Een deel daarvan zijn echter civiele trainers en vijf justitiële experts. Het precieze aantal Nederlandse militairen in Afghanistan is onbekend, maar wel is duidelijk dat het maar een fractie is vergeleken het aantal Amerikaanse militairen in Afghanistan. Daarbij zijn de Amerikaanse militairen in hetzelfde jaar ook nog actief geweest in het bestrijden van het terrorisme en ook verwikkeld geweest in daadwerkelijke gevechten. Hierbij vielen tevens doden en gewonden. Dit heeft waarschijnlijk meer aanleiding gegeven om over gebeurtenissen over de oorlog in Afghanistan te publiceren dan het Nederlandse leger die alleen Afghaanse politieagenten hebben opgeleid in 2012.

De Amerikaanse krant *USA Today* heeft 'slechts' 27 foto's gepubliceerd. Vergeleken *The New York Times* is dit aantal ruim vijf keer zo weinig. Dit terwijl ook de *USA Today* een Amerikaanse krant is. Het is opmerkelijk dat niet ongeveer hetzelfde aantal afbeeldingen is gepubliceerd van de gebeurtenissen in Afghanistan met betrekking tot het Amerikaanse of Nederlandse leger. Tevens was de verwachting van het aantal verschenen foto's van een populaire krant in vergelijking met een kwaliteitskrant juist tegengesteld. Sensatie wordt vaak gecreëerd aan de hand van visuele beelden. In dit geval gaat dat voor de *USA Today* niet op.

In totaal zijn 24 foto's verschenen in het *NRC Handelsblad* in 2012 en 32 foto's in *De Telegraaf*. Tegen de verwachting in zijn de aantallen foto's van beide Nederlandse kranten relatief klein. Mogelijk heeft dit te maken met het karakter van de missie in Kunduz. De missie in Afghanistan is een trainingsmissie om Afghaanse politieagenten op te leiden. Dit is vergeleken de eerdere stationering in Uruzgan van 2006 tot en met 2010 van het Nederlandse leger een missie die veel veiliger is met aanzienlijk minder manschappen. Ondanks dat de missie in Uruzgan voornamelijk een wederopbouwmissie werd genoemd, is er in die periode toch nog veel gevochten en zijn er doden en gewonden gevallen. Tevens door het toedoen van bermbommen. Doordat in 2012 echter vrijwel niet

²³ <http://www.defensie.nl/missies/afghanistan/> Ministerie van Defensie. Geraadpleegd op: 21-05-2013

gevochten is door de Nederlandse militairen in Afghanistan in Kunduz, zijn er waarschijnlijk bijna geen aanleidingen geweest om de missie in Afghanistan in de kranten te visualiseren. In heel 2012 is maar één foto van een Nederlandse militair op missie in Kunduz gepubliceerd eind december in het *NRC Handelsblad*. In *De Telegraaf* waren dit er meer. Opmerkelijk is dat er eens in de aantal weken artikelen gepubliceerd werden over of gerelateerd aan de Nederlandse missie in Kunduz in beide kranten. Deze artikelen werden echter niet vaak in combinatie met een foto gepubliceerd.

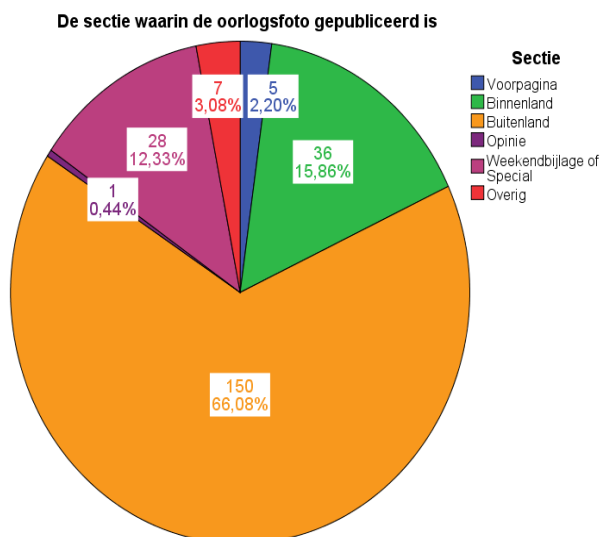
Als populaire, amusementskrant was de verwachting dat de gebeurtenissen van over de hele wereld met veel *visuele* beelden gecommuniceerd zouden worden. Het aantal foto's in *De Telegraaf* is dan ook, vooral vergeleken het *NRC Handelsblad*, lager dan vooraf verwacht. Net zoals bij de *USA Today*, gaat deze verwachting niet op. Op de vrije encyclopedie *Wikipedia* online wordt genoemd dat de toon van *De Telegraaf* de afgelopen jaren gematigder is geworden, waarbij tevens minder beelden worden gebruikt²⁴. Ondanks dat dit geen officiële bron is, zou dit als mogelijke oorzaak gezien kunnen worden.

4.1.2 Paginasectie, bron en journalistieke vorm

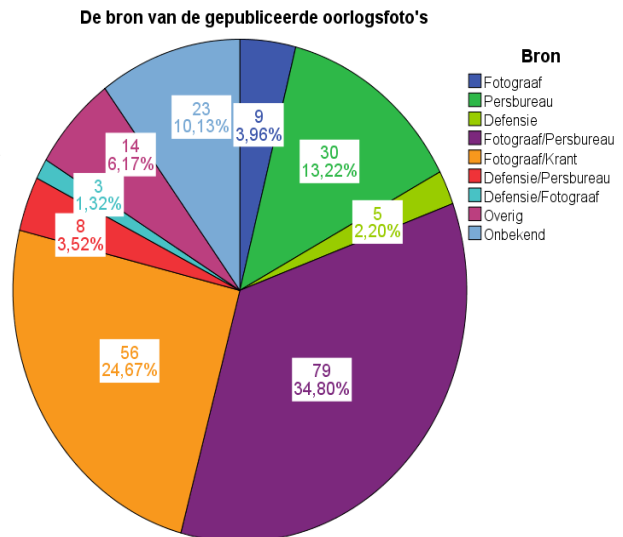
Tijdens het verzamelen van de foto's is ook gekeken naar de sectie waarin de foto's zijn verschenen in de kranten. Het resultaat hiervan is in *figuur 4.8* in een taartdiagram weergegeven. Uit het diagram blijkt dat ruim de meerderheid van de verschenen foto's in de vier kranten gepubliceerd zijn in de sectie *Buitenland*, waarbij het draait om gebeurtenissen in het buitenland. Dit is een logisch resultaat, omdat de oorlog in Afghanistan zich daadwerkelijk in het buitenland afspeelt. Van de overige foto's is een deel verschenen in de sectie *Binnenland*, waarbij het draait om binnenlands nieuws. Vervolgens is een deel verschenen in de *Weekendbijlage* of een *Special*. Enkele foto's zijn op de *Voorpagina* verschenen. Een verklaring hiervoor is dat het bij deze foto's waarschijnlijk draaide om noemenswaardige en soms schokkende beelden, die vanwege de inhoud op de voorpagina of binnen de sectie *Binnenland* zijn gepubliceerd. Deze foto's zijn van belang aangezien het gaat om beelden met betrekking tot de militairen van de eigen natie op missie in Afghanistan.

Uit de paginanummers van de bladzijdes waar de foto's gepubliceerd zijn in de vier kranten blijkt echter dat een veel groter deel van de foto's op de *Voorpagina* is gepubliceerd. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat veel foto's die op de voorpagina van de kranten verschenen zijn, waarschijnlijk wel vallen onder de categorie buitenlands nieuws, maar tevens op de voorpagina gepubliceerd kunnen worden. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn met belangrijke gebeurtenissen.

²⁴ http://nl.wikipedia.org/wiki/De_Telegraaf *Wikipedia over De Telegraaf*. Geraadpleegd op: 14-05-2013

Figuur 4.8: sectie van de krant

Figuur 4.9: bron oorlogsfoto's

Alle vier de kranten vermelden bij de oorlogsfoto's die ze publiceren bijna altijd de bron van de foto. Bij het verzamelen van de foto's is dit dan ook genoteerd. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen *Fotograaf*, *Persbureau*, *Defensie*, de *Krant* zelf of een combinatie van deze bronnen. Deze gegevens zijn verwerkt in *figuur 4.9*.

In het taartdiagram is te zien dat bijna 35 procent van de foto's afkomstig is van de combinatie van een persoonlijke fotograaf en gedistribueerd via een persbureau. Bijna een kwart is afkomstig van een persoonlijke fotograaf die werkzaam is voor één van de vier kranten. Vervolgens is ruim 13 procent van de foto's afkomstig van alleen een persbureau. Opmerkelijk is dat slechts 2 procent van de gepubliceerde foto's rechtstreeks afkomstig is van Defensie. Daarnaast is 4 procent van de foto's wel tot stand gekomen door Defensie, maar uitgegeven via een persbureau. Hieruit blijkt dat Defensie zelf nauwelijks betrokken is bij de publicaties van beelden van militairen in landelijke dagbladen en rechtstreeks weinig invloed uitoefent.

Het bleek vervolgens echter niet mogelijk om uit deze gegevens de journalistieke vorm waarin de oorlogsfoto tot stand is gekomen te achterhalen. Als gevolg hiervan kan niet worden nagegaan welk aantal foto's tot stand is gekomen aan de hand van *embedded journalism*.

Om de verschenen oorlogsfoto's in de vier onderzochte kranten verder te verklaren, is het van belang te kijken naar wat op de foto's wordt afgebeeld. Dit komt in de denotatieve analyse aan bod.

4.2 Denotatieve analyse

Na de resultaten die voortkwamen uit de achtergrondgegevens komt de denotatieve analyse aan bod. In de denotatieve analyse draait het om de eerste laag van betekenis die Barthes (1967)

onderscheidt en zijn de thema's van de verzamelde oorlogsfoto's geïdentificeerd. Dit is gebeurd aan de hand van de *Grounded Theory* van de wetenschapper Russel (2000), zoals eerder beschreven.

4.2.1 *Typologie van thema's*

De geïdentificeerde thema's zijn hieronder weergegeven en toegelicht. Het cijfer erachter geeft aan welk aantal foto's onder het bijbehorende thema valt. Inclusief het thema *Overig* zijn in totaal 15 thema's onderscheiden. Thema nummer 16 betreft foto's die niet beschikbaar waren. De thema's zijn geordend aan de hand van de frequentie foto's bij de thema's, afgezien van de thema's *Overig* en *Foto niet beschikbaar*.

1. Militaire en politionele acties buiten militaire basis	41
Foto's van Amerikaanse, Nederlandse, Afghaanse militairen en/of Afghaanse politieagenten op patrouille of verkenning.	
2. Militairen en agenten tijdens overleg/training/toespraak	27
Foto's van Amerikaanse, Nederlandse, Afghaanse militairen en/of Afghaanse politieagenten in een overleg, tijdens training of tijdens toespraken.	
3. Militaire en burgerslachtoffer	14
Foto's van gewonde en/of omgekomen Amerikaanse, Nederlandse, Afghaanse militairen. Daarnaast foto's van gewonde en/of omgekomen Afghaanse politieagenten, Afghaanse burgers of opstandelingen, zoals de Taliban of Al-Qaida, als gevolg van acties van Amerikaanse of Nederlandse militairen.	
4. Portret militair	14
Portret van Amerikaanse, Nederlandse, Afghaanse militair zonder verdere handelingen op de foto.	
5. Militairen en agenten als bewaking of beveiliging	12
Foto's van Amerikaanse, Nederlandse, Afghaanse militairen en/of Afghaanse politieagenten tijdens het bewaken of beveiligen van gebouwen, plaatsen en/of mensen.	
6. Militairen en agenten op militaire basis	12
Foto's van Amerikaanse, Nederlandse, Afghaanse militairen en/of Afghaanse politieagenten afgebeeld op militaire basis.	

7. Afghaanse bevolking protesteert	11
Afghaanse burgers die protesteren naar aanleiding van het handelen van Amerikaanse of Nederlandse militairen.	
8. Politici op bezoek	9
Foto's van Amerikaanse of Nederlandse politici in Afghanistan met Amerikaanse of Nederlandse militairen op de foto.	
9. Militair materieel	8
Foto's van Amerikaanse, Nederlandse of Afghaanse militaire voertuigen zonder militairen zichtbaar op de foto. Daarnaast foto's van Amerikaanse of Nederlandse <i>drones</i> .	
10. Militairen en agenten in gevecht	7
Foto's van Amerikaanse, Nederlandse, Afghaanse militairen en/of Afghaanse politieagenten verwikkeld in (vuur)gevechten.	
11. Militairen misdragen zich	6
Foto's van Amerikaanse, Nederlandse, Afghaanse militairen die zich zichtbaar misdragen.	
12. Militairen en burgers op ceremonie	5
Foto's van Amerikaanse, Nederlandse, Afghaanse militairen en/of Amerikaanse, Nederlandse, Afghaanse burgers op een ceremoniële bijeenkomst.	
13. Militairen in Amerika of Nederland	5
Foto's van Amerikaanse of Nederlandse militairen afgebeeld in Amerika of Nederland.	
14. Afghaanse bevolking	4
Afghaanse mannen, vrouwen en/of kinderen.	
15. Overig	26
Alle foto's die niet onder één van de bovenstaande thema's te plaatsen zijn.	
16. Foto niet beschikbaar	26
Foto's die niet meer beschikbaar zijn.	
Totaal aantal foto's:	201

4.2.2 Bevindingen denotatieve analyse

Van alle oorlogsfoto's uit de analyse, behoort bijna een kwart van de foto's onder het thema *Militaire en politionele acties buiten de militaire basis*. Een aantal andere thema's beelden ook daadwerkelijk de militairen en agenten in actie in Afghanistan uit. Bij elkaar bevatten zij ongeveer de helft van het totale aantal foto's wat duidelijk aangeeft dat de nadruk ligt op het visueel representeren van militairen (en agenten) in actie. Foto's die iets anders uitbeelden dan de daadwerkelijke acties van militairen en agenten, maar wel direct gerelateerd zijn aan de acties van de militairen zelf, vormen samen de andere helft van de foto's. Het is echter van belang om bewust te zijn van het feit dat niet alle foto's die verschenen zijn over de oorlog in Afghanistan in de kranten zijn meegenomen in de analyse, maar alleen de foto's die aan de expliciete selectiecriteria voldeden. De kans dat militairen in actie op de foto's worden afgebeeld, is daardoor vergroot.

Opmerkelijk zijn de foto's van het thema *Militaire en burgerslachtoffers*. Gezien de verwachtingen is het opvallend dat er regelmatig foto's met doden of gewonden gepubliceerd zijn. Om de opinie van het grote publiek niet negatief te beïnvloeden, was naar aanleiding van de theorie de verwachting dat dode en gewonde slachtoffers echter nauwelijks getoond zouden worden. Dit als gevolg van patriottisme en propaganda van overheden tijdens conflictsituaties (Knightley, 2004; Nacos, 2007). Toch is tegen de verwachting in een noemenswaardig aantal foto's van slachtoffers gepubliceerd.

Alle foto's waarop mensen worden getoond die zijn omgekomen, zijn Afghaanse burgers. Onder deze burgerslachtoffers vallen tevens kinderen. Het is verrassend dat deze foto's gepubliceerd zijn in de kranten, omdat dit allemaal burgerslachtoffers zijn door toedoen van de NAVO. Dit is tegenstrijdig aan de theorieën van Knightley (2004), Nacos (2007) en Schudson (2002) die betogen dat de Amerikaanse overheid negatieve berichtgeving de eigen militairen tijdens oorlogsconflicten vermijdt. Wel is de publicatie van de foto's mogelijk in lijn met de door Buchanan (2011) genoemde verschuiving die zou hebben plaatsgevonden naar een meer kritische, onafhankelijke weergave van de gebeurtenissen tijdens de oorlog in Afghanistan de afgelopen jaren. Hierbij zou negatieve berichtgeving niet altijd meer geschuwd worden. Ook kan dit het gevolg zijn van de lange duur van de oorlog waardoor, zonder de bredere context te tonen, het grote publiek 'oorlogsmoe' kan raken door steeds dezelfde soort beelden te aanschouwen en daardoor weerstand opbouwen (Buchanan). Dit gebeurde onder andere met de oorlog in Irak.

Alle foto's die van gewonde mensen zijn gepubliceerd, zijn van militairen die onderdeel zijn van de NAVO. Onder de dode en gewonde slachtoffers, afgebeeld in de kranten, vallen geen Nederlandse militairen. Wederom bevestigt dit de relatief veilige karakter van de missie van het Nederlandse leger in Kunduz.

Daarnaast valt op dat op twee foto's uit de Amerikaanse kranten een lijkstaf te zien is van een omgekomen Amerikaanse militair in Afghanistan die terugkeert naar de VS. Dit terwijl Carruthers (2011) betoogde het door beleidsmakers die controle uitoefenen over de publicaties onder andere verboden werd om lijkstaf te tonen van dode militairen uit Afghanistan of Irak. Dit blijkt niet altijd op te gaan. Hieronder zijn twee foto's weergegeven, waarvan één omgekomen Afghaanse burgers toont en één de lijkstaf van een omgekomen Amerikaanse militair toont.

Figuur 4.10: Met tranen in zijn ogen voert een Afghaanse man samen met enkele dorpsgenoten per auto twee slachtoffers van een schietpartij weg. Zij werden het mikpunt van één of meerdere doorgedraaide Amerikaanse soldaten die wild om zich heen schoten in het district Panjwai van de provincie Kandahar (De Telegraaf).

Figuur 4.11: U.S. Marine pallbearers carry a casket containing the body of Cpl. Christopher Monahan Jr. in Bayville, N.J., on Dec. 6. Monahan died Nov. 26 in Helmand province in Afghanistan (USA Today).

Sommige foto's uit de kranten zijn meerdere keren gepubliceerd in dezelfde krant en enkele foto's zijn in meerdere kranten verschenen. De nadruk van deze foto's ligt vooral op schokkende gebeurtenissen. Deze gebeurtenissen zijn onder te verdelen in slachtoffers en hevige protesten, maar het grootste aantal foto's hiervan zijn in de kranten gepubliceerd naar aanleiding van schandalen van Amerikaanse militairen. Het aantal foto's dat gepubliceerd is naar aanleiding van schandalen is groter dan het aantal foto's dat is gepubliceerd waarop daadwerkelijk te zien is dat Amerikaanse militairen zich misdragen. Vandaar dat het aantal foto's binnen dat thema niet hoog is.

Binnen andere thema's zijn foto's ondergebracht waarop militairen tijdens hun missie in Afghanistan te zien zijn, maar in de krant zijn afgedrukt naar aanleiding van een schandaal. Hierbij gaat het om de foto's van de Amerikaanse militair Robert Bales die in maart 2012 in totaal 16 onschuldige, Afghaanse burgers heeft gedood en om de foto's van de voormalige directeur van de CIA David H. Petraeus die een affaire bleek te hebben met zijn biografe Paula Broadwell. Op *figuur 4.12* is Robert Bales te zien, de foto die meerdere malen in verschillende kranten is gepubliceerd. Op *figuur 4.13* is één van de foto's te zien die in de kranten over het onderwerp Petraeus en zijn affaire zijn gepubliceerd.

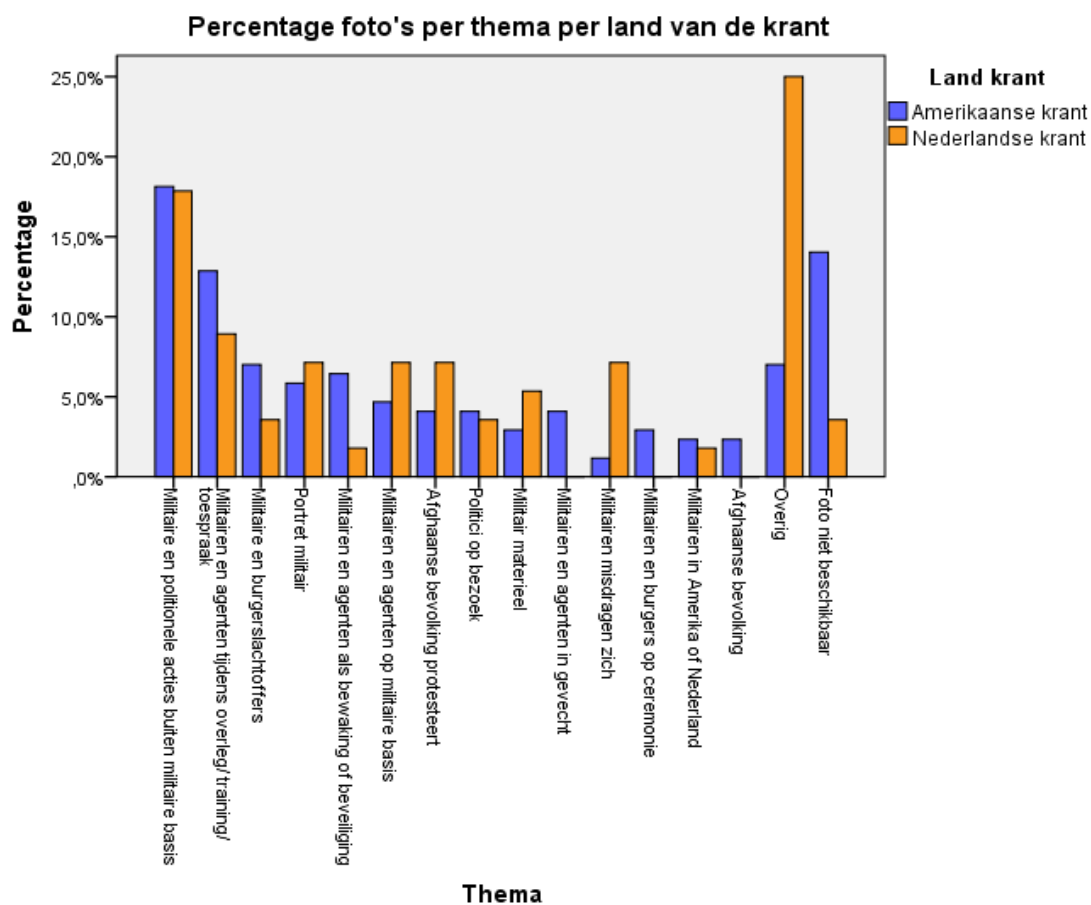
Figuur 4.12: Staff Sgt. Robert Bales

Figuur 4.13: Petraeus (als bevelhebber van de NAVO-troepen in Afghanistan) en Broadwell in juli 2011.

4.2.3 Soorten kranten

De thema's uit de denotatieve analyse maakten de vergelijking mogelijk tussen de Amerikaanse kranten en de Nederlandse kranten. Daarnaast zijn de kwaliteitskranten *The New York Times* en het *NRC Handelsblad* en de populaire kranten *USA Today* en *De Telegraaf* met elkaar vergeleken.

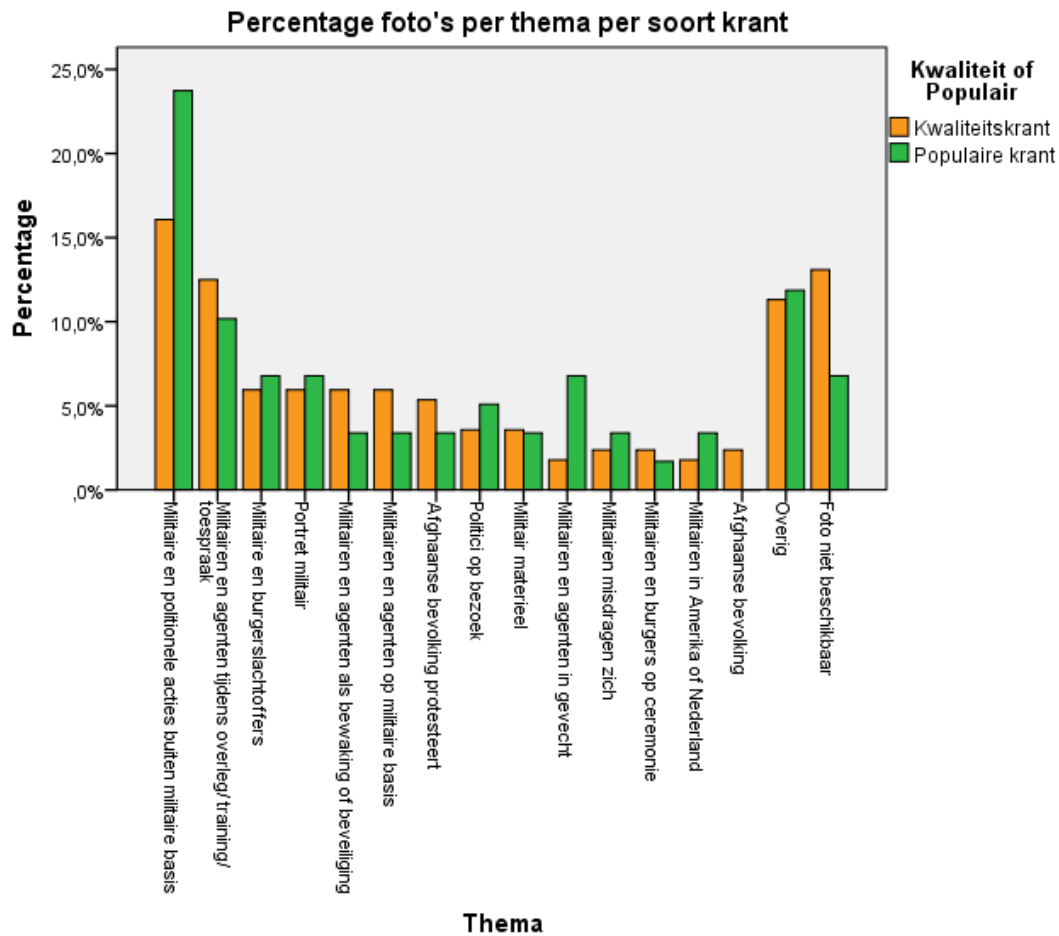

Figuur 4.14: percentage foto's per thema per land

Op het moment dat de thema's van de Amerikaanse kranten vergeleken worden met de thema's van de Nederlandse kranten, zijn in de bovenstaande grafiek enkele verschillen waar te nemen. Van een groot aantal thema's liggen de percentages relatief gezien dicht bij elkaar. Een tweetal thema's springt er echter uit. Behorend tot het thema *Militaire en burgerslachtoffers* hebben de Amerikaanse kranten meer foto's gepubliceerd dan de Nederlandse kranten. Een mogelijke verklaring is dat het tevens Amerikaanse slachtoffers betrof en slachtoffers door toedoen van een Amerikaanse militair. Het verschil is echter niet groot.

Een duidelijk verschil is daarnaast te zien bij het thema *Militairen misdragen zich*, waarbinnen de Nederlandse kranten juist een veel hoger percentage foto's heeft gepubliceerd dan de Amerikaanse kranten. Dit verschil is te verklaren doordat de gepubliceerde schandalen alleen de acties betrof van Amerikaanse militairen. De verwachting was dat negatieve berichtgeving over het eigen land liever vermeden wordt door de overheid van het land (Knightley, 2004; Nacos, 2007; Schudson, 2002), waardoor de negatieve beelden van de eigen troepen niet gepubliceerd zijn. Het is echter te nuanceren doordat de Nederlandse kranten vier keer zo een klein aantal foto's hebben gepubliceerd in 2012 die voldeden aan de selectiecriteria dan de Amerikaanse kranten. De 10 procent foto's met militairen die zich misdragen hebben zijn in werkelijkheid enkele foto's.

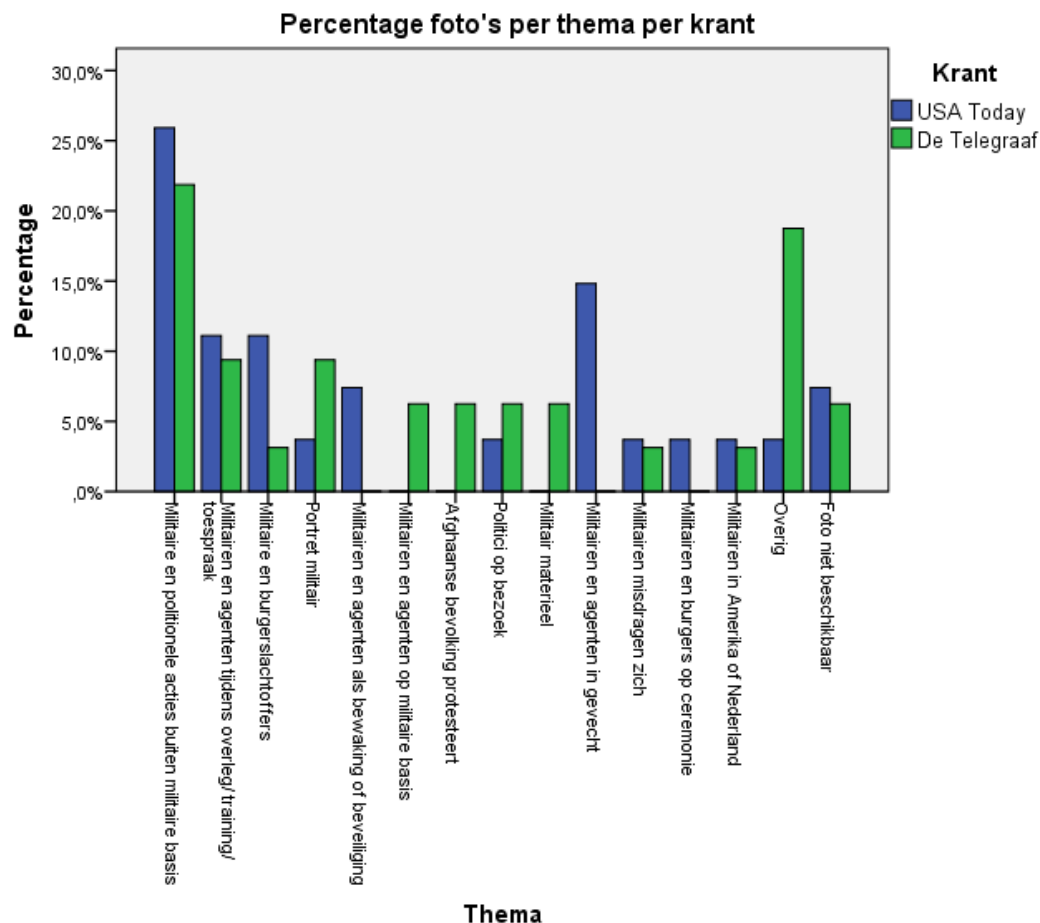
Opmerkelijk is het hoge percentage foto's binnen *Overig* van de Nederlandse kranten. Het hoge percentage geeft aan dat een aantal foto's gepubliceerd in de Nederlandse kranten niet onder één van de thema's ondergebracht kon worden. Dit kan mogelijk duiden dat de Nederlandse kranten een meer gevarieerd en veelzijdig beeld heeft gerepresenteerd, door foto's van een breed scala aan onderwerpen te publiceren.

Figuur 4.15: percentage foto's per thema naar soort krant

In de bovenstaande grafiek zijn de thema's uit de kwaliteitskranten vergeleken met de thema's uit de populaire kranten. Eerder was geconstateerd dat opvallend weinig foto's zijn verschenen in de twee populaire kranten. Het is opmerkelijk dat naar verhouding de percentages foto's van de meeste thema's dicht bij elkaar liggen. De populaire kranten hebben naar verhouding meer foto's in de krant uitgebracht met het thema *Militaire en politionele acties buiten militaire basis* dan de kwaliteitskranten. Dit is in lijn met de theorie van Bakker en Scholten (2009). Zij betogen dat populaire kranten meer sensationeel nieuws over populaire onderwerpen publiceren dan kwaliteitskranten die meer streven naar veelzijdige berichtgeving.

Het andere thema dat opvalt, is *Militairen en agenten in gevecht*. Dit thema zou als sensationeel nieuws beschouwd kunnen worden. Doordat de populaire kranten duidelijk een hoger percentage foto's hebben gepubliceerd dat binnen dit thema valt, komt dit resultaat tevens overeen met Bakker en Scholten (2009).

Figuur 4.16: percentage foto's per thema per populaire krant

De twee populaire kranten kunnen echter ook verschillen van elkaar. De *USA Today* lijkt de nadruk te leggen op beelden van de eigen militairen, blijkt uit *figuur 4.16*. Dit sluit aan bij het streven naar het vormen van één natie dat de krant als doel heeft gesteld. Vergeleken *De Telegraaf* publiceerde de *USA Today* relatief veel meer foto's met sensationele thema's, zoals acties, gevechten en slachtoffers. Het meest opvallende thema hierbij is *Militairen in gevecht*, waarvan de *USA Today* een groot aantal heeft gepubliceerd, terwijl dit onderwerp niet naar voren komt op de foto's van *De Telegraaf*. *De Telegraaf* brengt in tegenstelling tot dit een grotere variatie aan thema's naar voren en scoort wederom hoog bij de overige foto's. Deze resultaten geven aan dat de Amerikaanse, populaire krant *USA Today* relatief gezien meer sensationeel nieuws naar buiten brengt dan de Nederlandse, populaire krant *De Telegraaf*. Wederom is het karakter van de missies hier de oorzaak van.

Onder de geanalyseerde foto's is uiteindelijk een grove tweedeling te maken tussen foto's die militairen (en agenten) representeren in actie en foto's die belangrijke, nieuwswaardige gebeurtenissen tonen. Dit zijn zowel positieve als negatieve afbeeldingen. In totaal zijn 14 thema's uit de denotatieve analyse naar voren gekomen naar aanleiding van het onderwerp op de verzamelde oorlogsfoto's. Deze thema's dienden als uitgangspunt voor de connotatieve analyse, waarin gekeken is naar de betekenis van de foto's. In de volgende paragrafen komt deze analyse aan bod.

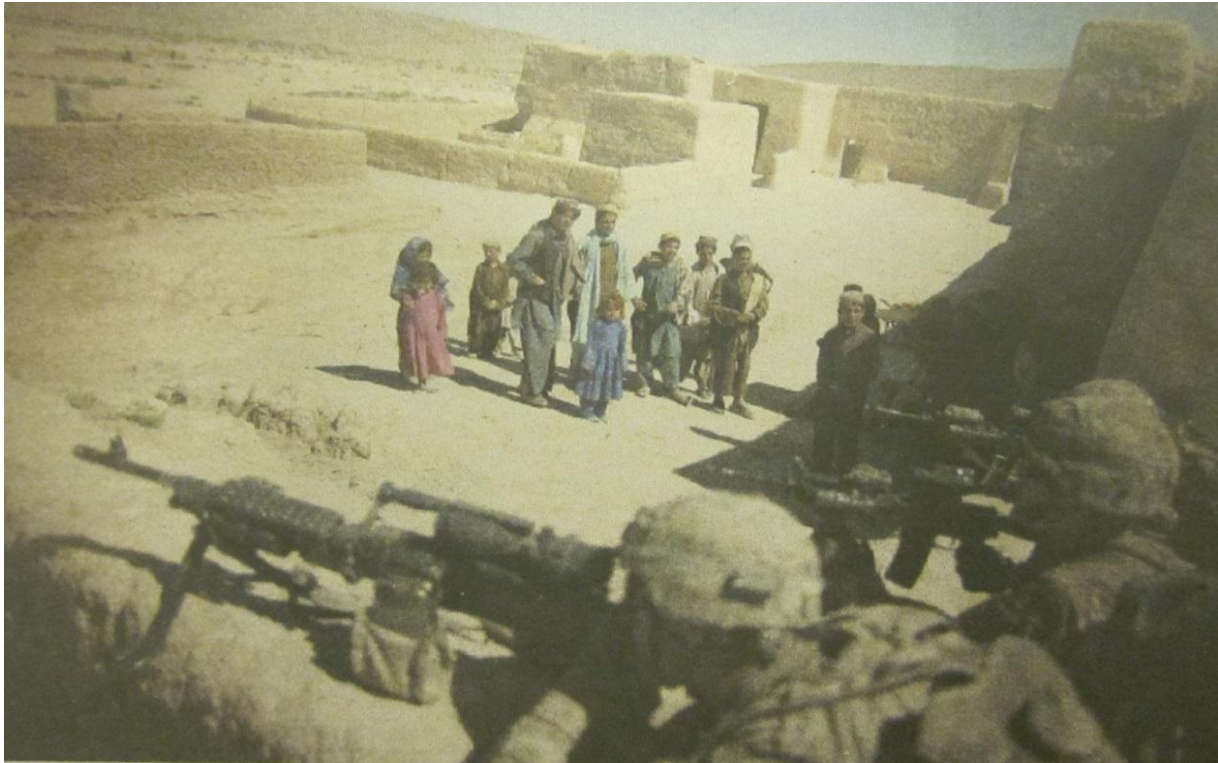
4.3 Connotatieve analyse

Na de denotatieve analyse komt de connotatieve analyse aan bod, waarbij de resultaten uit de denotatieve analyse het uitgangspunt vormden. In de connotatieve analyse draait het om de tweede laag van betekenis die Barthes (1967) onderscheidt en is de (symbolische) betekenis van de foto's geanalyseerd. Dit is gebeurd aan de hand van de thema's die tijdens de eerste analyse zijn afgeleid van de verzamelde oorlogsfoto's. In totaal zijn 14 foto's meegenomen in de connotatieve analyse. In het volgende zijn de resultaten van de connotatieve analyse per thema en foto uitgewerkt en toegelicht.

4.3.1 Fotografische en symbolische laag

Thema 1: Militaire en politionele acties buiten militaire basis

NRC Handelsblad

Figuur 4.17: Kinderen kijken naar parachutisten die hun posities innemen tijdens een Afghaans-Amerikaanse patrouille in de provincie Ghani.

Fotografische laag

Objecten	Op de foto zijn op de voorgrond twee personen in militair uniform te zien met ieder een geweer in hun handen. Daarnaast is een derde geweer te zien, maar de bijbehorende persoon is niet op de foto afgebeeld. Op de achtergrond staan meerdere personen toe te kijken. De rest van de foto wordt opgevuld door bebouwing, muren en een open vlakte.
Onderschrift	Het onderschrift geeft aan dat het om Amerikaanse en Afghaanse militaire parachutisten gaat, die tijdens hun patrouille worden aanschouwd door Afghaanse kinderen.
Pose en houding	De militairen op de voorgrond lijken te knielen, waarbij ze hun geweer paraat houden gericht op een doel buiten het beeld. De voorste militair kijkt door de zoeker van zijn geweer. De Afghaanse burgers staan als groep bij elkaar en kijken in de richting van de militairen. Rechts op de foto staat één persoon iets verderop.
Camerastandpunt	<i>Medium-shot</i> en vanuit vogelperspectief

Symbolische laag

De foto geeft een beeld van een actie die Amerikaanse en Afghaanse militairen uitvoeren tijdens patrouilles buiten hun militaire basis. De militairen, met hun geweer gericht op een bepaald punt, contrasteren met de Afghaanse burgers die staan toe te kijken. Door de compositie van de foto vormen de militairen een vreemd element in een ogenschijnlijk vredige omgeving. Door de toekijkende Afghanen lijkt het alsof ze er niet thuishoren. De militairen lijken een andere wereld te ervaren dan de Afghaanse burgers. De militairen infiltreren als indringers in het dagelijks leven van de Afghaanse bevolking. De wapens verwijzen naar de oorlog die al lange tijd woedt in Afghanistan, dit terwijl de Afghaanse bevolking intussen gewoon verder moet met het dagelijks leven. Daarnaast verwijzen de wapens naar agressie en woede. Er gaat een dreiging uit van de wapens die paraat worden gehouden gericht op een punt buiten het beeld.

De getoonde verhoudingen tussen de Afghaanse burgers en de militairen verwijzen naar het feit dat de zowel de NAVO-militairen als de Afghaanse militairen de Afghaanse bevolking beschermen tegen opstandelingen als de Taliban en Al-Qaida. De foto symboliseert op die manier het bondgenootschap tussen de Afghaanse burgers en de militairen. Uit de foto is op te maken dat het relatief veilig is, aangezien de Afghaanse burgers op hun gemak staan toe te kijken. De kleding van de Afghaanse burgers is herkenbaar door de lange gewaden en verwijst naar hun eigen cultuur en culturele gebruiken.

De Afghaanse kinderen en volwassenen die de Afghaanse bevolking representeren, verwijzen naar het feit dat de Afghaanse bevolking tijdens de oorlog in Afghanistan alleen maar kan toekijken hoe de NAVO-troepen in samenwerking met het Afghaanse leger het opnemen tegen de opstandelingen. De foto symboliseert dat ze overgeleverd zijn aan en afhankelijk zijn van de 'indringers'.

Thema 2: Militairen en agenten in overleg, tijdens training of tijdens een toespraak

The New York Times

Figuur 4.18: Lt. Col. Shawn Daniel warned soldiers in eastern Afghanistan that the battle against insurgents would intensify before they left.

Fotografische laag

Objecten	Op de foto is een groep mannen in militair uniform te zien. Rechts van het midden, spreekt één persoon de andere mannen toe. Links is een deel van de achterkant van een militair afgebeeld. Rechts op de foto wappert de Amerikaanse vlag en is een gedeelte van een voertuig te zien. De tweede vlag hangt stil langs zijn stok, waardoor niet te zien is voor welk land of eenheid de vlag staat.
Onderschrift	Het onderschrift beschrijft dat het om Amerikaanse militairen in het oosten van Afghanistan gaat, die worden gewaarschuwd door een luitenant-kolonel.
Pose en houding	Een aantal militairen zit geknield voor een groter aantal militairen dat staat. Bijna alle militairen laten hun handen rusten op hun rug en houden hun ogen gericht op de luitenant-kolonel die hen toespreekt. De luitenant-kolonel gebruikt zijn handen tijdens zijn toespraak om zijn verhaal te ondersteunen.
Camerastandpunt	<i>Medium-shot</i> en vanuit kikvorsperspectief.

Symbolische laag

De foto is een impressie van de missie in Afghanistan van Amerikaanse militairen. Het geeft een beeld van een regelmatig voorkomende gebeurtenis (briefing) tijdens uitzending. De wapperende vlag in de rechterbovenhoek van de foto symboliseert daarbij de VS en de trots op de eigen natie. Het is meteen duidelijk dat Amerikaanse militairen worden uitgebeeld.

Doordat de foto van onderaf genomen is, worden de afgebeelde personen krachtiger uitgebeeld. Het effect van de wapperende vlag wordt hierdoor versterkt en daarmee de kracht van de VS. Het schone, militaire uniform waarin de militairen allemaal zijn gekleed, laat het leger eruit zien als een geoliede machine. Legereenheden worden regelmatig op deze manier vastgelegd. De militairen staan dicht op elkaar waardoor saamhorigheid, vastberadenheid en eenheid wordt uitgebeeld. Dit zijn belangrijke waarden binnen het leger, die essentieel zijn voor het succes van de militaire eenheden.

De wolken op de achtergrond staan voor de gedachten van de militairen. Dit sluit aan bij de toespraak waarin de leidinggevende zijn gedachten uitspreekt. Wolken staan echter ook voor tegenslag en kunnen turbulente tijden voorspellen. Dit kan verwijzen naar de heftige boodschap die de militairen te verwerken krijgen op het moment dat de foto genomen is. Ondanks de boodschap dat de gevechten tegen de opstandelingen in Afghanistan zullen toenemen en heftiger zullen worden, straalt de foto rust uit waarbij de militairen de situatie onder controle lijken te hebben. Dit is te zien aan het feit dat de meeste militairen hun handen achter hun rug laten rusten. Het geeft aan dat ze vastberaden zijn en zeker zijn van hun zaak. Ze hebben hun voeten en lichaam gericht op de persoon die hen toespreekt, wat aanduidt dat ze in contact met elkaar staan.

De militair links is slechts gedeeltelijk te zien, waardoor het afgesneden beeld van de foto wordt benadrukt. De indruk wordt gewekt dat de foto een intieme kijk geeft in het dagelijkse leven van uitgezonden militairen in Afghanistan.

Thema 3: Militaire en burgerslachtoffers

The New York Times

Figuur 4.19: Aboard a medical helicopter, Cpl. Andrew Smith of the Marines was treated by an Army medic after being seriously wounded in an attack in Helmand Province in May 2011. Corporal Smith ultimately recovered from his injuries.

Fotografische laag

Objecten	Op de foto zijn twee personen in militair uniform te zien en de binnenkant van een helikopter. Rechts is nog een fractie van de schouder van een andere persoon in uniform te zien. Eén persoon in uniform draagt een bebloede, witte handschoen.
Onderschrift	Het onderschrift bevestigt wat duidelijk op de foto te zien is: een gewonde militair die wordt verzorgd door een militair van het medische team. Het gaat om een gebeurtenis in het verleden; de foto is namelijk genomen in mei 2011. Het onderschrift meldt dat de militair later weer helemaal genezen is van zijn verwondingen.
Pose en houding	De gewonde militair ligt op de bodem van de helikopter en lijkt zijn lichaam aan te spannen en te strekken vanwege de pijn. Zijn mond is vertrokken in een schreeuw van pijn. De militaire geneeskundige die hem verzorgt, buigt zich over de gewonde militair heen en bekijkt het lichaam met tegelijkertijd een hand aan zijn eigen hoofd. De personen poseren niet, maar zijn in actie vastgelegd door de fotograaf.
Camerastandpunt	<i>Close-up</i> en vanuit vogelperspectief.

Symbolische laag

De foto toont de realiteit van alledag voor Amerikaanse militairen ten tijde van de oorlog in Afghanistan en de offers die ze voor hun land brengen. Het toont de gevolgen van de strijd: een zwaar gewonde militair die geholpen wordt door een *'army medic'*. De compositie van de foto zorgt voor een dynamisch beeld. De foto is van dichtbij genomen waardoor de militairen niet geheel te zien zijn. De mond van de gewonde militair vertrokken in een schreeuw, verwijst naar de pijn die de militair voelt. Dit staat universeel symbool voor het lijden dat oorlog met zich meebrengt.

Omdat de militair van het medisch team over de gewonde heen buigt, wordt een iconisch beeld gecreëerd dat kan verwijzen naar een piëta. Een piëta is de benaming voor het uitbeelden van Maria die het dode lichaam van haar zoon Jezus in haar armen houdt. In dit beeld buigt zij zich over zijn lichaam heen. In de schilderkunst en beeldende kunst verwijst een piëta als christelijk symbool naar medelijden en mededogen. Daarnaast verwijst het naar het menselijk lijden van zowel Maria die een kind is verloren als het lijden van Jezus zelf voor zijn dood. Doordat de foto dezelfde kenmerken bevat als een piëta en van vrij dichtbij is genomen, kan het als een generieke iconfoto worden gezien. Een ander kenmerk van een iconfoto is dat het vaak emoties oproept, wat deze foto ook bewerkstelligt.

Het verschil met een piëta en deze afbeelding is dat de militair in dit geval niet overleden is, hij is 'slechts' gewond geraakt. De afbeelding toont als gevolg hiervan de afhankelijkheid van en overgave aan de militair die de gewonde verzorgt. Dit verwijst tevens naar de kameraadschap die bestaat tussen militairen binnen legereenheden en de zorg voor elkaar.

De algemene boodschap die van de foto uitgaat, is dat militairen offers brengen en gewond kunnen raken tijdens hun missie in Afghanistan, maar dat zij vervolgens in goede handen zijn bij collega's. Ondanks dat door de gewonde militair de foto een negatieve lading geeft, zorgt de ontferming van de militair van het medisch team voor ook een positieve lading van de foto.

Thema 4: Portret militair

The New York Times

Figuur 4.20: Lance Cpl. Joshua Donald

Fotografische laag

Objecten	Op de foto is een persoon in militair uniform geportretteerd, waarbij de achtergrond is vervaagd.
Onderschrift	Het onderschrift noemt alleen de naam van de militair.
Pose en houding	Op de foto poseert de Amerikaanse militair die recht en serieus in de camera van de fotograaf kijkt. Er is een kleine, rode snee op de linkerwang te zien.
Camerastandpunt	<i>Close-up</i> en vanaf ooghoogte gemaakt.

Symbolische laag

De foto is tegelijkertijd met een aantal andere portretten van Amerikaanse militairen en twee andere foto's van Amerikaanse militairen in actie gepubliceerd door *The New York Times* in een speciale bijlage. Ze geven de anonieme militairen op missie in Afghanistan een gezicht. Deze foto is daar één beeld van. De afgebeelde militair heeft duidelijk geposeerd voor de foto.

De foto is van dichtbij genomen waardoor een gedetailleerd portret van deze Amerikaanse militair in de krant getoond wordt. Het laat zien dat de NAVO-troepen van een militaire missie worden gevormd door individuele personen met persoonlijke gevoelens en ervaringen. Deze persoonlijke kant is terug te zien op de portretten. Dit wordt versterkt doordat de persoonlijke naam en rang van de militair in het onderschrift worden genoemd.

De snee op de wang van de afgebeelde militair vormt een bescheiden verwijzing naar de gevaren van de missie in Afghanistan. Het staat symbool voor agressie en geweld dat kenmerkend is voor oorlog in het algemeen. Door de snee wordt zowel de kwetsbaarheid als de onverzettelijkheid van de militair uitgedrukt.

Op de foto heeft de militair een serieuze uitdrukking op zijn gezicht waarmee hij recht in de camera kijkt. Een gezichtsuitdrukking is een vorm van non-verbale communicatie van emoties. Doordat de wenkbrauwen licht fronsen en de mond is vertrokken tot een streep, wordt een ernstige uitdrukking gecreëerd. In zijn ogen zijn beheerste emoties te lezen die zorgen voor een uitdrukking die verre van zorgeloos lijkt. In zijn blik, vooral zijn ogen, lijken de gevaren en schokkende gebeurtenissen van de oorlog weerspiegelt te liggen. Dezelfde serieuze gelaatsuitdrukking is terug te zien op de hiernaast afgebeelde foto van een andere Amerikaanse militair die tegelijkertijd op missie in Afghanistan was. De foto is uit dezelfde publicatie. De militair lijkt dezelfde soort ingehouden emoties uit te drukken.

De andere portretten die in *The New York Times* zijn gepubliceerd van omgekomen militairen geven de militairen ook een gezicht, waardoor de gevaren van de oorlog in Afghanistan dichtbij mensen thuis komt. Dit toont respect aan de personen die hun leven hebben gegeven voor hun vaderland.

Figuur 4.21: Sgt. Samuel Windisch

Thema 5: Militairen en agenten als bewaking of beveiliging

USA Today

Figuur 4.22: A U.S. soldier keeps watch while his colleagues speak to Afghans about the possible presence of Taliban in Nalgham village.

Fotografische laag

Objecten	Op de voorgrond is een persoon in militair uniform te zien op straat met een geweer in zijn handen en een zonnebril op. In het midden van de foto is een jongetje te zien en een gedeelte van een andere persoon in militair uniform. Op de achtergrond is een groepje mensen afgebeeld en verderop nog twee personen. Links op de foto is bebouwing te zien, rechts begroeiing.
Onderschrift	Het onderschrift geeft aan dat het gaat om een militair die de wacht houdt terwijl collega's praten met Afghanen.
Pose en houding	De militair op voorgrond knielt op één knie en heeft zijn serieuze blik gericht op een punt links buiten het kader van de foto. Het Afghaanse jongetje in het midden van de foto heeft zich, net voordat de foto is genomen, omgedraaid en lijkt naar hetzelfde punt te kijken als de militair. De Afghanen op de achtergrond staan dicht op elkaar en met hun rug naar de fotograaf gericht.
Camerastandpunt	<i>Total-shot</i> en vanuit kikvorsperspectief.

Symbolische laag

De foto toont een beeld van een actie die uitgezonden militairen soms dagelijks uitvoeren in Afghanistan. Door het volledige uitgeruste uniform, de bewapening, de houding van de militair en de serieuze uitdrukking op zijn gezicht straalt de militair waakzaamheid en dreiging uit. De wapens symboliseren opnieuw oorlog, dreiging, agressie en gevaar. Het automatisch geweer is naar de grond gericht in plaats van op een specifiek doel, wat aangeeft dat het daar op dat moment veilig is. De blikken van zowel de militair als het jongetje op een bepaald punt gericht, lijken te duiden op naderend gevaar.

Het feit dat de Amerikaanse militairen in gesprek zijn met Afghanen symboliseert saamhorigheid tegenover de opstandelingen tussen de NAVO-troepen en de Afghaanse bevolking. De compleet uitgeruste uniformen van de militairen contrasteren met de kleding die het Afghaanse jongetje draagt op de foto. Het jongetje toont de onschuld en de kwetsbaarheid van de Afghanen. De foto symboliseert de waakzame en krachtige Amerikaanse militairen die de kwetsbare Afghaanse bevolking beschermen, waarbij de militairen staan voor veiligheid. De Amerikaanse militair staat groot afgebeeld op de foto en de Afghanen op de achtergrond een stuk kleiner. Dit kan duiden op ongelijke machtsverhoudingen tussen de NAVO en de Afghaanse bevolking.

De nadruk van de foto ligt op het representeren van waakzame Amerikaanse militairen op missie in Afghanistan die de situatie onder controle hebben. Er worden immers geen schokkende gebeurtenissen afgebeeld. Het geeft een indruk van de dagelijkse invulling van acties die de uitgezonden militairen vervullen. De militair op de voorgrond knielt op één knie. In het algemeen staan de benen van de mens voor stabiliteit, kracht, standvastigheid en vastberadenheid. Alle vier deze eigenschappen zijn terug te zien in zijn houding. Ook daardoor straalt hij uit dat de situatie volledig onder controle is en staat hij paraat om te vechten zodra het nodig is.

Thema 6: Militairen en agenten op militaire basis

De Telegraaf

Figuur 4.23: Korporaal Oege van de Explosieven Opruimingsdienst bij zijn bermbomrobot.

"Ik loop niet weg voor actie!".

Fotografische laag

Objecten	Op de foto is op de voorgrond een man in militair uniform te zien samen met een apparaat. De militair draagt een pet en een zonnebril. Op de achtergrond is een militair voertuig te zien waarop de Nederlandse vlag te onderscheiden is. Links op de foto is een andere persoon in militair uniform in het klein afgebeeld met voor hem een militaire rugzak.
Onderschrift	Het onderschrift geeft aan dat het gaat om een militair van de Explosieven Opruimingsdienst die samen met zijn bermbomrobot poseert.
Pose en houding	De militair op de voorgrond zit gehurkt voor zijn bermbomrobot. Tijdens het poseren voor de camera heeft hij zijn hand op de robot neergelegd. Hij kijkt daarbij recht in de camera. De militair op de achtergrond lijkt ook gehurkt te zitten.
Camerastandpunt	<i>Medium-shot</i> en vanuit kikvorsperspectief.

Symbolische laag

De foto toont een militair op uitzending in Afghanistan met zijn gespecialiseerde apparatuur. Het is één van de weinige beelden waarop militairen poserend zijn vastgelegd. De meeste foto's worden namelijk tijdens acties genomen. De Nederlandse vlag op het voertuig op de achtergrond staat symbool voor Nederland en geeft aan dat het gaat om Nederlandse militairen en Nederlands materieel.

De bermrobot verwijst naar de technische mogelijkheden die het Nederlandse leger tot zijn beschikking heeft tijdens de missie in Afghanistan. De hand op de robot drukt trots en vertrouwen uit in de techniek. Daarnaast symboliseert het de veiligheid die met de inzet van de juiste middelen kan worden bereikt. Dat is van belang omdat bermbommen één van de meest voorkomende doodsoorzaken zijn van de Nederlandse militairen in Afghanistan. De nonchalante houding van de militair op de achtergrond geeft aan dat er op dat moment geen gevaar dreigt.

De boodschap van de foto is de trots van Nederlandse militairen op de missie in de provincie Kunduz in Afghanistan. Dit wordt benadrukt doordat de foto vanuit een laag perspectief is genomen, waardoor de kracht van de Nederlandse militairen wordt versterkt.

Thema 7: Afghaanse bevolking protesteert

The New York Times

Figuur 4.24: Hundreds of Afghans raged Tuesday outside Bagram Air Base after Korans were burned.

Fotografische laag

Objecten	Op de voorgrond zijn op de foto vier personen in actie te zien. Eén man houdt een katapult gereed in zijn handen en een andere jongen houdt een grote stok vast. Op de achtergrond zijn meer bewegende mensen te zien en elektriciteitsmasten. Links is een manskogel muur te zien.
Onderschrift	Het onderschrift geeft aan dat op de foto Afghaanse burgers worden afgebeeld die protesteren tegen koranverbrandingen.
Pose en houding	De vier Afghaanse burgers beelden een strijdlustige houding uit door opgeheven armen, wapens in hun handen en monden vertrokken in een schreeuw. Ze zijn in actie vastgelegd op de foto.
Camerastandpunt	<i>Medium-shot</i> en vanuit kikvorsperspectief.

Symbolische laag

De foto geeft een beeld van de hevige protesten van de Afghaanse bevolking tegen acties van Amerikaanse militairen. Zowel de katapult als de stok, in combinatie met opgeheven armen en monden vertrokken in een schreeuw, symboliseren protest en strijdlust. De geheven wapens verwijzen naar de woede en frustraties die zij daarbij uitten. Het onderschrift geeft aan dat de honderden Afghanen woedend de straat op zijn gegaan naar aanleiding van het verbranden van korans.

De compositie met daarin veel diagonale lijnen toont de sterke dynamiek van het protest. De katapult staat symbool voor de *underdog*; het aanpakken van een probleem met weinig middelen. Dit symbool is afkomstig uit het Bijbelse verhaal waarin de reus Goliath werd verslagen door David met een katapult.

Het beeld voldoet aan het stereotype beeld van protesterende mensen op welke plek ter wereld dan ook. Daarnaast voldoet het tevens aan het stereotype beeld van protesterende mensen uit het Midden-Oosten. Zij worden vaak als agressief en chaotisch neergezet in de media. Omdat de foto veel dezelfde kenmerken bevat van deze stereotype beelden, kan deze foto ook als een generieke icoonfoto worden beschouwd. De foto is tevens meerdere malen gepubliceerd, waaronder in *The New York Times* en het *NRC Handelsblad*.

De protesten geven aan dat de Afghanen hoop koesteren voor verandering en dat ze geloven dat verandering ook mogelijk is. Ze komen op voor hun land en geloof en zijn het niet altijd eens met de acties van de NAVO-troepen. Daarbij symboliseren de protesterende Afghanen de religieuze verschillen tussen het Westen en het Midden-Oosten; tussen het christendom en de islam. De muur op de foto lijkt deze scheiding te symboliseren. Dit wordt versterkt doordat de Afgaan links zijn

Figuur 4.25: New details about a Koran desecration may do little to soothe Afghans like the youths protesting at Bagram Air Base last week.

gespannen katapult richt op een punt aan de andere kant van de muur buiten het beeld van de foto. Ondanks de samenwerking tussen NAVO-militairen en Afghaanse militairen, ontstaan er conflicten door de verschillen in culturele waarden en normen. De foto hiernaast toont vergelijkbare taferelen van de protesten van de Afghanen.

Thema 8: Politici op bezoek

De Telegraaf

Figuur 4.26: President Barack Obama ontmoet Amerikaanse soldaten die in Afghanistan zijn gelegerd op de luchtmachtbasis Bagram in de buurt van de hoofdstad Kabul.

Fotografische laag

Objecten	De foto is gevuld met personen die dicht op elkaar staan in nette kleding en militaire uniformen. Een aantal personen houden een camera in hun handen.
Onderschrift	Volgens het onderschrift ontmoet president Obama op de foto Amerikaanse soldaten op missie in Afghanistan.
Pose en houding	President Obama en de militairen strekken hun armen om elkaar de hand te kunnen schudden. De personen poseren niet op het moment dat de foto is gemaakt. Een aantal paar handen wordt omhoog gehouden, doordat mensen proberen foto's te maken met een camera. De meeste mensen afgebeeld op de foto glimlachen, inclusief Obama.
Camerastandpunt	<i>Medium-shot</i> en vanuit vogelperspectief.

Symbolische laag

De foto geeft een beeld van een bezoek van politici in Afghanistan. Dit keer is het bezoek heel bijzonder omdat het president Obama zelf is die een bezoek brengt aan de militairen. Obama vertegenwoordigt als president de gehele bevolking van de VS. Door de militairen op uitzending in Afghanistan een bezoek te brengen, laat hij zien dat de hele bevolking achter ze staat. De VS samen vormen één van de machtigste landen ter wereld waardoor de steun van hun president een grote impact heeft.

De president wordt te midden van de militairen weergegeven, waardoor de afstand tussen hem en de militairen er letterlijk niet meer is en ook in figuurlijke zin verdwijnt. Hij is één met zijn mannen en zijn mannen staan dicht om Obama heen. De witte blouse van Obama vormt een contrast met de legeruniformen van de militairen, waardoor de nadruk wordt gelegd op zijn leiderschap en tevens sereniteit wordt gesuggereerd. Afgezien van de witte blouse zijn de hiërarchische verhoudingen vrijwel niet zichtbaar in de foto en daarmee in symbolische zin verdwenen.

De uitgestrekte handen tonen het enthousiasme van de militairen. De glimlachende gezichten versterken dit. De camera's geven aan dat de militairen de ontmoeting willen vastleggen als een historisch moment in hun leven.

Thema 9: Militair materieel

The New York Times

Figuur 4.27: In Kabul, Afghanistan, daily life unfolded under the watchful gaze of an aerial surveillance balloon tethered at a military base.

Fotografische laag

Objecten	Op de foto zijn meerdere mannen langs een weg afgebeeld, waarvan één persoon op een fiets en drie lopend. Achter een betonnen muur is een hogere muur te zien en zijn hekken waar te nemen met een grote, witte ballon die er bovenuit steekt. Langs de weg staan twee kleine vrachtwagens. Rechts in beeld is een fractie van een auto te zien en links een vuilcontainer.
Onderschrift	Het onderschrift geeft aan dat de foto het dagelijks leven van Afghaanse burgers in Kabul uitbeeldt onder het toezien oog van een bewakingsballon van een militaire basis.
Pose en houding	Twee Afghaanse mannelijke burgers wandelen naast elkaar rechtop en één Afghaanse man wandelt in tegengestelde richting en kijkt in de camera van de fotograaf. De Afghaanse man op de fiets kijkt voor zich uit en houdt zijn handen aan het stuur.
Camerastandpunt	<i>Total-shot</i> en vanaf ooghoogte gemaakt.

Symbolische laag

De foto geeft een beeld weer van het dagelijks leven in de Afghaanse hoofdstad Kabul in de omstandigheid van een NAVO-missie. Aan het dagelijks leven wordt een bijzonder, en weinig dagelijks, element toegevoegd: de witte bewakingsballon van een militaire basis op de achtergrond. De kans is groot dat dit materieel is van NAVO-troepen in Afghanistan, aangezien zij veel gebruik maken van bewakingsballonnen. Dit wordt echter niet in het onderschrift aangegeven.

De ballon staat symbool voor de bijzondere en soms absurde situaties waarmee de Afghaanse bevolking moet leren leven. Het toont de aanwezigheid en controle van NAVO-landen in het straatbeeld van Kabul. De voorbijgangers lijken geen acht te slaan op de bewakingsballon, gewend als ze zijn aan de realiteit van een militaire interventie. De foto toont zowel de controle van de NAVO-missie als de infiltratie van de missie in het dagelijks leven van de Afghaanse bevolking. Het verwijst naar het feit dat Afghanistan al tientallen jaren in oorlog is, waardoor de aanwezigheid van militair materieel in het straatbeeld geen opvallend verschijnsel meer is.

Thema 10: Militairen en agenten in gevecht

The New York Times

Figuur 4.28: A U.S. soldier from 2-12 infantry Regiment fires a rocket-propelled grenade during a firefight with insurgents on June 22 in the Pech Valley, Afghanistan.

Fotografische laag

Objecten	Midden op de foto is een persoon in uniform te zien met een wapen op zijn schouder. Aan de linkerkant is een deel van bebouwing afgebeeld en op de achtergrond een berglandschap. De persoon op de foto is gehuld in rook.
Onderschrift	Het onderschrift beschrijft dat het om een Amerikaanse militair gaat op missie in Afghanistan in 2012 tijdens een vuurgevecht met opstandelingen.
Pose en houding	De Amerikaanse militair is van de zijkant gefotografeerd en knielt op één knie. In zijn handen houdt hij een wapen vast gericht op een punt buiten het beeld van de foto. De foto is genomen terwijl de militair actief in het vuurgevecht deelnam.
Camerastandpunt	<i>Medium-shot</i> en vanuit kikvorsperspectief.

Symbolische laag

De foto geeft een beeld van de daadwerkelijke militaire gevechten die plaatsvinden tijdens de oorlog in Afghanistan. De compositie van de foto zorgt voor een krachtig beeld van Amerikaanse militairen. De militair is vastgelegd in het midden van de foto, waardoor het beeld statisch is en de militair centraal komt te staan. De krachtige geknielde houding van de militair met het wapen op zijn schouder wordt versterkt doordat de foto vanuit een vrij lage positie is genomen. Daardoor 'rijst' de Amerikaanse militair hoog boven de horizon uit. De geknielde houding staat opnieuw voor stabiliteit, kracht, standvastigheid en vastberadenheid. Het wapen verwijst net als andere wapens naar oorlog, agressie en gevaar. Het gezicht van de militair is nauwelijks te zien waardoor het een anoniem beeld blijft van een Amerikaanse militair op missie.

De rookwolken symboliseren de strijd tussen Amerikaanse militairen en opstandelingen en symboliseren tegelijkertijd de dreiging van de vijand. In de hoek linksonder is een kleine explosie te zien, die aangeeft dat de militair in direct gevaar verkeerd. Door de statische houding lijkt de Amerikaanse militair echter de volledige controle te hebben over zijn handelingen en symboliseert hij daarmee de kracht van het Amerikaanse leger.

De bergen op de achtergrond verwijzen naar de bereidheid van de militairen om in figuurlijke zin bergen te overwinnen. De strijd is op het moment dat de foto is gemaakt nog niet geheel gestreden.

Thema 11: Militairen misdragen zich

NRC Handelsblad

Figuur 4.29: Een andere vorm van lijkschennis: Amerikaanse mariniers urineren over de lichamen van gedode Afghanen.

Fotografische laag

Objecten	Op de foto zijn vier mannen in militair uniform te zien, waarvan twee met helm op en twee met een zonnebril op. Eén persoon houdt een geweer aan de loop vast in zijn hand. Op de grond liggen drie dode lichamen, waarvan één duidelijk besmeurd is met bloed. De vier mannen plassen over de lijken heen. Op de achtergrond is een deel van een muur te zien met begroeiing.
Onderschrift	Het onderschrift geeft aan dat het om Amerikaanse mariniers draait die urineren over dode Afghaanse lichamen.
Pose en houding	De vier mariniers staan in een halve cirkel om de dode lichamen heen. Ze houden hun handen ter hoogte van hun broeksluiting en van de middelste twee mariniers is te zien dat zij daadwerkelijk hun penis in de hand vasthebben. Alle vier kijken ze neer op de Afghaanse doden.
Camerastandpunt	<i>Medium-shot</i> en vanaf ooghoogte gemaakt.

Symbolische laag

De foto geeft een daad weer van Amerikaanse militairen op uitzending in Afghanistan dat heeft geleid tot één van de grootste schandalen tijdens de oorlog in Afghanistan tot nu toe. De militairen laten hun minachting voor de vijand blijken door op de dode lichamen van Afghanen te urineren. De minachting wordt op de foto versterkt omdat zij neerkijken op de lijken van hun vijanden. Dit geeft de machtsverhoudingen op de foto weer: de macht van de militairen 'stijgt' ver uit boven die van de gedode Afghanen.

De daad toont aan dat de gefotografeerde militairen geen enkel respect hebben voor de tegenstanders en daarmee eigenlijk ook niet voor de Afghaanse bevolking die ze geacht worden te beschermen. De afstand tussen Amerikaanse militairen en de Afghaanse bevolking wordt door deze daden alleen maar vergroot en de moeizame verstandhouding tussen deze partijen wordt verder bemoeilijkt. Als militair wordt van je verwacht dat je je eigen land representeert tijdens missies in het buitenland. Dit is echter geen positief beeld van de militairen.

De gezichten van de lijken zijn nauwelijks te zien, waardoor ze nog meer slechts 'objecten' worden die onderdeel uitmaken van het schandaal in plaats van dat zij gelijkwaardig individuen zijn met eigen gevoelens en gedachten.

De vier militairen bij elkaar in uniform zien er hetzelfde uit en verwijzen wederom naar de geoliede militaire machine. Met hun zware bepakking en bewapening tonen zij hun macht en tevens de ongelijkheid van de strijd: de gedode Afghanen beschikken nauwelijks of niet over een militaire uitrusting. Omdat twee van de militairen hun helm hebben afgedaan krijgen deze militairen een persoonlijkheid. De anonieme, goedgetrainde en correcte militair wordt daardoor 'ontmaskerd' als een rancune en slecht gemanierde man.

De foto is in meerdere malen in diverse kranten gepubliceerd over een periode van een aantal maanden verspreid. Hierdoor is het door de tijd heen een icoonfoto geworden. Bij een nieuw schandaal wordt gerefereerd aan deze schokkende gebeurtenis en wordt de foto soms opnieuw in de krant gepubliceerd. Het is de enige foto uit de analyse die in alle vier de kranten die meegenomen zijn in de analyses is gepubliceerd. In het *NRC Handelsblad* is de foto zelfs twee keer verschenen in 2012. De foto roept heftige emoties op bij alle betrokken partijen, wat tevens kenmerkend is voor een icoonfoto. Omdat de foto één unieke gebeurtenis uitbeeldt, maar symbool staat voor alle schandalen van NAVO-militairen die daarop volgden, kan de foto als unieke icoonfoto beschouwd worden.

Thema 12: Militairen en burgers op ceremonie

The New York Times

Figuur 4.30: Afghan National Army soldiers stood behind American soldiers during a graduation ceremony at Bagram Air Base in March. There is fear that the Taliban insurgency will regain lost territory after the America military leaves the country in 2014.

Fotografische laag

Objecten	Op de foto zijn meerdere rijen personen in militair uniform te zien die naast elkaar opgesteld staan. In de linkerhoek is een persoon van dichtbij gedeeltelijk afgebeeld. Op de schouder van de eerste persoon in de rij zijn duidelijk twee emblemen te zien, waarvan eentje de Amerikaanse vlag uitbeeldt. De achtergrond is opgevuld met een heldere, blauwe lucht.
Onderschrift	Het onderschrift beschrijft dat het gaat om Afghaanse soldaten opgesteld achter Amerikaanse soldaten ten tijde van een ceremonie op een militaire basis in Afghanistan
Pose en houding	Zowel de Afghaanse als de Amerikaanse militairen staan losjes naast elkaar met hun handen naast het lichaam, achter het lichaam of voor het lichaam. Ze kijken allemaal rechtuit naar hetzelfde punt buiten de foto, afgezien van de militair links die omlaag kijkt.
Camerastandpunt	<i>Medium-shot</i> en vanaf ooghoogte gemaakt.

Symbolische laag

De foto geeft een impressie van een ceremoniële bijeenkomst in Afghanistan waar zowel Amerikaanse militairen als Afghaanse militairen bij aanwezig zijn. De nette rijen die de militairen vormen verwijzen naar de discipline van orde die bestaat binnen het leger en de paraatheid om in actie te komen. Opnieuw komt de geoliede machine, typerend voor legereenheden, naar voren. De orde en paraatheid verwijzen naar de veiligheid die de missie brengt. Dit beeld van veiligheid wordt versterkt omdat het enige wapen dat op de foto te zien is, is opgeborgen in een zijvak van het militaire uniform van een Amerikaanse militair op de voorste rij. Op het moment van de foto en op die plek was op dat moment geen dreiging van gevaar.

Het feit dat het Afghaanse leger achter het Amerikaanse leger is afgebeeld op de foto, waarbij alleen het embleem van de Amerikaanse vlag duidelijk te zien is op het uniform van een militair uit de VS, duidt op scheve onderlinge verhoudingen en symboliseert dat de VS de leiding hebben. De Afghaanse militairen worden opgeleid door het Amerikaanse leger. De fotograaf wilde waarschijnlijk de nadruk leggen op de samenwerking tussen NAVO-troepen en het Afghaanse leger door beide partijen op dezelfde foto vast te leggen.

De foto is gemaakt tijdens een slagingsceremonie. Het onderschrift geeft daarbij aan dat er zorgen zijn over het terugwinnen van terrein door de opstandelingen op het moment dat de NAVO-troepen zich terug hebben getrokken uit Afghanistan.

Een heldere hemel verwijst naar positieve tijden in de toekomst. De heldere, blauwe lucht is een positief voorteken en kan betekenen dat het doel zal worden bereikt. Tevens benadrukt het dat bij deze gebeurtenis de situatie onder controle is.

Thema 13: Militairen in Amerika of Nederland

USA Today

Figuur 4.31: Marine Gen. John Allen, left, with U.S. Defense Secretary Leon Panetta in February, said the images are "entirely inconsistent" with the ISAF values.

Fotografische laag

Objecten	Op de foto zijn twee mannen te zien die met elkaar in gesprek zijn, waarvan één in militair uniform en één in pak. Ze zitten naast elkaar aan een tafel waarop mappen en papieren afgebeeld zijn, een flesje water, een pen, twee microfoons en twee bordjes. Op het ene bordje staat "ISAF" en op het andere "United States". Daarachter zijn nog fracties van twee andere mannen afgebeeld. Op het militaire uniform zijn duidelijk de emblemen van de man te zien. De man in pak draagt een bril.
Onderschrift	Volgens het onderschrift gaat het om een generaal van de marine en de defensiesecretaris van Amerika in februari 2012.
Pose en houding	Tijdens hun gesprek hebben de generaal en de defensiesecretaris hun lichamen deels naar elkaar toe gedraaid en kijken ze elkaar aan. De generaal houdt tegelijkertijd de papieren uit een map in zijn hand samen met een pen. De defensiesecretaris heeft zijn gezicht licht gefronst terwijl hij praat en de generaal luistert met opgetrokken wenkbrauwen.
Camerastandpunt	Close-up en vanaf ooghoogte gemaakt.

Symbolische laag

De foto geeft een beeld van een overleg tussen verschillende betrokken partijen gerelateerd aan de *ISAF*, oftewel de oorlog in Afghanistan. Er bestaat een contrast tussen de praktijk van de militairen in Afghanistan en het beleid met betrekking tot de missie in Afghanistan. Deze foto laat de beleidskant zien. Zowel generaal John Allen als defensiesecretaris Leon Panetta zijn bekende gezichten en belangrijke spelers die regelmatig en gerelateerd aan de missie in Afghanistan in de media worden gerepresenteerd.

Het onderschrift duidt aan dat defensiesecretaris spreekt van beelden die niet aansluiten op de waarden van de *ISAF*. Hiermee doelt hij hoogstwaarschijnlijk op het aantal foto's dat is gepubliceerd van protesterende Afghanen naar aanleiding van koranverbrandingen door Amerikaanse militairen. Dit geeft aan dat de Amerikaanse overheid zich wel degelijk bezighoudt met de manier waarop het Amerikaanse leger visueel wordt gerepresenteerd in de media.

De emblemen op het militaire uniform van de generaal bevatten de vlaggen van de landen die zijn betrokken bij de *ISAF*. Deze symboliseren de internationale samenwerking tussen deze landen en creëren saamhorigheid. De twee bordjes met *ISAF* en de *United States* verwijzen naar de grote betrokkenheid van de VS bij de oorlog in Afghanistan.

Omdat de generaal en de defensiesecretaris niet in de microfoons spreken maar direct met elkaar, is het waarschijnlijk dat het gesprek plaatsvindt buiten de officiële vergadering om. De opgetrokken wenkbrauwen van de generaal duiden op verbazing, verontwaardiging en nieuwsgierigheid. Zijn handen die een opengeslagen pagina vasthouden, duiden erop dat hij op een onverwachts moment wordt aangesproken door de defensiesecretaris.

De foto symboliseert en toont dat in de wereld van de beleidsmakers en de beslissers de spanningen van een heel andere aard zijn dan die van de militaire missie ter plaatse.

Thema 14: Afghaanse bevolking

The New York Times

Figuur 4.32: A woman with her child in the Afghan village of Darbart cowered in a doorway during a night raid in April 2009. A deal on Sunday accelerates the transition of military responsibility to the Afghan government.

Fotografische laag

Objecten	Op de foto is een vrouw te zien in een deuropening met een jongetje op haar schoot. De vrouw draagt een hoofddoek en het jongetje een half open shirt en heeft blote benen en voeten. Links is een deel van een militair te zien die de lichtbundel van de zaklamp op de vrouw, het jongetje en de muren ernaast laat vallen. De foto is niet scherp, waardoor niet te zien is wat het jongetje in zijn hand beweegt.
----------	---

Onderschrift	Het onderschrift geeft aan dat het gaat om een Afghaanse vrouw met haar kind tijdens een nachtelijke inval in een Afghaans dorp in april 2009.
--------------	--

Pose en houding	De vrouw zit gehurkt met haar kind op schoot. De uitdrukking op haar gezicht is angstig en verschrikt. Haar mond lijkt vertrokken te zijn in een kleine gil. Het jongetje kijkt naar beneden, waardoor de uitdrukking op zijn gezicht niet te zien is.
-----------------	--

Camerastandpunt	<i>Medium-shot</i> en vanuit vogelperspectief.
-----------------	--

Symbolische laag

De foto geeft een beeld van een nachtelijke inval van militairen en de directe impact daarvan op de Afghaanse bevolking. Aan de houding van de vrouw en aan de uitdrukking op haar gezicht is te zien dat ze verrast is door de inval en door de lichtbundel van de zaklamp van de militair. De foto is bewogen, waardoor het beeld onscherp is. Hierdoor wordt beweging gesuggereerd en het verrassingseffect van de inval versterkt.

Het onderschrift geeft aan dat de vrouw gehurkt in de deuropening is gaan zitten toen er een nachtelijke inval plaatsvond. Het gedeelte van het militaire uniform dat links op de foto te zien is geeft aan dat het om een inval gaat door militairen. De inval en de militairen verwijzen ook naar oorlog, mogelijk gevaar en geweld.

De foto is van bovenaf gemaakt waardoor op de vrouw wordt neergekeken, onderworpen als ze is aan de militairen. Ze heeft haar zoontje op haar schoot en heeft haar hand beschermend op zijn arm gelegd. Het kleine gedeelte dat te zien is van het militaire uniform staat in schril contrast met de Afghaanse kleding van de vrouw en het kind. De angstige vrouw en het halfnaakte, onschuldige zoontje zijn weerloos en kwetsbaar en overgeleverd aan de macht en wil van de militairen. De foto symboliseert zowel het grote machtsverschil tussen militairen en burgers in algemene zin als de contradictie van de actie. De inval verspreidt angst en verwarring onder de Afghaanse bevolking die juist dient te worden beschermd en waarmee de militairen het eigenlijk goed voor hebben. Dit is terug te zien aan de angstige gezichtsuitdrukking van de vrouw, maar ook regelmatig op andere foto's die verschenen zijn in de kranten waarop Afghaanse burgers angstig of met veel verdriet staan afgebeeld.

4.3.2 Onderliggende structuren.

Aan de hand van de verschillen en overeenkomsten die te ontdekken zijn in de connotatieve analyse zijn de onderliggende structuren bloot komen te liggen van de visuele representatie van Amerikaanse en Nederlandse militairen in Afghanistan in de kranten.

4.3.2.1 Dichotomie

Uit de analyse van de symbolische laag van de foto's komt een duidelijke tweedeling naar voren. De helft van de foto's bevat beelden van militairen in actie binnen en buiten de militaire basis. Volgens Buchanan (2011) ligt de focus binnen de nieuwsindustrie op informatie over de *acties* van militairen in plaats van de *context*. Naar aanleiding hiervan was de verwachting dat relatief veel beelden van de acties van militairen gepubliceerd zijn. De foto's uit de analyse voldoen voor een deel aan dit criterium, waardoor de bevindingen uit het onderzoek van Buchanan niet helemaal op gaan.

Uit het onderzoek van HCSS (2008) kwam daarnaast naar voren dat 93% van het nieuws verkregen uit *embedded* journalistiek over militaire acties en de militairen zelf gaat. Binnen deze analyse was het niet te achterhalen aan de hand van welke vorm van journalistiek de foto's zijn voortgekomen. De verwachting was dat een groot deel hiervan via *embedded* journalism tot stand kwam. Ruim de helft van de foto's toont inderdaad de acties van militairen en militairen zelf, wat zou kunnen duiden op de inzet van *embedded* journalisten in 2012. Gezien het hoge percentage van HCSS lijken deze resultaten niet met elkaar overeen te komen. Dit is echter niet te bevestigen.

Luyendijk (2006) betoogde dat nieuws is wat afwijkt. In dit onderzoek lijkt dit statement maar deels op te gaan, aangezien een groot deel van de foto's militairen in de dagelijkse praktijk toont. Wel lijken zowel de kranten van de VS als van Nederland een duidelijk beeld van de alledaagse werkzaamheden van de eigen militairen op missie in Afghanistan te willen neerzetten. Dit naast de belangrijke gebeurtenissen die in de kranten verschijnen. Het thuisland vormt op deze manier een beeld van het dagelijks leven in Afghanistan en vormt onder andere aan de hand van deze beelden een mening met betrekking tot de oorlog in Afghanistan.

De andere helft van alle foto's uit de analyse bevat thema's van belangrijke gebeurtenissen, waarvan een groot deel schokkende thema's. Deze schokkende thema's zijn onder te verdelen in foto's van slachtoffers, foto's gerelateerd aan schandalen en foto's van protesten. In tegenstelling tot de verwachtingen zijn negatieve berichten over gebeurtenissen gerelateerd aan de acties van militairen niet geschuwd. Kranten maken blijkbaar eigen keuzes met betrekking tot publicaties. Het komt echter wel overeen met Carruthers (2011) die schreef dat niet elke overheid negatieve berichtgeving schuwt. Naast de lijkkasten van omgekomen militairen en burgerslachtoffers zijn de anti-Amerikaanse protesten op de foto's uit de analyse een duidelijk voorbeeld.

Uit de theorie bleek dat anti-Amerikaanse protesten nauwelijks in de media werden genoemd (Nacos, 2007). De foto's uit de analyse tonen echter meerdere foto's van anti-Amerikaanse protesten als gevolg van acties van Amerikaanse militairen tijdens de oorlog in Afghanistan gepubliceerd door Amerikaanse kranten. Volgens Hamelink (2004) gebeurde dit ook in Nederland. Er zijn echter geen protestfoto's tegen de aanwezigheid of acties van de Nederlandse militairen in Afghanistan gepubliceerd. Wel hebben de Nederlandse kranten de protesten die gericht waren tegen de VS gepubliceerd. Dit is in lijn met de theorie van Schudson (2002) die betoogde dat de focus ligt op de eigen natie tijdens internationale conflicten. Omdat ook Nederlandse militairen op uitzending waren op het moment van de anti-Amerikaanse protesten, was het onderwerp dus ook van belang voor de eigen natie. Daarnaast is Nederland niet negatief gerepresenteerd, waardoor het gepubliceerd kon worden zonder de eigen natie in een kwaad daglicht te stellen.

Aangezien de helft van de foto's andere onderwerpen bevat dan militairen en hun acties, wordt voor een deel de focus ook gelegd op de bredere context van de situatie in Afghanistan. Dit duidt op een eventuele verschuiving van eenzijdige berichtgeving naar een grotere variatie aan onderwerpen, invalshoeken en standpunten. Het publiek is daardoor beter in staat een mening te vormen die gebaseerd is op een meer volledig beeld dan eerder het geval was. Als gevolg hiervan zou de nationale opinie tegen militaire betrokkenheid in Afghanistan ook verder kunnen dalen.

4.3.2.2 Politiek geweld en minder spectaculaire acties

Op de foto's in de kranten zijn weinig daadwerkelijke gevechten van militairen weergegeven. Een verklaring hiervoor is dat de situatie in Afghanistan erg gevaarlijk is. Dit is in lijn met Katovsky (2003) en Knightley (2004). Hierdoor is het moeilijk om dicht bij de gevechtszones te komen, vooral voor onafhankelijke journalisten. Eventuele *embedded* journalisten hadden deze toegang mogelijk wel. Daarnaast kwam het niet dagelijks en constant voor dat NAVO-troepen in een vuurgevecht verwickeld raakten. De kranten tonen wel veel foto's van acties die onder politiek geweld geschaard kunnen worden en agressie uitbeelden. Nacos (2007) betoogde dat er een gebrek is aan foto's van minder spectaculaire acties tegen het terrorisme en er meer aandacht is voor politiek geweld. Dit onderzoek bevat daarentegen ook een groot aantal foto's dat het dagelijks handelen van de Amerikaanse en Nederlandse militairen op uitzending toont. Dit zijn minder spectaculaire acties tegen het terrorisme die in beeld zijn gebracht. Een verklaring is mogelijk de inzet van *embedded journalism*, waardoor het aantal foto's met impressies van het dagelijks leven van de militairen is toegenomen. Dit kan helaas niet nagegaan worden door het ontbreken van de gegevens.

4.3.2.3 Maatschappelijke thema's, problemen en tegenstellingen

Binnen de symbolische laag komen enkele maatschappelijke thema's naar voren die regelmatig terugkeren. Zij vormen gezamenlijk de rode draad in de symbolische laag van betekenis van de foto's.

De samenwerking en bondgenootschap tussen verschillende partijen is frequent vastgelegd. Het samenwerken door Afghaanse en Amerikaanse militairen is herhaaldelijk gepubliceerd. Daarnaast komt de samenwerking tussen NAVO-militairen en de Afghaanse bevolking veelvuldig aan bod. Hieruit blijkt dat de samenwerking tussen deze partijen van belang wordt geacht voor het succes van de oorlog. Tegelijkertijd tonen de beelden regelmatig saamhorigheid tussen de betrokkenen die wordt gecreëerd door de samenwerking die plaatsvindt. Deze saamhorigheid is vooral gevisualiseerd door meerdere militairen vast te leggen die gezamenlijk bij dezelfde actie betrokken waren. Deze samenwerking en saamhorigheid geven samen aan dat ze één front vormen tegen de vijand en creëren daarnaast het juiste klimaat om de wederopbouw van Afghanistan te bevorderen. Deze maatschappelijke kwesties dragen bij aan een positief beeld van de missie in Afghanistan. Het is mogelijk dat bewust gekozen is om deze foto's te publiceren.

Symbolen die verwijzen naar mogelijke dreiging van gevaar en agressie gerelateerd aan oorlog komen vaak naar voren op de geanalyseerde foto's. De wapens en de militaire uniformen vormen de belangrijkste elementen hiervan. De manier waarop symbolen worden weergegeven op een foto is echter doorslaggevend voor de betekenis op de foto. De wapens kunnen naast het symboliseren van oorlog, gevaar en agressie bijvoorbeeld ook verwijzen naar veiligheid door de loop naar beneden te richten. Op dit tegengestelde onderwerp veiligheid, wordt op de foto's duidelijk de nadruk gelegd. Herhaaldelijk wordt hiermee in de kranten getoond dat de situatie op dat moment onder controle is.

Een relatief groot aantal van de foto's die de acties van militairen binnen en buiten de militaire basis tonen, legt de focus op de kracht van het betreffende leger. Daarnaast wordt de nationale trots getoond door middel van duidelijk zichtbare emblemen en vlaggen. Deze beelden beïnvloeden de opinie van het grote publiek positief en genereren steun.

Belangrijke maatschappelijke kwesties van de oorlog in Afghanistan zijn de kwetsbaarheid, machteloosheid en het lijden van de Afghaanse bevolking. Deze onderwerpen keren telkens opnieuw terug in de publicaties van de foto's. Deze maatschappelijke kwesties gaan regelmatig gepaard met in beeld getoonde agressie en woede, vaak naar aanleiding van het lijden van Afghaanse burgers. In dit onderzoek is het tonen van het lijden van de Afghanen vrijwel altijd het gevolg geweest van acties van Amerikaanse militairen. Dit contrasteert met de verwachting vooraf dat negatieve berichtgeving met betrekking tot de eigen natie vermeden zou worden. Dit geeft aan dat het door de overheid gewenste optimisme niet altijd tot uitdrukking komt in de beelden in belangrijke dagbladen. De trots

van de eigen natie lijkt een stap opzij te doen op het moment dat onschuldige burgers onrecht wordt aangedaan en als mensenrechten geschonden worden. Het positieve beeld kan niet constant alleen maar in stand gehouden worden. Het bijkomende risico is echter dat hierdoor de steun van het thuisland ondermijnd wordt.

Tot slot tonen de foto's die de Amerikaanse en Nederlandse militairen in Afghanistan representeren opmerkelijk veel tegenstellingen. De contrasten worden meestal gevormd door NAVO-militairen enerzijds en de Afghaanse bevolking anderzijds. De tegenstellingen worden benadrukt door de verschillen in kleding, bijvoorbeeld een compleet uitgerust militair uniform tegenover een Afghaans gewaad, maar ook door de militairen op de voorgrond te plaatsen en de burgers op de achtergrond. Het laatste komt tevens voor met Amerikaanse militairen op de voorgrond tegenover Afghaanse militairen op de achtergrond. Vanuit het oogpunt van de NAVO gezien zijn deze beelden positief, omdat zij de kracht van het eigen leger tonen. Tevens geven ze aan dat ze de veiligheid van de 'kwetsbare' Afghanen waarborgen. Ondanks de samenwerking en saamhorigheid die regelmatig getoond wordt, worden soms beelden die hiërarchische verhoudingen duidelijk laten zien niet geschuwd. Op dat moment wordt het eigen leger van de VS of Nederland als superieur gezien ten opzichte van de andere partij op de foto.

4.3.2.4 Stereotyperingen, ideologieën en icoonfoto's

Uit de analyses komen regelmatig dezelfde kenmerken naar voren. Deze vormen samen stereotyperingen (Perlmutter, 1998). Symbolen en iconen spelen hierbij een grote rol. Een grote groep beelden die voldoet aan hetzelfde stereotype is de militair in compleet uitgerust uniform, inclusief wapen, weergegeven in het Afghaanse landschap en/of straatbeeld. Het symboliseert de kracht van het leger en verwijst zowel naar het mogelijke gevaar als de veiligheid. Frequent zijn de beelden van de militairen vanuit kikvorsperspectief genomen waardoor deze kracht wordt versterkt. De mogelijke inzet van *embedded journalism* heeft waarschijnlijk aan dit stereotype beeld bijgedragen door een groot aandeel van de foto's te leveren met de dagelijkse handelingen van militairen op uitzending. Daarnaast voldoet het grootste deel van de foto's van de Afghaanse bevolking aan twee stereotype beelden: als onschuldig slachtoffer of als agressief en chaotisch. Dit zijn typerende kenmerken die een stereotype beeld neerzetten van mensen uit het Midden-Oosten.

De overeenkomstige kenmerken die deze stereotypes vormen, zijn vaak conventionele symbolen (Kress & Van Leeuwen, 2006; Schudson, 2002). Naar verwachting worden sommige beelden van de oorlog in Afghanistan gecommuniceerd aan de hand van gemakkelijk te begrijpen symbolen en herkenbare *settings*. Ze sluiten aan bij de al bestaande 'beelden' die mensen van situaties hebben.

De connotatieve analyse brengt één unieke icoonfoto naar voren en twee generieke icoonfoto's die voldoen aan enkele voorwaarden van de theorieën van de onderzoekers Kleppe (2013) en Perlmutter (1998). Aan de hand van deze resultaten is de verwachting dat er nog meer icoonfoto's onder de foto's zijn die zijn meegenomen in de denotatieve analyse: ongeveer een kwart van de foto's. Naar aanleiding van de analyse blijken enkele gebeurtenissen in 2012 grote gevolgen gehad te hebben, waardoor ze telkens opnieuw in de kranten zijn verschenen. Andere beelden zijn vergelijkbaar met gebeurtenissen die zich eerder in de geschiedenis voordeden.

4.3.2.5 Opiniepeilingen

Slechts 25% van de Amerikaanse bevolking was in 2012 nog voor de oorlog in Afghanistan. De negatieve beelden van slachtoffers van zowel Amerikanen als Afghanen hebben waarschijnlijk de opinie van de Amerikaanse bevolking verder laten dalen sinds het jaar ervoor. Het optimisme van 2001 is nauwelijks meer terug te zien in de peilingen. De opiniepeilingen zijn in maart en mei 2012 gehouden in de VS. In de eerste maanden van dat jaar zijn de meest schokkende beelden van slachtoffers van onschuldige burgers gepubliceerd, waardoor de daling waarschijnlijk verder voortzette. Wel zijn er ook redelijk veel positieve beelden van de oorlog gepubliceerd. De beelden waarop de militairen als krachtig en sterk worden afgebeeld, blijken echter niet meer op te wegen tegen het leed dat zowel de Amerikaanse als de Afghaanse bevolking wordt aangedaan door de aanhoudende oorlog.

De Nederlandse bevolking daarentegen is sinds de Tweede Wereldoorlog vrijwel nooit met meer dan de meerderheid voor een oorlog geweest en komt elk jaar in de 40% uit. De opiniepeilingen zijn in september 2012 gehouden en het resultaat steeg licht ten opzichte van de drie jaar ervoor. Deze stijging is te verklaren doordat de Nederlandse militairen alleen positief in het nieuws geweest zijn gerelateerd aan de missie in Kunduz in dat jaar. De waardering voor het werk dat de militairen daar verzetten lag dan ook hoog, op 67%. De negatieve beelden die naar aanleiding van de acties van Amerikaanse militairen in de kranten zijn verschenen, hebben geen invloed uitgeoefend op de opinie van het Nederlandse publiek. De focus van Nederland lijkt te liggen op de eigen natie.

De nieuwsmedia voldoen niet helemaal aan de wensen van de overheid en de overheid blijkt niet in staat te zijn de gewenste controle uit te oefenen op de publicaties van nieuwsorganisaties. Door het lage percentage van de bevolking van zowel Amerika als Nederland dat de militaire inzet in Afghanistan steunt, komt de relatie tussen de overheid en nieuwsmedia nog meer onder spanning te staan. Steun genereren voor de oorlog is namelijk van groot belang.

4.3.2.6 Werkelijkheid versus symbolische waarde

Uit de analyse van de symbolische laag is een groot aantal verwijzingen en betekenissen naar voren gekomen. Naast deze symbolische waarden bevatten de foto's echter ook een zekere relatie met de werkelijkheid. Dit komt overeen met de theorieën van Beunders (2000) en Sontag (2005). De beelden verschaffen de westerse wereld visuele informatie over hoe bijvoorbeeld Afghanistan eruit ziet, hoe NAVO-militairen daar leven en hoe de Afghaanse bevolking eruit ziet. Dit is tevens waardevolle informatie voor het grote publiek en is van groot belang is voor de steun voor de uitzendmissies naar Afghanistan. Hieruit blijkt dat oorlogsfoto's zowel een fractie van de werkelijkheid kunnen tonen als ook een symbolische betekenis kunnen bevatten. Het onderzoek toont aan dat deze functies naast elkaar lijken te kunnen bestaan.

4.4 Hypothesen

Aan de hand van de resultaten uit de denotatieve en connotatieve analyse is het mogelijk om de vooraf opgestelde hypothesen te beantwoorden.

Hypothese 1: de visuele representatie van Amerikaanse en Nederlandse militairen in de Amerikaanse en Nederlandse kranten is eenzijdig en partijdig.

Verschillende theorieën creëren de verwachting dat door overheidsingrijpen in de nieuwsmedia een eenzijdig en partijdig beeld ontstaat van zowel de Amerikaanse als Nederlandse militairen in de kranten (Berenger, 2004; Hess & Kalb, 2003; Nacos, 2007, UNESCO, 1980). De tweedeling uit de bovenstaande bevindingen laat zien dat de militairen in de kranten voor een deel inderdaad een eenzijdig beeld tonen. De belangrijkste verklaring hiervoor is de mogelijke inzet van *embedded* journalisten die van dichtbij de acties van militairen binnen en buiten de militaire basis vastleggen. De andere helft van de foto's laat echter een grotere variatie aan onderwerpen zien van de oorlog in Afghanistan. Het onderwerp op de oorlogsfoto's bestaat dus niet altijd uit voorspelbare en terugkerende beelden. Maar de geanalyseerde foto's tonen naast positieve beelden ook negatieve beelden van de militairen op missie in Afghanistan, ook gerelateerd aan de militairen van de eigen natie. Deze bevindingen verwerpen deels de vooraf opgestelde hypothese 1.

Hypothese 2: bij de visuele representatie van Amerikaanse militairen in de Amerikaanse kranten speelt patriottisme een grotere rol dan bij Nederlandse militairen in de Nederlandse kranten.

Volgens de theorie van Schudson (2002) oefenen de VS meer macht uit op de media dan de relatief kleinere landen in Europa, waaronder Nederland. De verwachting was daardoor dat patriottisme een grotere rol speelt bij het beeld van Amerikaanse militairen dan bij het beeld van Nederlandse

militairen. De analyses tonen echter relatief gezien een redelijk aantal foto's dat een negatief beeld weergeeft gerelateerd aan het Amerikaanse leger. De Nederlandse militairen daarentegen zijn vrijwel niet negatief in de kranten gerepresenteerd. Dit is niet in lijn met de theorie van Schudson. Wel hebben Nederlandse kranten negatieve afbeeldingen van Amerikaanse militairen verspreid. Deze resultaten kunnen deels genuanceerd worden, omdat de analyse slechts enkele foto's van Nederlandse militairen bevat. Daarnaast verschilden de doelstellingen van de missies. Beide landen publiceerden foto's waarop duidelijk de vlag van de eigen natie afgebeeld staat wat erop duidt dat beide landen belang hechten aan patriottisme. Aan de hand van deze bevindingen wordt hypothese 2 verworpen.

Hypothese 3: de visuele representatie van Amerikaanse en Nederlandse militairen in kwaliteitskranten verschilt van die van populaire kranten.

Naar aanleiding van Bakker en Scholten (2009) was de verwachting dat de kwaliteitskranten foto's van een breed scala aan onderwerpen tonen gerelateerd aan de missie en de populaire kranten foto's tonen van sensationeel nieuws en publiceren over populaire onderwerpen. De meeste resultaten uit de analyse liggen dicht bij elkaar en verschillen relatief weinig. Toch hebben de *USA Today* en *De Telegraaf* gezamenlijk inderdaad meer beelden met een sensationeel thema gepubliceerd. Twee thema's die tot sensationeel nieuws gerekend worden, ondersteunen dit resultaat. Tussen de twee populaire kranten zijn echter ook verschillen geconstateerd. De *USA Today* brengt relatief gezien meer sensationeel nieuws naar buiten dan *De Telegraaf*, waarvan het verschillende karakter van de missie waarschijnlijk wederom de oorzaak is. Afgaand op Amerikaanse kranten, bevestigen deze bevindingen hypothese 3. De resultaten naar aanleiding van de Nederlandse kranten verwerpen hypothese 3 echter.

Hypothese 4: Amerikaanse en Nederlandse militairen worden visueel gerepresenteerd in de kranten aan de hand van iconische beelden en symbolische representaties.

Uit de literatuur blijkt dat visuele beelden bijna altijd bestaande thema's en ideologieën van de overheid representeren aan de hand van stereotype beelden die vaak een symbolische of iconische functie vervullen (Griffin, 2004; Kress & Van Leeuwen, 2006). Gepubliceerde foto's worden vooral gebruikt als gemakkelijk te begrijpen, symbolische en/of iconische beelden. Naar aanleiding hiervan was de verwachting dat de militairen in de kranten visueel gerepresenteerd zouden worden aan de hand van iconische beelden en symbolische representaties. Vrijwel alle oorlogsfoto's uit de analyses bevatten elementen die verwijzen naar oorlog. Uit de connotatieve analyse komen regelmatig stereotype beelden naar voren, maar niet elke foto bevat een stereotype beeld. De foto's waar

daadwerkelijk militairen op staan afgebeeld, symboliseren regelmatig belangrijke maatschappelijke thema's. De analyse brengt daarnaast ook enkele icoonfoto's naar voren. Zij vormen echter slechts een deel van het totale aantal foto's. Voor een deel visualiseren de kranten de militairen inderdaad met behulp van iconische beelden en symbolische representaties. Aan de hand van bovenstaande bevindingen wordt hypothese 4 deels bevestigd, maar daarnaast ook deels verworpen.

5 Conclusie

5.1 Visuele representatie militairen

In dit onderzoek stond de visuele representatie van Amerikaanse en Nederlandse militairen in het nieuwsmiddeel kranten centraal. Ondanks de eigen ideologische positie en politieke voorkeuren, komen nieuwsmiddeel in oorlogstijd onder druk te staan van de overheid die de middeel willen beïnvloeden om slechts positieve berichtgeving naar buiten te brengen (Berenger, 2004; Knightley, 2004; Hess & Kalb, 2003; Nacos 2007; UNESCO, 1980). De belangrijkste reden is om de steun van het publiek niet te ondermijnen die cruciaal is voor het succes van een oorlog. Hier is echter veel kritiek op geuit, omdat als gevolg hiervan voornamelijk positieve en patriotistische berichtgeving zou worden gepubliceerd (Schudson, 2002)

De macht die wordt uitgeoefend is volgens Nacos (2007) vooral gebaseerd op visuele beelden. Eerder onderzoek naar de visualisatie van de *War on Terrorism* toont aan dat foto's uit nieuwstijdschriften alleen bestaande thema's dienen die binnen de normen, waarden en opvattingen van de heersende overheid vallen (Griffin, 2004). Om te onderzoeken of dit ook geldt voor het middeel dagbladen, stonden in dit onderzoek oorlogsfoto's uit kranten centraal. Volgens HCSS (2008) bestaat de berichtgeving over Afghanistan vooral uit nieuws over militaire acties en militairen zelf, maar verschilt dit per land (Schudson, 2002). Naar aanleiding hiervan was de volgende vraagstelling geformuleerd: op welke wijze worden Amerikaanse en Nederlandse militairen in Afghanistan visueel gerepresenteerd in Amerikaanse en Nederlandse kranten in 2012? Welke verschillen en overeenkomsten kunnen worden onderscheiden en hoe kunnen die verklaard worden? Om de vraagstelling te beantwoorden is een beeldanalyse van oorlogsfoto's uit 2012 uit vier kranten als uitgangspunt genomen: *The New York Times*, *USA Today*, *NRC Handelsblad* en *De Telegraaf*.

5.2 Eenzijdigheid en verschuiving

De dataverzameling toont een dominantie van Amerikaanse publicaties. Dit resultaat weerspiegelt duidelijk het verschillende doel en karakter van de missies van de VS en Nederland. De denotatieve analyse toont daarnaast aan dat alle vier de kranten de militairen grotendeels representeren aan de hand van dezelfde onderwerpen. Uit de verschillen die waar te nemen zijn binnen enkele thema's tussen populaire en kwaliteitskranten en de kranten onderling, kan geconcludeerd worden dat niet alleen het *soort* krant een rol speelt in de berichtgeving, maar ook het *land* dat de krant publiceert.

De tweedeling die op grond van de resultaten van dit onderzoek kan worden geconstateerd, laat zien dat oorlogsfoto's niet altijd uit voorspelbare en terugkerende beelden bestaan. De foto's van de militairen in de kranten geven niet het verwachte eenzijdige beeld. Verschillende theorieën

hadden deze verwachting wel gecreëerd naar aanleiding van overheidsingrijpen in de media en de eventuele inzet van *embedded journalism* (Berenger, 2004; Hess & Kalb, 2003; Nacos, 2007, UNESCO, 1980). Nieuwsmedia blijken ook beelden te publiceren die de bredere context van de militairen in Afghanistan tonen.

Door het ontbreken van gegevens over de wijze waarop de oorlogsfoto's tot stand zijn gekomen, is niet te onderzoeken welk effect de vorm van journalistiek bij de totstandkoming op de beelden heeft. Aangezien ruim de helft van de foto's beelden tonen van militairen in actie die van dichtbij vastgelegd zijn, zowel binnen als buiten de militaire basis, is aannemelijk dat een groot deel van de foto's inderdaad is vastgelegd door *embedded* journalisten. Dit zou echter een minder groot deel betreffen dan in het onderzoek van HCSS (2008) naar voren kwam.

Deze resultaten duiden op een mogelijke verschuiving naar meer kritische, onafhankelijke berichtgeving in lijn met Buchanan (2011), waardoor de bredere context van de gebeurtenissen in Afghanistan worden weergegeven. Naast het symboliseren van de trots van de eigen natie door het laten zien van de kracht van het eigen leger, tonen de foto's uit de twee analyses ook beelden met een breder scala aan onderwerpen. Hieruit kan worden afgeleid dat mogelijk minder journalisten *embedded* worden ingezet, waardoor het tonen van de bredere context rondom de missies van de militairen een grotere kans krijgt. Daarnaast lijkt de verschuiving zich voor te doen als gevolg van zogenaamde 'oorlogsmoeheid' van het thuisland, omdat de oorlog in Afghanistan al meer dan een decennium duurt. Uit ervaring met de Irakoorklog zijn overheden zich er van bewust dat eenzijdige berichtgeving in staat is om het grote publiek tegen de oorlog te laten keren.

Daarnaast is het relatief hoge aantal gepubliceerde foto's door Nederlandse kranten dat niet binnen de vastgestelde thema's past opmerkelijk. Daaruit blijkt dat Nederlandse kranten meer foto's tonen met een grotere variatie aan thema's. De mogelijke verschuiving is echter beter te duiden als oorlogsfoto's van meerdere jaartallen met elkaar vergeleken worden. In dit onderzoek is alleen het jaar 2012 meegenomen in de analyses. Een vergelijkend onderzoek van eerdere jaren, waarin Nederland ook nog actief was in Uruzgan en verwikkeld was in gevechten, zou eventueel relevante informatie opleveren om in kaart te brengen of zich inderdaad een verschuiving heeft voorgedaan.

5.3 Patriottisme

Een groot aantal wetenschappers betoogt dat overheden slechts positieve en 'sympathieke' beelden naar buiten brengen, waarbij de focus ligt op patriottisme (Buchanan, 2011; Carruthers, 2011; Kress & Van Leeuwen, 2006; Knightley, 2004; Schudson, 2002). Ondanks een groot aantal foto's dat een krachtig beeld toont van Amerikaanse militairen, is - tegen de verwachting in - een noemenswaardig aantal foto's gepubliceerd met negatieve beelden. Een groot deel daarvan is gerelateerd aan de

gevolgen van acties van Amerikaanse militairen. Dit is opmerkelijk en toont aan dat niet elke overheid negatieve berichtgeving schuwt. Nederlandse militairen zijn niet negatief in de kranten gevisualiseerd, waarvan de relatief meer veilige missie de waarschijnlijke oorzaak is. Aan de hand van dit resultaat kan geconcludeerd worden dat de patriotistische beïnvloeding van de overheid niet altijd een rol speelt bij de publicatie van oorlogsfoto's.

De resultaten van het onderzoek geven aan dat Schudson (2002) juist was met zijn stelling dat de afhankelijkheid van de krant ten opzichte van de overheid per land verschilt. Hij was echter niet juist met zijn aanname dat een grootmacht als de VS een grotere macht uitoefent op de media dan een kleiner Europees land als Nederland. De 'grootte' van een land is geen bepalende factor bij het sturen van de berichtgeving van nieuwsmedia. Daarnaast hebben journalisten bij het maken van oorlogsfoto's waarschijnlijk niet de wensen van de eigen natie als doel voorop staan, maar gaan zij uit van hun eigen professionaliteit en kijk op de situatie.

Bij de representatie van Amerikaanse en Nederlandse militairen op de oorlogsfoto's zijn frequent stereotyperingen te ontdekken die een positief beeld geven dat voldoet aan de wensen van de overheid. De beelden van de Afghaanse bevolking komen overeen met de stereotyperingen van de weergave in westerse kranten van mensen uit het Midden-Oosten. Deze stereotyperingen worden versterkt door de tegenstellingen die vaak op de foto's naar voren komen. Hieruit blijkt dat de onverwachte en vaak schokkende situaties regelmatig uitgebeeld worden aan de hand van herkenbare foto's. Op deze manier kunnen gebeurtenissen duidelijk worden weergegeven en kan deze techniek tevens gebruikt worden door redacties van kranten om het grote publiek aan te spreken.

Uit het onderzoek komen relatief weinig symbolen en iconen naar voren bij de visualisatie van de militairen in de kranten. Wel zijn enkele icoonfoto's gepubliceerd. Volgens Griffin (2004) worden foto's in de media vooral gebruikt als gemakkelijk te begrijpen, symbolische en/of iconische beelden. Uit het onderzoek blijkt echter dat dit beperkt blijft tot een deel van de foto's. Dat representatie onlosmakelijk verbonden blijft met macht, gaat dus maar deels op en beelden zijn niet altijd de concretisering van ideologieën, zoals Griffin en Kress en Van Leeuwen (2006) betogen.

Naar aanleiding van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat bij de visuele representatie van de Amerikaanse en Nederlandse militairen in Afghanistan overheden niet altijd de mogelijkheid hebben om invloed uit te oefenen op het publiceren van oorlogsfoto's die voldoen aan hun wensen. Naast de symbolische laag van betekenis van oorlogsfoto's, speelt ook de relatie van het beeld tot de werkelijkheid een belangrijke rol. De beïnvloeding van de overheid op de visuele representatie van de militairen in Afghanistan in kranten komt in beperkte mate tot uiting. De democratische en informerende functie van de pers blijft voornamelijk in stand.

5.4 Oorlog en oorlogsfotografie

Oorlogen zijn vaak langdurig en van belang voor internationale verhoudingen (Nijhuis, 2008). De oorlogsfoto's uit het onderzoek tonen aan dat een oorlog niet alleen uit negatieve gebeurtenissen bestaat, maar dat zich ook positieve situaties voordoen. Een duidelijk voorbeeld is de samenwerking die tijdens een oorlog tussen verschillende landen tot stand komt om zich gezamenlijk op te stellen tegenover de vijand. Opvallend is het uitbeelden van de samenwerking tussen verschillende partijen op de geanalyseerde foto's. Maar ook het waarborgen van de veiligheid en daarnaast de zorg voor een ander op het moment dat iemand lijdt, is opmerkelijk. Het gevolg hiervan is positieve beïnvloeding van de opinie van het thuisland, wat tegelijkertijd ook het doel kan zijn geweest.

De analyses tonen aan dat fotografie één van de belangrijkste middelen is om nieuwswaardige gebeurtenissen te communiceren via nieuwsmedia. Mede mogelijk gemaakt door nieuwe communicatietechnologieën, gaan dagelijks ontelbare beelden de wereld rond. Fotografie kan een oorlog dicht bij het publiek brengen en een daadwerkelijk beeld geven van de situatie. Dit is een bijzondere eigenschap die het medium 'taal' niet bevat. Oorlogsfotografie kan echter ook misleiden door bepaalde keuzes te maken, bijvoorbeeld in compositie of camerastandpunt. Maar ook door de beslissing om een foto wel of niet te publiceren of vooraf te bewerken. Oorlogsfotografie in de dagbladen is echter geen simpele vertaling van de wensen van de overheid, maar is tot op zekere hoogte autonoom.

5.5 Relevantie

De bevindingen uit het onderzoek geven inzicht in één van de belangrijkste mechanismen die invloed uitoefenen op nieuwsmedia: de overheid. Indirect kunnen overheden in beperkte mate invloed uitoefenen op de nationale opinie blijkt uit dit onderzoek. Aangezien het succes van een oorlog mede afhangt van de steun van het thuisland, helpt inzicht in het proces van machtsuitoefening op media het beïnvloeden van de nationale opinie te voorspellen. Op deze manier kan de kennis bijdragen aan het succes van een oorlog, hetgeen op zijn beurt van belang is voor de internationale verhoudingen.

5.6 Toekomstig onderzoek

In dit onderzoek lag de focus op de invloed van de overheid op nieuwsmedia. Uit de literatuur komt echter naar voren dat ook andere mechanismen invloed kunnen uitoefenen op de media, zoals journalisten en editors van nieuwsorganisaties. In toekomstig onderzoek is het daarom van belang ook andere mechanismen die van invloed kunnen zijn te onderzoeken om een representatief beeld te kunnen vormen van de invloed die wordt uitgeoefend op nieuwsmedia.

De conclusies uit dit onderzoek zijn gebaseerd op het medium kranten. Dit is slechts één van de vele soorten media die nieuwsfoto's publiceren. De invloed reikt echter verder dan alleen dagbladen. Onderzoek naar andere vormen van nieuwsmedia kan de verschillen en overeenkomsten tussen diverse nieuwsmedia verder aantonen met betrekking tot de invloed van de overheid. Een stap verder is het onderzoek uitbreiden naar bewegende beelden. Bewegende beelden bevatten een extra dimensie die relevant kan zijn voor het onderzoeken van de invloed van overheden op de media.

Daarnaast komt uit het onderzoek naar voren dat ook teksten, zoals titel, onderschrijf en artikel, de betekenis van foto's kunnen beïnvloeden. In vervolgonderzoek is het daarom relevant om de interactie tussen tekst en beeld op kwalitatief niveau verder te analyseren.

Literatuurlijst

- Bacon, W., & Morton, T. (2012). Independent journalism. *Pacific Journalism Review*, 18(1), 6-11.
- Bakker, P., & Scholten, O. (2009). *Communicatiekaart van Nederland*. Amsterdam: Uitgeverij Kluwer.
- Barthes, R. (1967). *The Elements of Semiology*. London: Cape.
- Barthes, R. (1977). Rhetoric of the image. In S. Heath (ed.), *Image-Music-Tekst* (pp. 32-51). New York: Hill and Wang.
- Barthes, R. (1977). The Photographic Message. In S. Sontag, *A Barthes Reader* (pp. 196-210). New York: Hill and Wang.
- Barthes, R. (2000). *Camera Lucida*. London: Vintage Books.
- Berenger, R. D. ed. (2004). *Global media go to war: role of news and entertainment media during the 2003 Iraq War*. Spokane: Marquette Books.
- Beunders, H. (2000). Oorlogsfotografie. De duistere betekenis van beelden. In: H. Mulier, E.O.G., L.H. Maas, J. Vogel eds, *Het beeld in de spiegel. Historiografische verkenningen* (pp. 19-38). Hilversum: Verloren.
- Bezner, L. C. (1999). *Photography and Politics in America*. Baltimore/ London: The Johns Hopkins University Press.
- Buchanan, P.G. (2011). Facilitated news as controlled information flows: The origins, rationale and dilemmas of 'embedded' journalism. *Pacific Journalism Review*, 17(1), 102-118.
- Carruthers, S. L. (2011). *The media at war* (2^e druk). Basingstoke: MacMillan.
- Cooper, S.D., & Kupers, J.A. (2003). Embedded Versus Behind-the-Lines Reporting on the 2003 Iraq War. In R.D. Berenger ed., *Global media go to war: role of news and entertainment media during the 2003 Iraq War* (pp. 161-172). Spokane: Marquette Books.
- DA Netwerk – Vrouwen in IT. (2007). Instrument voor beeldanalyse "Beelden ont(k)leed". Pedagogisch instrument voor het analyseren, deconstrueren en begrijpen van de beeldvorming rond vrouwen en technologie. In samenwerking met M. Andrin (Elicit-ULB, UA). Geraadpleegd via de website van ADA – Vrouwen en Nieuwe Technologieën: <http://www.ada-online.org/nlada/spip.php?rubrique162>
- De Jong, M. J. (2011). *Grootmeesters van de sociologie* (4e druk). Den Haag: Boom Uitgevers.
- Derksen, D. (2010). *Thee met de Taliban*. Breda: De Geus.
- Griffin, M. (2004). Picturing America's 'War on Terrorism' in Afghanistan and Iraq. *Journalism*, 5(4), 381-402. DOI: 10.1177/1464884904044201
- Gripsrud, J. (2006). Semiotics: signs, codes and cultures. In: M. Gillespie & J. Toynbee, *Analysing Media texts* (pp. 9-41). Maidenhead: Open University Press.

- Hall, S. (1980). Encoding and decoding. In S. Hall et al. (eds) *Culture, Media, Language* (pp. 128-138). London: Hutchinson.
- Hall, S. (1997). *Representation: cultural representations and signifying practices*. London: Sage.
- Hamelink, C.J. (2004). Reflections on the 2003 Iraq War. In R.D. Berenger, ed., *Global media go to war: role of news and entertainment media during the 2003 Iraq War* (pp. xxi –xxiv). Spokane: Marquette Books.
- Hess, S., Kalb, M. eds. (2003) *The media and the war on terrorism*. Washington D.C.: Brookings Institution Press.
- Kester, B. (2002). Onder vuur. Het ontstaan van de Nederlandse fotojournalistiek. In: J.L.H. Bardoel (Red.), *Journalistieke cultuur in Nederland* (pp. 236-261). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Knightley, P. (2004). *First Casualty*. Baltimore: The John Hopkins University Press.
- Kress, G., & Leeuwen, T. van (2006). *Reading Images. The Grammar of Visual Design* (2^e druk). Londen/New York: Routledge.
- Lewinsky, J. (1978). *The camera at war. War photography from 1848 to the present day* (2^e druk). London: Octopus Books Limited.
- Luyendijk, J. (2006). *Het zijn net mensen* (28ste druk). Amsterdam: Uitgeverij Podium.
- Luyendijk, J. (2008). Anatomie van een bestseller. In: M. van Hoogstraten & E. Jinek (Red.), *Het maakbare nieuws* (2^e druk, pp. 171-185). Amsterdam: Uitgeverij Balans.
- Marsh, E. E., & White, M.D. (2003). Taxonomy of relationships between images and tekst. *College of Information Studies*. University of Maryland, 647-672. Geraadpleegd op: <http://www.emeraldinsight.com/0022-0418.htm>
- Ministerie van Buitenlandse Zaken & Ministerie van Defensie (2001). *Bestrijding internationaal terrorisme* (BuZa & MINDEF, 21-12-2001). Geraadpleegd via de website van EuropaNu: http://www.europa-nu.nl/id/vi3ak8chz9y7/brief_ministers_over_deelname_van#p2
- Nacos, B. L. (2007). *Mass-mediated terrorism. The central role of the media in terrorism and counterterrorism*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Nijhuis, M. (2008). Berichten van het front. In: M. van Hoogstraten & E. Jinek (Red.), *Het maakbare nieuws* (2^e druk, pp. 57-69). Amsterdam: Uitgeverij Balans.
- Page, B.I. (1996) The Mass Media as Political Actors. *Political Science and Politics*, 29(1), 20-24.
- Perlmutter, D.D. (1998). *Photojournalism and foreign policy: icons of outrage in international crises*. VS: Praeger.
- Perlmutter, D.D. (2005). Photojournalism and Foreign Affairs. *Elsevier*, 49(1) , 109-122.
- Peirce, C.S., Houser, N., & Kloesel C.J.W. (1992). *The Essential Peirce. Selected Philosophical Writings*. Bloomington Indiana: University Press.

- Russell, B.H. (2000). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks: Sage.
- Sandman, L. (2012). Invloed van camerahoek op de beoordeling van producten. (Bachelorthesis, Universiteit van Twente).
- Saussure, F. De (1960). *Course in General Linguistics*. London: Peter Owen.
- Slouka, M. (1995). *War of the worlds: Cyberspace and the high-tech assault on reality*. New York: Basic Books.
- Solso, R.L. (1994). Context, recognition and art. In: R.L. Solso, *Cognition and the visual arts* (pp. 101-127). Cambridge: The MIT Press.
- Sontag, S. (1979) *On photography*. Londen: Penguin books.
- Sontag, S. (2005) *Kijken naar de pijn van anderen* (2^e druk). Amsterdam: De Bezige Bij.
- Taylor, J. (1991). *War Photography. Realism in the British Press*. London/New York: Routledge.
- The Hague Centre for Strategic Studies. (2008). *Eyes Wide Shut*. (HCSS, 24-01-2013). Geraadpleegd via de website van The Hague Centre for Strategic Studies: <http://www.hcss.nl/reports/eyes-wide-shut-the-impact-of-embedded-journalism-on-dutch-newspaper-coverage-of-afghanistan/43/>
- UNESCO. (1980). *Many voices, one world: Towards a new, more just and more efficient world information and communication order*. Report by the International Commission for the Study of Communications Problems. Paris: UNESCO.
- Vos, C. (1991). *Bewegend verleden. Inleiding in de analyse van films en televisieprogramma's*. Houten: De Haan.
- Wester, F., Pleijter, A. & Hijmans, E. (2006). Instrument en codeerformulier; Wetenschap in de krant. In F. P. J. Wester (Red.), *Inhoudsanalyse: Theorie en Praktijk* (pp. 65-98). Alphen aan den Rijn: Kluwer.

Bijlagen

Bijlage A: variabelen en codeerschema

Instructie

In het codeerschema zijn de achtergrondgegevens weergegeven. De variabelen zijn omgezet in vragen.

1. Achtergrondgegevens

1.1 Krant

Uit welke krant is de oorlogsfoto afkomstig?

Kruis aan wat van toepassing is:

- 0 = NRC Handelsblad
- 1 = De Telegraaf
- 2 = The New York Times
- 3 = USA Today

1.2 Datum

Op welke datum is de oorlogsfoto in de krant gepubliceerd?

Noteer de datum als volgt: DD-MM-JJJJ

1.3 Bron

Waarvan is de oorlogsfoto afkomstig?

Noteer waarvan de oorlogsfoto afkomstig is door aan te kruisen wat van toepassing is. Vul vervolgens de naam/titel van de bron is.

- 0 = Fotograaf:
- 1 = Persbureau:
- 2 = Defensie:
- 3 = Fotograaf/Persbureau
- 4 = Fotograaf/ Krant
- 5 = Defensie/Persbureau
- 6 = Defensie/Fotograaf
- 7 = Overig:
- 8 = Onbekend:

1.4 Journalistiek vorm

Aan de hand van welke journalistieke vorm is de oorlogsfoto tot stand gekomen?

Kruis aan wat van toepassing is:

0 = Onafhankelijk

1 = Embedded

2 = Defensie

3 = Anders, nl.:

4 = Onbekend

1.5 Titel

Wat is de titel bij de oorlogsfoto?

Noteer de volledige titel bij de oorlogsfoto. Indien het om een combinatie gaat van foto en tekst, noteer dan de volledige titel van deze combinatie.

1.6 Onderschrift

Wat is het onderschrift bij de oorlogsfoto?

Noteer het volledige onderschrift bij de oorlogsfoto.

1.7 Pagina/Sectie

Op welke pagina/ In welke sectie is de oorlogsfoto gepubliceerd in de krant?

Kruis aan wat van toepassing is:

0 = Voorpagina

1 = Binnenland

2 = Buitenland

3 = Opinie

4 = Weekendbijlage of special

5 = Overig